

1955

VYTAUTAS ALANTAS

V. GRIGALIŪNAS - GLOVACKIS

JONAS MASIULIS BRONYS RAILA

PETRAS PAMATAITIS T. VIDUGIRIS S. ŽYMANTAS

SANTARVĖ

KOKIOSE JŪROSE MAUDYSIME SAVO ŽIRGUS ?

BENEDIKTINAS SU SILKĖMIS

TAUTA IŠSPJAUS VERGIJOS NUODUS

LAIVAI IR BALIONĖLIAI

TURĖSIM TRIS LIETUVOS ISTORIJAS

PASIKALBĖJIMAI APIE MEILĘ IŠ TOLO

N. 3

SANTARVĖ

kelia Krašto ir jo priešinimosi primatą užsienio lietuvių politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

SANTARVĖ

palaiko Lietuvos valstybiškumą, valstybinę mintį ir tradicijas.

SANTARVĖ

svarsto lietuvių laisvės kovos reikalus ir pagrindines jos problemas, padėti Krašte, lietuviško gyvenimo bei veiklos svarbiausius klausimus.

SANTARVĖ

nagrinėja politinius, visuomeninius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius klausimus, Lietuvos praeities, dabarties ir spėjamos ateities problemas.

SANTARVĖ

ieško naujų idėjų ir naujų kelių visais tautinio gyvenimo aspektais dabarčiai ir ateičiai, glaudžiamame ryšyje su Krašto reikalavimais, troškimais ir viltimis.

SANTARVĖ

siekia užsienio lietuvių priartinti prie Krašto reikalų.

TURINYS

Partinis ir lietuviškas bendradarbiavimas — **Dr. Petras Pamataitis**

Liberalizmo problemomis — **J. B.**

Iš ispanų poezijos — išvertė **Juozas Kėkštas**

Diplomatija tautinės rezistencijos metu — **Bronys Raila**

Kokiose jūrose maudysime savo žirgus? — **Vyt. Alantas**

OKUPOUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

Tauta išspjaus vergijos nuodus — **Jurgis Lengvenis**

Augščiausiojo sovieto rinkimai — **S. Žymantas**

Augščiausiojo sovieto deputatai

Nauja okupuotosios Lietuvos „vyriausybė“

Bažnyčia sovietinės okupacijos sąlygomis — **Sertorius**

Laivai ir balionėliai — **J. K.**

Zinios

KULTŪRINIAIS KLAUSIMAIS

Kova su blogu skoniu — **Jonas Masiulis**

Pasikalbėjimas apie meilę iš tolo — **Kasp. Stanionis**

IŠ NESENOS PRAEITIES

Pirmoji bolševikų okupacija — **T. Vidugiris**

Savanorių kariuomenės pradmenys — **Ats. gen. V. Grigaliūnas-Glovackis**

Liepsnelės ir dūmeliai ugniažuro pelenuos

Pirštu į akį

Skaitytojų laiškai

SANTARVĖ

REZISTENCINIS VISUOMENINIŲ
ir KULTŪROS REIKALŲ ŽURNALAS
LITHUANIAN MAGAZINE

Redaktorius — **F. Neveravičius**

Redakcijos Igaliotinis **J.A.V-ėse** — **B. Raila**

Redakcinį sambūrį sudaro: **K. Drunga, A. J. Greimas, B. Raila, J. Vėbra, H. Žemelis, G. Židonytė-Vebrienė, S. Žymantas**

Viršelis — **dail. V. K. Jonyno**

Leidžia Lietuvos Rezistencinės Santarvės Informacijos Biuras

PARTINIS IR LIETUVIŠKAS BENDRADARBIAVIMAS

DR. PETRAS PAMATAITIS

Dažnai tariame: — Vardan tos Lietuvos vienybė tezydi! Daug ir visur kalbame apie tai, vienybės šaukiame, pabrėždami jos reikšmę galybei.

Atskirai paėmus, rodos, kiekvienas norime, idant taptume galingesni mūsų bendriems siekiams — Lietuvai vaduoti. Bet kai kartu mėginame savo pastangas sudėti, tai tuoj tarp mūsų atsiranda dideli tarpekliai ir net prarajos. Pasirodo, mus skiria nevienodos pažiūros į dalykus, kurie gal net nėra ar neturėtų tuo tarpu būti *esminiai*. Nevienas esame atsinešę vienokios ar kitokios pagiežos kruopelytę dar iš Lietuvos nepriklausomo gyvenimo. Čia neretai ją dar padidiname ir paverčiame „rimta“ priežastimi tarpusavyje ko atskiriau atsiverti.

Nėra santvarkos, kurioje visi būtų visiškai patenkinti. Tokios santvarkos niekada nebuvo ir Lietuvoje, — nei didžiųjų kėnigaikščių Lietuvoje, nei karalystėje, nei dar vėliau Nepriklausomoje Lietuvoje. Vieni skundėsi vienos krypties ar grupės valdžia, kiti jau — kitos. Tretiems visos valdžios buvo negeros ir visoms jie rado ašturių priekaištų. Suprantama, kad daugiausia tenka vis paskutiniajai, nes jos blogosios ypatybės, gerųjų stengiantis neminėti ir neprisiminti, tebėra sviežesnės atmintyje. Visai natūralu...

* * *

Šiandien vėl, ypač kaikurioje mūsų partinėje spaudoje, išsisiūbuota pulti visas Lietuvos nepriklausomas gyvenimas. Jis imta be atvangos čiupinėti nuo pat nepriklausomybės atstatymo dienų, keliant aikštėn būtus ir nebūtus negerumus. Dalykai lyg ty-

čiomis nupasakojami taip, tarsi siekiant, idant susidarytų vaizdas *bjaurėtis* Lietuva.

Jau dešimt metų sukanka, kai imta kelti kaikurių buvusių Lietuvoje politinių partijų nuopelnai, bet — kartu smerkiami visi kiti, nors jie ir neabejotinai teigiamus darbus būtų padarę. Pastaruoju metu jau yra pasirodę net knygų leidiniai, kuriuose tie spaudos „perlai“ kruopščiai surenkami vienon vieton ir teikiami skaitytojams dar patirštinant.

Niekam negalima priekaištauti, jei kas gražiai mini savo darbus, jais džiaugiasi ir didžiuojasi. Tektų tik pagirti. Bet kai sėve giriant ir augštinant, niekinamas kitas, tai aplamai imant, laikoma neypatingai geru dalyku. Tuo labiau negerai, kai norint save ar savo grupę paaugštinti, neatsargiai žeminama *visa tauta*. O kai tarpusavy lenktyniuodamos kelios grupės taip daro, tai padarins tik toks, jėg iš tikrųjų pasmerkiamas tas visas nepriklausomo valstybinio gyvenimo laiko tarpas. Kas tuomet belieka? Ogi kad bloga tauta turėjo labai geras politines partijas, šiandien tiksliau jų likučius, kurie jaučiasi kiekvienas atskirai sau geras ir kuriems negerai visi kiti likučiai ar jų tam tikra dalis. Vaizdas būtų linksmas, jei drauge nebūtų dar graudesnis...

Tenka sutikti su kaikienu priekaištu, jog mūsų senosios politinės grupės, dėl tokio savo elgesio, yra virtusios jau labai menkos savo narių skaičiumi ir dar menkesnės jų pajėgumu, nes jos tesilaiko „asmenybėmis“, kurių amžiaus vidurkis yra pasidaręs lygus žmogaus amžiaus pabaigos vidurkiui. Gi kiti visi — jau, esą, net nero-

dytini... (Žiūr. „[Laisvė“ Nr.4(41), pusl. 58, 1954 m. rugsėjo 1 d.)

Bet dalykas seniai yra virtęs rimtesniu, kai šie anų partijų atstovai, tariant jų žodžiais, prisimindami ano meto pagiežos kruopelytes ir tarytum norėdami amžiaus pabaigoje atsigriebti už jiems kažkieno kažkada padarytas tikras ar tariamas skriaudas, — panoro prisiskirti tik sau lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės reikalų tvarkymą. Dėl to yra buvusi, o dabar vis dirbtiniai gilinama mūsų politinė ir visuomeninė nesantaika.

Taip galvodami, anaip tol nesame nusi-teikę prieš partijas. Priešingai, gerai žino-me demokratijos esmę ir politinių partijų svarbą bei vaidmenį joje. Sekant valsty-bės mokslų autoritetų aptariamais, partija yra — vienos nuomonės, vienodų pažiū-rų žmonių grupė, susijungusi tam, kad tas pažiūras įvykdytų valstybės gyvenime.

Mums kyla klausimas: *Kokias pažiūras mes šiandien privalome norėti ir siekti įgyvendinti?* Atrodo, kad pirmiausia — ma-tyti laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Ar tai tėra tik vienos ar kitos, dabartinės ar kažkada buvusios kokios grupės reikalas? Ar mes nesame jau visai gaivališkai vir-tę nariais vieno junginio, be ypatingų pasau-lėžiūrinių skirtumų, — nariais, kurių sie-kis iš paviršiaus paprastas, bet iš esmės la-bai didelis ir sunkus?

Žygiui į šį didelį tikslą vadovauti vargu ar pakanka tik tokių savybių, jog vienas ar kitas dabartinis vadas yra kadaise bu-vusios politinės partijos stambi asmenybė. Tai taurus praeities nuopelnas, bet nebūti-nai dabarties. Teisybė, anas magiškas me-talas žiba ir iš pelenų atkastas. Bet šiandien vargu ar derėtų kliautis vien žibėji-mu, nes mūsų laisvės kovai reikia kaiko kito. Be to, išnykus normalioms sąlygoms partijų siekiamas reikštis, pačios partijos lieka jau ne tos, kaip buvusios. Nebe tie patys ir vadai su jų senomis įprastinėmis savybėmis. Vienas dalykas — ramiais lai-kais pasakyti gerą priešrinkiminę kalbą. Kitas dalykas — sugebėti sujungti visas už-sienio lietuvių pajėgas laisvės kovai ir mo-kėti išlaikyti jų dviasį parengties stovyje. Tai suprantama. Dėl to niekam netektų jaudintis ar pykti...

Neturėtume pamiršti, kad partija negali savęs laikyti visa tauta, nes ji tėra tik *dalis*, kaip pats pavadinimas nusako. Tad jokia *partija* niekuomet negali norėti viso, nors kokia didelė ir plati ji būtų. Kaip dalis, ji paprastai teturi ir politinės tiesos tik dalį, vadinasi, yra daugiau ar mažiau vienašališ-ka. Užtat daugeliui atrodo, kad yra gera, jei valstybės valdžioje partijos keičiasi ir tokiais pasikeitimais įvairias vienašališku-mo blygybes išlygina. (Jungtinėse Ameri-kos Valstybėse po demokratų partijos itin ilgo buvimo valdžioje, net kaikurie įtakin-gi jos nariai viešai sakėsi, esą gal jau me-tas ateiti kitai partijai į valdžią). Tad tik-rai demokratinėje santvarkoje jokia parti-ja neprivalėtų ir trokšti pasilikti valdžioje *visą* laiką. Tuo būdu žengiama į vienos partijos valdymą. Ką tai reiškia, žinome iš daugelio Europos kraštų patyrimų.

* * *

Mokslas ir praktika žino, kad partijos tikrasis stiprumas nėra matuojamas jos na-rių skaičiumi. Partija yra tiek stipri, kiek reikiamu atveju rinkėjai ją pasitiki ir bai-suoja už jos kandidatus. Iš tikrųjų, niekur nesurasime partijos, kurios narių sąrašuo-se būtų daugiau kaip pusė visos tautos ar bent balsavime dalyvavusių rinkikų.

Kaikurie laikraščiai mums neretai pri-mena vienos ar kitos mūsų buvusios parti-jos stiprumą ir esantį išeivijoje dabartinį jų likučių pajėgumą. Kokį ir kaip? Ogi vertinant ir apskaičiuojant ji anuometiniu pasekėjų skaičiumi ir net... prieš 29 metus rinkimuose gautų balsų skaičiumi. Tačiau tektų labai suabejoti, ar dabartinės trem-ties partinių likučių vadovybės gali nors kiek apčiuopiamai patikrinti savo „šalinin-kų“ skaičių okupuotoje Lietuvoje. Atrodo, kad apie tokį atvejį rimtai nei netenka kal-bėti. Taip pat nemažiau laisvės lakiai vaiz-duotei ir apskaičiuojant partijoms savo idė-jinius šalininkus čia Vakaruose išeivijoje.

Tiesa, vieni priskaitė net visą tūkstantį savo šalininkų Europoje, abiejose Ameri-kose ir Australijoje. Kitiems niekas neuž-draus priskaityti kelis ar keliolika tūkstan-čių. Treti kukliau pasitenkins šimtais ar net dešimtimis... Na, kas čia visus taip tiksliai suskaitys, kaip vienos rankos pirš-tais — ir ar tai labai svarbu? Ar tai le-miami skaičiai? Ar tik tiek tesama „gerų

demokratų“, ar tik tiek „pilnutinių lietuvių“? Gal be reikalo gaištame laiką toms aritmetikoms, kurios atlikinėja sudėtis ir atimtis su be galo mažais dydžiais ir, dažniausia, su nežinomais dydžiais.

Lietuvių rezistencijos žmonės niekad nedarė tokių apskaičiavimų, nes jie stengėsi visada išeiti iš visai kito siekio. Jie domėjosi, kiek užsieniuose yra *lietuvių*, kurie pasiryžę remti Lietuvos laisvės kovą, stengtis joje dalyvauti, visokeriopai kitaip palaikyti rezistencijos pastangas... Lietuvių tautai taip likimas klostėsi, kad jos politinės partijos tegavo progos tik labai trumpą laiką reikštis per neilgą Nepriklausomos Lietuvos būvį. Į visuomeninę sąmonę jos nespėjo įleisti gilių šaknų. Kodėl turime šiandien čiuptis už silpnų šaknų? Kodėl ne už tų, kurios yra stipresnės: visuotinės, bendros, nuolatinės, nuo amžių buvusios ir išlikusios? Griebdamiesi dabar tik už anų trumpųjų šaknų, mes automatiškai palikume nuošalyje bent tris ketvirčius išeivių visuomenės. Kaikas ją kaltina, esą ji „nesidominti Lietuvos reikalais“. Lietuvos reikalais gal ji labai domisi, bet ji gal nenori domėtis tik kurios partijos reikalais. Taip yra.

* * *

Šiandien daugelis svajojame būti kariai dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Skirstyti mus į partijas, ypač į ideologines, ar nereikėtų laikyti abejotino naudingumo dalyku? Geriau gal būtų, jei partijas paliktume ateičiai, kai joms jau bus tikros ir normalios sąlygos pucselėti savo programinius sėklius. Sutiksime, kad ir pasaulėžiūrinės partijos gali atlikti bendrą lietuvišką darbą, jei jos sugebėtų tinkamu darnumu ir pakankumu bendradarbiauti. Bet dėsnių būtų, kad mes šiandien turėtume jungtis ne partiniais ryšiais ir kliautis ne vien buvusių partijų ryškiomis asmenybėmis, bet visais patriotais lietuviais.

Keturių grupių bendradarbiavimo susitarimą reikia laikyti gera to pradžia. Jos visos yra tik lietuviškos grupės. (Jos yra gimusios Lietuvos sielvartų sukuriuose). Dvi iš jų turi daugiau ar mažiau moralinių ryšių su vadinama Lietuvos „praeitimi“. Bet Lietuvos laisvės bylai ginti yra vienodai brangios ir reikalingos visos lietuvių patriotinės pajėgos, ar jos turėtų ar

ne ryši su artimesne ar tolimesne „praeitimi“. Dvasinės stiprybės mes semiamės ne tik iš netolimos praeities, bet ir iš Kudirkos, iš Basanavičiaus, ir iš Radvilų, iš Vyto ir Kęstučio, ir iš Mindaugo. Juk giedame visi: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“... Kitos yra kovinės organizacijos, sudėjusios daug kraujo aukų nacinės okupacijos ir abiejų bolševikinių okupacijų metais. Jų gimimo metrikuose nėra antspaudo, kuris primintų kovą „dėl valdžios“ ar geresnio asmeninio gyvenimo. Ligšiol jos tėra pažinusios tik skaudžias savo draugų aukas.

Tačiau ši būrimąsi mūsų politinių partijų atstovai mėgina ir neigiamai pavaizduoti. Vieni jų kviečia įžiūrėti čia vadistinių nuotaikų atgijimą, kiti — liberalinių, gi dar kiti — girdi, jos ir taip nieko nesiskyrusios... Tokie skirtingi vertinimai ir „pilietybės pasų“ išdavinėjimai aiškiai parodo, kad patys verintojai nežino ar nenori žinoti tiesos. Jie tik spėlioja, agituoja, seglioja įvairius pavadinimus kitiems, perša savo nuomonę: gal kas patikės ir gal „taip bus“...

* * *

Sunku būtų nusakyti, kiek šios grupės linkusios į „vadizmą“. Tiespindžiant iš į jas įeinančių asmenų, atrodytų, kad pastarieji vargu yra ar gali būti „vadistiškesni“, negu mūsų politinių partijų vėršūnėse esantieji asmenys, tiek vienoje, tiek kitoje Atlanto pusėje. Rimtai kalbant, *faktų* laikoma tik tas dalykas, kuris jau yra įvykęs, kuris jau padarytas, bet jokių būdų ne tai, kas tik spėjama įvyksiant, tik samprotaujama ar kurstoma manyti, jog „taip įvyks“. Be to, jos nei viena nėra skelbusios, kad įieškotų vadų, kuriuos norėtų sekti beato-dairiškai. O partijų pasaulyje, berods, matyti visai kitų faktų. Čia mirusiems ir gyviems vadams statomi paminklai knygomis ir laikraščiu straipsniais. Nuolat minimos sukaktys senų ir dar ne taip senų vadų. Nuolat primenama ciliniam tautiečiui, jog, va, pavyzdžiai, kuriuos turite sekti. O kiek piktų straipsnių ir atsišaukimų buvo pri-skelbta, kad mes jau turime vadus, kad saugok Dieve kitokių nebereikia (... nes jie „skaldys“ anų vienu neginčijamą vadovavimą!). Pagaliau, kad tų vadų reikia

klausyti, jų nurodymams paklusti, nekaišioti „pagalių“ į jų ratus. Tad jei įieškoti „vadizmo“, pirmiausia gal visai kitur tektų jo įieškoti...

Kitas reikalas su liberalizmu. Tokio krikšto vardo gal retas kas norėtųme kratytis. Greičiau norėtųsi prašyti Apvaizdos suteikti jėgų būti pakankamai liberaliems (pakantriems), — visiems, kurie kitaip mato ir jaučia; būti humaniškiems (žmoniškiems), mokytis suprasti įgimtąsias žmogaus teises; o iš to — geriau įsisąmoninti politinės lygybės esmę, tą laisvės pamatą. Vargu kas norėtų kratytis humaniškumo (žmoniškumo), — to vieno iš sudėtinių liberalizmo dalių, ir kartu jojo skelbto dėsniu, kad visatoje ir žmogus yra šio bei to vertas ir kad jam tinka būti deramu masu tarpe daiktų ir dalykų, medžiagos ir idėjų. Jei tos minties autorius (graikas Protagoras) anuomet, prieš du su puse tūkstančio metų, buvo apkaltintas „bedievybe“, tai gal greičiau gailėtis turėtume tų visų, kurie ir dabar tesugeba nusikalti tik tokį ginklą...

Dėl trečiojo priekaišto tektų irgi džiaugtis, jei mes šiandien ko mažiau beturėtume dėl ko skirtis. Linkėtina, kad visos mūsų grupės taip tartų, jog *Lietuvos laisvės darbe* mes niekuo nesiskiriame. Ir užtat šios keturios grupės labai nuoširdžiai yra

palikusios daug vietos, kurion gali tilpti visi, gali tilpti ir visos partijos (jei jas čia taip galima vadinti) ir tos, kurios turi ar sakosi turinčios patvarią, tvirtą ir nelanksčią programą, kurios skelbiamos, kaip neturinčios „jokios programos“ ir pagaliau tos, kurios turi „pusiau lanksčią“ programą. Pastarosios taikosi gyvenimo tikrovės reikalams. Joms gal tai būtų ne priekaištas, bet greičiau tik pagyrimas, nes jų ateitis tikrojoje demokratijoje. Žinoma, jeigu mes pajėgtume sutikti, kad tos tikrosios demokratijos požymius galima rasti, pav. anglosaksų kraštuose, kur jų raida ir praktinis politinis pritaikymas eina ne iš pasauležiūrinių atskirų katekizmų, bet iš tautos bendrųjų interesų ir tekančiojo laikotarpio reikalavimų. (Sakysime, abi pagrindinės amerikiečių partijos kas ketveri metai iš naujo rašo sau programą, vadinamąją „platformą“, partijų suvažiavimuose, kai renka kandidatus vykdomajai valdžiai vadovauti).

O mūsų suderintai veiklai tuo tarpu ypač yra brangi kiekvieno turima tautinė jėga. Tik jas visas sudėjęs, greičiau galėsime judėti link tautos nelaisvės mūro, idant jį sugriautume.

Šiam žygiui tinka visi lietuviai ir visaip manantieji. Svarbu, kad visų tikslas būtų griauti tautos nelaisvės užtvartas, o ne kovoti tarpusavyje su savo tautiečiais.

DEMOKRATIJA IR „DEMOKRATIJA“

Prieš Sir Winston Churchill'io atsistatydinimą, kilus kalboms apie ministerio pirmininko pakeitimą ir galimus greitai laiku rinkimus į Parlamentą, vienas rimčiausių angliškų savaitraščių „The Economist“ 1955. III. 26 d. rašė:

„Nuo praėjusio rudens darėsi vis aiškiau ir aiškiau, kad dabartinis Parlamentas yra išsėmęs savo naudingumą, gyvybingumą ir tikslingumą, kad 1951 m. jam suteiktas mandatas (koks jis yra buvęs) yra visiškai išsibaigęs ir kad tauta turi pasitikti naują, bet nebūtinai lengvesnę, padėtį“.

Lietuviškosios emigracinės, VLIK'o reprezentuojamos, „demokratijos“ požiūriu, toks „The Economist“ pasisakymas turėtų būti griežčiausiai pasmerktas, kaip griaujančias D. Britanijos Parlamentą, skaldantis britų visuomenę ir žalingas D. Britanijos interesams.

Kas tuo netiki tepabando, tiksliai cituodamas „The Economist“ žodžius, viešai pareikšti, kad:

„Nuo praėjusio rudens (iš tikrųjų nuo daugelio metų) darėsi vis aiškiau ir aiškiau, kad dabartinis VLIK'as yra išsėmęs savo naudingumą, gyvybingumą ir tikslingumą, kad 1944 m. jam suteiktas mandatas (koks jis yra buvęs), yra visiškai išsibaigęs ir kad tauta turi pasitikti naują, bet nebūtinai lengvesnę, padėtį“.

LIBERALIZMO PROBLEMOMIS

J. B.

1. PASITIKĖJIMAS SAVO SPRENDIMU

Nagrinėdamas lietuviškojo liberalizmo problemas, kun. St. Yla klaidingai aiškina vadinamąjį liberalų „dogmatizmo baimę“, bandydamas įrodyti, kad „kova dogmatizmui — kova protui“ (Draugas, 1954.XII.22 Nr. 299). Nors autorius nemaža yra skaitęs liberalų pasisakymų tais klausimais, bet pagrindinio dalyko nesuprato. Liberalai kovoja ne su proto pradū iš viso, bet su svetimu protu, primestine tiesa, kuri jam nesuprantama ir tuo pačiu nepriimtina. Laisvas žmogus pirmiausia pats stengsis išsiaiškinti jam rūpimus klausimus, bet nesiklausys, ką sako žmona, kaimynas, klebonas ar kitas kuris „autoritetas“. Liberalai ir nori turėti laisvę patys spęsti ir pasirinkti, bet nesiklausyti ir akiai nesekti „autoritetų“, jei jų skelbiama tiesa jiems nesuprantama, neįtikina jų proto ir nepalenkia jų valios paklusti. Nesvarbu, koks autoritetas skelbtų, kad kas nors yra „šventa“ ar „stebuklinga“, tačiau jeigu pats tos tiesos ar šventumo nei protu, nei jausmais neapčiuopia, jeigu koks stebuklas jam atrodo paprastas įvykių supuolimas arba apgaulė, tai jam turi būti duota laisvė tuo netikėti, nors toks tvirtinimas būtų apvilktas ir dogmos arba šventos tiesos rūbeliu. Versti žmogų tikėti tiesoms, kurios jam atrodo klaidos, garbinti stebuklus, kurių jis nepripažįsta, būtų žmogaus asmenybės prievartavimas, kurį liberalai smerkia. Žmogus turi būti laisvas pasirinkti tiesas, surasti savo tiesą. Jis turi būti laisvas pasirinkti autoritetus, bet nepriimti kieno nors primestų autoritetų, kurių jis nepripažįsta.

Yra daug atvejų, kur negalima surasti vieno visiems priimtino arba absoliutaus sprendimo. Daugelis tiesų amžiams slenkant keitėsi iš pagrindų. Prieš keletą am-

žių buvo tvirtai tikima, kad saulė sukasi aplink žemę. Ilgai buvo skelbiama, kad šios žemės žmogus esanti protingiausia ir tobuliausia visatos būtybė. Dabar jau ir tuo pradedama abejoti, prileidžiamas galimumas, kad kitos planetos gali turėti už mus pranešesnių būtybių. Daugelis tiesų yra reliatyvios: kas vieniems yra šventa tiesa, kitiems atrodo klaidatikystė ar prietarai, ir atvirkščiai. Yra dalykų, dėl kurių niekas tikrai negali pasakyti „taip“ arba „ne“. Geriau atvirai pripažinti ir sakyti „nežinau“, negu žūtbūt stengtis surasti atsakymą ir kitiems grasinti: arba tikėk, kaip aš sakau, arba nusiris tau galva nuo pečių. Tik labai apribotų protinių sugebėjimų asmeniui viskas yra aišku: ko jis pats negali išspręsti visados gali pasisavinti kokio nors „autoriteto“ sprendimą. Kam patinka, lai didžiuojasi svetima išmintimi. Tikri išminčiai yra kuklūs, jie sako: „Aš žinau, kiek mažai aš nežinau“. Lengvas gyvenimas tiems, kurie svetimu protu gyvena. Yra tokių mokyklų, kur žmonės dresiruojami, kad patys negalvotų, niekuo neabejotų, bet viską priimtų iš autoritetų, kaip sukramtytą maistą iš senos mados auklės. Tokią dresūrą išėjusiam asmeniui sunku suprasti, kad kiti nori būti patys savo tiesos įieškotojai, kad jie dažnai abejoja ir klausia „kodėl?“, kad jie nori turėti savą, bet ne kieno nors primestą valią.

Teko matyti įdomus filmas „Egiptietis“. Yra ten tokia scena, kur dvasininkai aukoja avinėlių, o būrys mokinių, sutūpę ir galvas iki žemės nulenkę, dalyvauja rituale. Staiga vienas mokinyss pakelia galvą ir

klausia savo draugą: „Kodėl?“ Tas kumšteli jam į pašoną, girdi, daryk ką visi daro ir nekvailiok. Šitas jaunuolis su savo „kodėl“ ir yra ta asmenybė, kuri savo protu jieško sprendimo. Jei vyresnieji būtų pastebėję tą jo išsišokimą, tai gal būtų įkloję jam tuziną kitą rykščių. Štai prieš šitas rykštes liberalai ir kovoja.

Kas nori studijuoti liberalizmą ir jį supasti, tam reikia išmokti savarankiškai galvoti ir išsivaduoti iš profesinės dresūros. Tada gal nebus toks baidus reliatyvizmas, skepticizmas, agnosticizmas ir kitokie „izmai“, iš kurių bandoma padaryti kažkoks baubas. Kas kovoja prieš liberalizmą, tas kovoja už barbarizmą.

2. IDEOLOGINIAI RĖMELIAI

Asmenims, kurie patys nesugeba arba nenori savarankiškai galvoti, visados yra labai patogų turėti tam tikrus „rėmelius“, jau iš anksto „autoritetų“ paruoštus atsakymus į visus svarbesnius gyvenimo klausimus. Tie rėmeliai vadinami skambiu „pasaulėžiūros“ arba „ideologijos“ vardu. Tai yra tik savęs apgaudinėjimas, nes tokio universalaus vaisto visoms negrovėms gydyti niekada nebuvo ir nėra. Prisižiūrėkime tik į dvi ryškiausias pasaulėžiūras: politinį katolicizmą ir marksizmą. Abu jie labai stengiasi surasti aiškius atsakymus į visus atskirą asmenį ir visą bendruomenę liečiančius klausimus, surasti „amžinas tiesas“ arba dogmas. Visų tų pastangų vaisiai labai menki, tikriau jokių, nes jų pačių gyvenimo praktika arba elgsena nuolatos prieštarauja teoriškai pasaulėžiūrai, kurią jie skelbia. Kad ir tos pasaulėžiūros nuolatos keičiamos ir modifikuojamos, vis tiek praraja tarp teorijos ir praktikos nemažėja. Poliitinis katolicizmas yra susiskaldęs į visą eilę grupių ir grupelių, kurios tarpusavy nesutaria ir kovoja. Kuri gi jų „tikra“ ir kuri „herezija?“ Tas pats ir su marksizmu. Oficiali sovietų marksistinė linija nuolatos keičiama, ir net patys augščiausi jų autoritetai dažnai nėra tikri, kokia tuo metu yra „tikroji linija“. Rezultatas: nuolatinis linijos keitimas ir garsieji valymai. Kiekvienam, rodos, aišku, kokia praraja glūdi tarp sovietinės konstitucijos ir gyvenimo tikrovės. Mūsų lietuviškų „šeškomų“ veiksmams irgi griežtai prieštarauja jų teoriniam „credo“, pvz., garsiajam demokratijos dėsniui, kurio praktikoje nelieka nei pėdsakų. Vartojimas melo, šmeižto ir vagystės taip pat neįrašytas jokiame poli-

tinėje ideologijoje, o praktikoje juos vartoja kaip tik tie, kurie mėgsta garsiai kalbėti apie savo ideologijos kilnumą ir garsiai smerkia „žmones be ideologijos“. Užtuot apgaudinėję pačius save ir kitus visokiomis rašytinėmis ideologijomis, kiti stebi gyvenimą ir jo reikalavimus, elgiasi taip, kaip kiekvienu atveju sveikas protas ir pilietinis padorumas reikalauja. Jie nesistengia etikos vardu pridengti savo neetiškus veiksmus, bet jų vengia, kiek netobulam žmogui tatau yra įmanoma. Ne sausa raidė, bet suderinimas individo ir visos bendruomenės gerovės, ne būsimas, bet šios žemės gyvenimas jiems rūpi. Bendruomeninio žmonių sugyvenimo reikalus tvarkant, reikia žiūrėti šios dienos, o ne kas bus po šimto metų, arba po mirties.

Žmogus yra linkęs nepasitenkinti esama būkle, vis jieško ko nors geresnio ir tobullesnio. Tuo remiasi visa žmonijos pažanga. Būtų nesąmonė garbinti tryliktojo šimtmečio techniką ir ją siūlyti šiems laikams. Tačiau daugelis nesupranta, kad tokia pat nesąmonė yra pastangos tryliktojo šimtmečio pažiūras persodinti į dvidešimtąjį. „Amžinųjų tiesų“ nėra, jos gimsta ir miršta kartu su žmonėmis. Gali atskiram asmeniui tam tikros tiesos atrodyti esą amžinos, bet kuo didesnę imsimė žmonių skaičių, tuo daugiau bus skirtingų nuomonių, kur tiesa ir kur klaida, pagaliau tų „amžinųjų tiesų“ skaičius sumažės iki nulio. Net ir vadinamuose tiksluosiuose arba gamtos

moksluose visa eilė „amžinų tiesų“ buvo sudrebtos reliativizmo teorijos. Didelis dalykas yra žmogaus laisva valia pasirinkti, daryti savus sprendimus. Tuo jis skiriasi nuo gyvulio. Net ir Biblija sako, kad Dievas davė žmogui laisvą valią pasirinkti nuodėmę.

Seniai žmonės suka galvą dėl geriausios valstybės valdymo formos. Ilgus amžius daugelis Europos ir kitų kraštų buvo valdomi karalių. Nepasitenkinimo esama valdžia visada buvo, yra ir bus. Monarchijas daug kur pakeitė respublikos. Bet ir jomis dažnai buvo nusivilta. Graikija ir Norvegija iš respublikos vėl grįžo prie monarchijos. Atsirado dar autoritatyvinė valdymo forma, kuri jau buvo žinoma ir senovės Romoje. Ir vėl tas pats troškimas permaitinti, grįžimas prie respublikos ar monarchijos. Žmogus yra nuolatinis jėškotojas, viską noris išbandyti, amžinas opozicionierius, niekados nepatenkintas esama būkle. Kaipgi dabar teoriškai nustatysi, kokia valstybės valdymo forma yra geriausia? Tai būtų beviltiškas dalykas. Būdamas žmogaus kūrinys, jos visos nėra tobulos. Didesnis ar mažesnis tam tikros valdymo formos tinkamumas pareina grynai nuo vietos ir lako sąlygų. Vieno recepto čia negali būti. Vyksta amžinas judėjimas ir tos formos, kaip koks užburtas ratas, nuolat pakeičia vieną kitą. Taip buvo senovės Graikijoje ir Romoje, taip buvo ir yra naujųjų laikų Europoje.

Daugelis žavisi angliško ir amerikoniško tipo demokratija. Kiti ir joje mato trūkumų. Iš mūsų trumpo valstybinio patyrimo naujaisiais laikais matome, kad mes angliškai ar amerikoniškai demokratijai nebuvo prieau. Nesame ir dabar, kaip rodo visa ta liūdna „vlikiados“ epopėja. Mes stengėmės mėgdžioti prancūziško tipo demokratiją, tačiau veikiai pasirodė, kad ji Lietuvai ir kitoms Baltijos valstybėms nebuvo tinkama, pats gyvenimas ją nušlavė. Nedaug kas ir dabar žavisi prancūziško tipo demokratija, matydami, kokia bala pasidarė jos gimtinėje. Tad tuščias dalykas būtų bandyti iš anksto nustatyti, kokia valstybės forma būtų tinkamiausia atstataisiam Lietuvai: demokratinė ar kitokia res-

publika, prancūziško ar anglosaksiško tipo parlamentarizmas, kokia nors federacija ar dar kas kita. Pats gyvenimas tai parodys. Vienas dalykas tik yra aiškus: jeigu Lietuvą užvaldytų „šeškomai“, neva vadovaujasi tryliktojo šimtmečio ideologija, tada daugelis lietuvių, įpratę laisvėje gyventi, į tokią Lietuvą negrįžtų, kaip negrįžta dabar į marksistinių rojų.

Lietuvių sukurta valstybė nekartą subyrėjo dėl labai paprastos priežasties — patriotizmo stokos. Lietuviai lengvai pasiduodavo kokiai nors „augštesnei idėjai“, kaip Europos apsaugojimas nuo totorių užplūdimu ar katalikybės palaikymas rytinėje Europoje, bet permaža rūpinosi savo namiais reikalais. Net bolševikai išsižadėjo tarptautiškumo ir daug kalba apie „sovietinį patriotizmą“. Jie neatsisakė minties, kad bolševizmas užvaldysiąs visą pasaulį, bet toje naujojoje santvarkoje *rusų tauta* būsianti „pryšakinė“ arba vadovaus viskam. Aišku, tai jau perdėtas patriotizmas arba šovinizmas. Viskas blogai, kas persūdama. Patriotizmas nėra kokia nauja fašizmo ar komunizmo išrasta sąvoka. Jau senovės graikai ją išreiškė, darydami skirtumą tarp „heleno“ ir „barbaro“. Tokiame modernišrame krašte, kaip JAV, tipiškai „jankis“ pats būdamas kelių rasių ir kultūrų mišinys, baisiausiai pasipiktins, jei kas nors, ypač užsienietis, kaipą pakritikuos to krašto gyvenime ir pasiūlys kokias reformas. Galioja žinomas dėsnis: pas mus viskas geriausia. Nors kamam atrodys, kad tai žemažiūriškumas, bet jis reikalingas, kaip kalkės pastato plytomis sujungti. Lietuviams patriotizmo niekad nebus per daug, priešingai jo vis permaža, nes mūsų nugarkaujis pasidarė toks lankstus, kad prieš kiekvieną svetimą gėrybę, tikrą ar tik įsivaizduotą, visados esame pasiruošę nusilenkti, o savuosius laimėjimus visados esame linke paniekinti ir tai dėl labai paprastos priežasties: pavydo savo tautiečiui, nepasitikėjimo savimi ir savo tautinėmis vertybėmis, o tatau verčia jėškoti „svetimų dievų“, kokio nors internacionalo, juodo ar raudono, žavėtis lenkizmu ar amerikonizmu, jie patrauklesni, nes svetimi.

Is ispanų poezijos

Išvertė Juozas Kėkštas

IŠ KELIO

(fragmentas)

ANTONIO MACHADO

Švelnus užimas tunikų
virš nevaisingos žemės
ir skambios ašaros
senų varpų.

Rūksta horizonto
akmenys įkaite,
baltos šmėklos skraido,
žiebdamos žvaigždes.

Praverk langą, jau iliuzijos
artėja valanda.
Vakaras minga
ir skamba varpai.

POEMA

JUAN RAMON JIMENEZ

Daugiau jos neliesk,
Tokia yra rožė.

Su šaknimis raunu žolę,
pilną aušringos ramos.
O, kokia drėgmė, koks kvapas
purios žemės!
Koks akinantis žvaigždžių lietus
ant kaktos mano, ant akių!

Daina mano,
dainuok, mano daina;
tam, kurs tave mato anksčiau, negu pa-
skaity,

duok savo emociją ir graciją
ir liekis iš savęs, svaiginančiai tyra!

DÁMASO ALONSO

*Grįši ne laiku
senu keliu
į seną miestą, kuriame
prisiminimai tavo miega.*

*Ten, kur tu svajojai,
kitą svajojantį keleivį
pamatysi.*

*Kitą Keleivį,
kurs grįš ne laiku
senu keliu
į seną miestą, kuriame
jo atminimai miega.*

NOKTURNO VĖJAS

FREDERIKO GARCIA LORCA

*Aš labai bijau
mirusių lapų
ir rasotų sodų.
Einu miego;
jeigu neprikelsi,
aš paliksiu širdį
prie tavojo šono.*

*Kas taip skamba
tolumoje?
Meilė. Lange vėjas,
Meilė mano.*

*Tau daviau karolius,
aušros akmenėlius,
kodėl tu palieki
mane šiam kelyje?
Jei toli nueisi,
mano paukštis verks ir
mano vynuogynas
nebeduos jau vyno.*

*Kas taip skamba
tolumoje?
Meilė. Lange vėjas,
Meilė mano.*

*Niekad nežinosi
tu, snieginis sfinkse,
kaip giliai tave aš,
kaip labai mylėjau
tą kiekvieną rytą,
kai taip skaudžiai lyja
ir ant sauso medžio
susidaro lizdas.*

*Kas taip skamba
tolumoje?
Meilė. Lange vėjas,
Meilė mano.*

DIPLOMATIJA

TAUTINĖS REZISTENCIJOS METU

BRONYS RAILA

Tai vienas iš opiausių klausimų. Per kelis pastaruosius metus dėl Lietuvos diplomato ir politinių-visuomeninių organizacijų bendradarbiavimo tiek buvo išlieta rašalo, tiek prigiežta pykčio, atpalaiduota aistrų ir nervų, tiek prikaltinta, prišmeižta ir prifantazuota, — kad dažnam baugu tuos klausimus ir beliesti. Kartais atrodo, jog atmosfera tiek užnuodyta, neatsakingumas tiek suklestėjęs, naudojamos diskusijų priemonės tiek nebesiskaito su jokiais saiko, takto, kultūros ir civilinio mandagumo reikalavimais, kad stačiai veik nėra vilties artimiausiu laiku tikėtis kokio prablaivėjimo ar pasiekti naudingų praktinių vaisių.

O tačiau tai yra klausimas, apie kurį, deja, vis reikia ir reiks kalbėti. Reiks aiškintis praeities kelius, reiks nusispręsti dėl dabarties uždavinių, reiks aptarti rytojaus perspektyvas. Pasisakymas „už diplomatus“, pilnas išteisinimas jų ligišiolinės laikysenos tuojau pat šiandien sukelia mūsų visuomenės ir spaudos dalyje baisy pasipiktinimą ir naujas atakas. Ir priešingai, Lietuvos Diplomatinės Tarnybos užsienyje kritiškas darbo įvertinimas, trūkumų ir klaidų išskėlimas, net ir švelniausias pakritikavimas, net mėginimas pajieškoti priemonių jos veiklai pagerinti — galimas dalykas, kitai visuomenės daliai atrodytų „griaunamuojų“ darbu ir keltų nepasitenkinimą, gi pirmiesiems būtų tik argumentas: va, ar mes nesakėme, kad ten (t.y. diplomatuose) toli gražu neviskas gerai?..

Taigi, čia „vidurio“ kelias veik neįmanomas surasti. Vis kam nor kas nors atrodys negerai. O nesiaiškinti, tos padėties nestudijuoti irgi negalima, nes šio pobūdžio žaidos tylėjimu neužgydomos. Jei jos lieka per ilgai atviros tvyroti, jos ima pūdamos labai pavojingai nuodyti visą organizmą. Ir jei jos draskomos, ir nebus nieko, kas paskatintų surasti kelią pasveikti, visuomenę ilgainiui apims toks nusivylimas, kad tūks-

tančiai geriausių tautiečių, ramybės dėliai, pasitrauks nuo visko. Kokią bebūtų rizika būti visai nesuprastiems ar blogai suprastiems, tautinė pareiga verčia mus eiti prie šių klausimų objektyvaus nagrinėjimo.

* * *

Ligų, skausmų ir visų sunkumų šaknys daugumai tautiečių yra gerai žinomos. Šaknų šaknis — Lietuvos okupacijos faktas. Dėl Lietuvos okupacijos juk iš tikrųjų užsienyje nėra jokios Lietuvos visuomenės tikrąja to žodžio prasme. Užsienyje yra gausūs sluogsniai lietuvių, senų ir vėlesnių išeivių, kurie daugelis nebėra Lietuvos piliečiai, o tik daugiau ar mažiau rūpinasi savo tautos, savo buvusios tėvynės reikalais. Šalia jų, yra geras žiupsnis naujųjų politinių emigrantų, didžia dalimi dar Lietuvos piliečių, bet tas skaičius palaipsniui mažėja. Formaliai ir faktiškai tiems lietuviams Lietuvos Diplomatinė tarnyba, jos postai, jos ministeriai bei konsulai jau yra svetimas dalykas. Užsienyje, kaip žinoma, veikia visų buvusių Lietuvos politinių partijų „užsienio delegatūros“ ar ir tikrieji „centro komitetai“. Kiek ir kokią lietuvių visuomenę jie atstovauja, niekas tikrai negali pasakyti. Užsienyje taipgi veikia ar kuriasi įvairūs komitetai, kurių vienas skelbiasi, jog jis atstovauja visos lietuvių tautos valią. Bet jei susikurtų dar vienas komitetas su tokiom pat pretenzijom, jis galėtų rasti tokią pat „moralinę“ ir „formalinę“ teisę kalbėti bei veikti. Visa tai maža bendro turti su Lietuvos visuomene, su jos balsu, jos valia, jos pageidavimais. Tai tik emigrantų didesnės ar mažesnės dalies balsai, valia, pageidavimai, grupinės ar asmeninės nuomonės. Žodžiu, labai nenormali, laikinė, netikra, nepatikrinama, emigrantinė padėtis.

Taip pat labai nenormali ir Lietuvos Diplomatinės Tarnybos užsienyje padėtis. Faktiškai ji yra diplomatinė tarnyba be savo veikiančios valstybės, be savo būtino fi-

zinio užnugario, be jokios vyriausybės namuose, nes laisvų namų šiuo tarpu nėra. Iš tos padėties plaukia dešimtys įvairių kitų sunkumų Lietuvos diplomatomis atlikti savo pareigas ir veikti taip, kaip Lietuvos interesai reikalauja. Tik nedaugelis diplomatinį postą begali naudotis normaliomis diplomatinėmis teisėmis užsienio valstybėse ir yra prapažįstamos, kaip oficialios Lietuvos Respublikos pasiuntinybės. Kitos begali veikti tik neoficialiai, nepilnu diplomatinio statusu. Kaikur jos visai turėjo išnykti. Padėtis nenormalumas, sunkumas, netikrumas čia taip pat labai aiškus.

Tad, trumpai kalbant, bendroji padėtis būtų tokia:

Lietuva — okupuota, visas jos valstybinis gyvenimas namuose užgniaužtas, bet koks susižinojimas su tautiečiais griežčiausiai okupanto kliudomas. Kraštas gyvena patį sunkiausią laikotarpį.

Užsienio lietuviai — gyvena išsiblaškę įvairiuose kraštuose, didelė dalimi nebėra Lietuvos piliečiai; tie, kurie sielojasi Lietuvos reikalais, yra susiskirstę į daugybę grupių, emigracijos pasekmėje išsinervinę, rėksmingi, gerokai fanatiški, linkę pripažinti tik savo pažiūrą, daugiau nieko. Daugiausia silpni ekonomiškai ir silpnai tepajėgia remti bendrus valstybinius reikalus.

Lietuvos diplomatai užsienyje — dirba labai susiaurėjusiomis materialinėmis išgalėmis, tesinaudodami ribotomis teisėmis užsieniuose, netekę normalaus valstybinio užnugario...

Taip paprastai ir, manyčiau, realistiškai apibrėžus tikrąją padėtį, visiems bus lengviau suprantami to painedu ir tokio „nervingo“ klausimo rėmai. Mūsų spaudos polemikose tos aplinkybės dažniausia ir beveik visų pamiršamos. Visuomet kalbama labai skambiais žodžiais, iškilmingai, pompastiškai, lyg tarsi Lietuvos valstybė realiai būtų nepriklausoma, turėtų savo vyriausybę, o šioji ambasadorius užsieniuose ir t.t. Gyvenimiškai retas temoka ir tenori pažvelgti. Maža to, kaikurie patenka į tokį sapnų transą, kad, nors ir žinodami Lietuvos vyriausybės nesant, o taipgi ir sąlygų šiandien jai sudaryti nesant, patys sumano pasiskelbti „egziline vyriausybe“, idant patys užpildytų šią jiems taip maloniai vaikuojančią vietą.

O tuomet ginčams nebėra galo: kas vy-

resnis, kas vadovauja, kas ką skiria ir kur skiria (nesvarbu, ar priima, bet skirti vis tiek norisi), kas kam turi priklausyti, kieno teisės konstitucinės, o kieno abejotinos ar visai nepagrįstos, kas „statytojas“, o kas „ardytojas“, o kas „nieko nepadare“, todėl nušalintinas? Ir t.t.

Beveik per dešimtmetį šie klausimai dominiuotja užsienio lietuvių „vidaus politiką“. Tai gražiausiai parodo, koks yra negatyvus „nieko bendro su Lietuvos laisvinimu neturintis, beveik absurdiškas „veikimas“. Organai ir asmenys, kurie tokiam „veikimui“ per dešimtmetį suteikė turinį, formą ir stilių, be abejo, neš didelę atsakomybę prieš Lietuvos rezistencijos istoriją.

* * *

Lietuviškos organizacijos, leidžiančios šį žurnalą, žmonės per pastarąją emigracijos dešimtmetį buvo pirmieji ir protarpiais kone vieninteliai, kurie sakė ir tebesako, jog lietuviškai užsienio politikai (kiek ji dabartinėmis aplinkybėmis dar yra įmanoma) neginčytinai turi teisę ir pareigą vadovauti Lietuvos Respublikos skirtieji diplomatiniai agentai užsieniuose. Užsienio lietuvių organizacijos, kurios skelbiasi siekiančios Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, šiam vadovavimui ne tik neturi kliudyti, o priešingai — talkininkauti, remti, padėti, morališkai ir materiališkai stiprinti.

Lietuvos užsienio politikai vadovavimas būtų neįmanomas didesnio kolektyvo būryje, diplomatiniais postams esant išmėtytiems įvairiuose kraštuose. Darbo, uždavinių ir metodų derinimui čia privalu vienas Diplomatinės Tarnybos centras. Toms atsakingoms pareigoms paskutinysis Nepr. Lietuvos užsienio reikalų ministeris su Respublikos Prezidento žinia ir pritarimu laiku spėjęs paskirti Lietuvos Diplomatijos šefą užsienyje ir du jo pavaduotojus. Vienas pavaduotojas miręs, kitas išvežtas Sibirą, bet min. S. Lozoraitis tebeina savo pareigas.

Lietuvos diplomatiniai postoviai užsieniuose tebėra vieninteliai valstybiniai Lietuvos Respublikos likučiai. Tol, kol jie pilnai ar bent de facto tokiais pripažinti didesnio ar mažesnio skaičiaus užsienio valstybių, tol Lietuva lieka neišnykusi, kaip juridinis tarptautinės bendruomenės narys. Šis juridinis Lietuvos statusas kiekvieno lietuvių patrioto sąmonę turi pripildyti aiškių

KOKIOSE JŪROSE MAUDYSIME SAVO ŽIRGUS?

VYT. ALANTAS

Ano meto Lietuvos valdovas Vytautas maudė savo žirgą Juodojoje Jūroje. Ką tai reiškia? Tai reiškia labai daug. Vytautas norėjo parodyti savo draugams ir priešinams, jog jis nebijo savo žirgo kanopomis drumsti vandenį net ir tokių jūrų, kurios talaškuoja už tūkstančių kilometrų nuo Lietuvos etnografinių ribų. Kitaip sakant, Vytauto žirgo trypinimas Juodosios Jūros krantų buvo Lietuvos politinės ir karinės galybės simbolis. Kartu tai buvo lyg ir užuomina, kad eventualiai Lietuvos galybės bei įtakos plėtimasis nesustos ties Juodosios Jūros krantais, kad ji gali anos jūros bangomis iirti ir toliau. Mes gi žinome, kad bet kurios didžiosios valstybės įtakos plėtimosi nesulaiko vandenys. Tik Lietuvai Baltijos krantas buvo nelaimingas: ji ne tik nenusiirė toliau, bet ir siaurą pajūrio ruožą vos neprarado. Lietuvos valstybės ir lie-

tuvių tautos likimas, be abejo, būtų kitaip susiklostęs, jei Vytautas, sumušęs kryžuočius ties Žalgiriu, būtų paėmęs Marienburgą ir savo žirgą būtų išmaudęs Baltijos jūroje kur nors ties Karaliaučiumi...

Mes ir šiandien savo mintyse tebesinėšiojame Vytauto Didžiojo imperijos idėją. Vytautas, išmaudęs savo žirgą Juodojoje Jūroje ir Algirdas, trankęs savo kardu Maskvos tvirtovės sienas, mums tebėra Lietuvos galybės simboliai, nors mes ir gerai suprantame, kad Lietuvos, kaip didžiosios valstybės, mintis yra amžinai palaidota. Šiandien mes būtume patenkinti, jei savo žirgus galėtume maudyti Baltijos Jūroje kur nors prie Karaliaučiaus ir kokiam upokšnyje maždaug 100-120 kilometrų į Pietus nuo Vilniaus. Lietuvos praeities galybė palaidota, tačiau ji mums nėra mirusi. Ir šių dienų lietuvių mintyse ir veiksmuose ji at-

iš jo išplaukiančių prievolių. Tai reiškia — tuos vienintelius Lietuvos Respublikos organus užsienyje ne tik patiems „pripažinti“, bet juos aktyviai remti, su jais, kiek sąlygos leidžia, glaudžiai bendradarbiauti. Jų neremiant, nepalaikant, vieno ar kito iš jų „nepripažįstant“, tuojau pat kiltų abejonė, kokios gi nepriklausomos valstybės atstato tokie opozicionieriai siekia ir kiek jų negatyvūs veiksmai yra suderinami su Lietuvos interesais. Mūsų nuomone, Lietuvos diplomatinio postovių vaidmens silpninimas, kad ir savųjų tautiečių tarpe (jau nekalbant tarp svetimųjų), yra labai žalingas jau dabar ir bus dar žalingesnis ateityje. Žvelgiant iš valstybinio požiūrio, Lietuvos Diplomatinė Tarnyba užsienyje yra nedaloma visuma. Vieno jos organo „pripažinimas“, kito „atmetimas“ ilgainiui ją visą sugriautų.

Šie dėsniai, kaip žinoma, geros dalies už-

sienio lietuvių politinių grupių buvo ir tebėra griežtai atmetami. Tos grupės jau prieš keletą metų yra sukūrusios net savo atskirą „Užsienio Reikalų Tarnybą“ Lietuvos išlaisvinimui vadovauti užsienio politikos srityje. Buvo mėginta net pradėti skirti „Lietuvos ministerius visiškai ir pilnai Lietuvai atstovauti“ ir eita prie kitų separatinų sumanymų.

Visu tuo sudarytas sunkiai išbrendamas chaosas. Bet taip ilgai neturėtų likti. Kas galėtų pozityviai prisidėti prie padėties gerinimo?

Daugelis dalykų. Bet pirmiausia ir svarbiausia gal tai, kad atsimentume, jog Tėvynė ir užsienio lietuviai gyvena tautinės rezistencijos laikotarpį. Jis taip pat „nenormalus“, nepaprastas, ypatingas. Jis veikia ne tik visuomeninio, bet lygiai ir diplomatinio darbo pobūdį. Bet apie tai kitoje šio rašinio dalyje.

siliepia šimtais atbalsių. Ji išplečia mūsų pasaulėžiūros akiračius, ji įprasmina bei skatina mūsų nūdienius siekimus, ji, pagaliau, iškelia mus ant augštos pakopos, nuo kurios mes nieko nepavydėdami galime žvelgti į savo kaimynus, ir sudaro stiprų trampliną mums dairantis po savo tautos bei valstybės ateities akiračius. Mes būtume dideli vargšai, jei neturėtume didelės praeities.

Taigi, į kurias jūras mes turėtume varyti maudyti savo žirgus šiandien? Į tą klausimą galima atsakyti įvairiais požiūriais. Šiandien mums netenka svajoti apie savo valstybės sienų praplėtimą, bet reikia rūpintis paties mūsų tautos branduolio gelbėjimu. Nuo Gedimino kalno arba iš Trakų pilies Vytautas galėjo svajoti apie visos Maskolijos įjungimą į savo imperiją, o šiandien mums, jo palikonims, iš viso pasaulio pakampių reikia dairytis Gedimino pilies bokštų viršūnių, kad nenuskėstume svetimosiose jūrose ir nepamestume kelio atgal į Tėvynę. Gedimino kalnas mums pasidarė, kaip jūrininkui švyturys tamsią naktį. Visiems mūsų broliams ištremtiems į Sibirą, visiems mūsų broliams pasklidusiems po laisvąjį pasaulį Lietuva virto išsigelbėjimo sala, į kurią mes tiesiame savo rankas. Jei mes būsimė priversti dar ilgiau užtrukti svetur, jei mūsų broliai dar ilgiau tebebus raudonajame pragare, labai mažai laivelėlių ir su labai išretėjusiomis įgulomis prisiirs prie mūsų išrinktosios žemės krantų, Lietuvos. Kasdien pasiryžėlių irties iki galo skaičius eina mažyn. Vadinasi, tremtinio akimis žiūrint, mūsų didžiausias troškimas kaip galint greičiau atsidurti prie Nemuno ir ten išmaudyti savo žirgus...

Augščiaju pastebėjau, kad į Vytauto Didžiojo žirgo maudymą Juodojoje Jūroje galima žiūrėti ir kaip į simbolį, nors iš tikrųjų tai buvo istorinis faktas. Joks Lietuvos valdovas nebuvo taip toli nužygiavęs nuo savo sostinės ir jokio kito kunigaikščio žvilgsnis neklaidžiojo tokiomis neapbrėptomis akiračiais.

Atsidūrę tremtyje, ir mes esame priversti neleisti susiaurėti lietuviškos minties akiračiams. Daug kas mus sąmoningai ir nesąmoningai stengiasi išmušti iš lietuviškų vėžių, daug kas stengiasi uždėti savo akinius, pro kuriuos nebegalėtume matyti Gedimino kalno viršūnės, ir stengiasi užkimšti

ausis, kad nebegirdėtume Geležinio Vilko staugimo. Daug kas nori mūsų dvasinės mirties, kitaip sakant, nusilietuvinimo. Jei laisvoje Tėvynėje viskas buvo pašaukta puoselėti ir auklėti lietuvišką mintį, tai tremtyje viskas yra mobilizuota jai užgniaužti. Štai kodėl mums šiandien vėl taip ryškiai atsistoja akyse kunigaikštis, toliausiai nužygiavęs nuo Lietuvos ribų. Jis mums sako, kad ir mes kunigaikštiskais žygiais plėstume lietuviškos minties akiračius tremtyje. Mūsų išganymas, viltis ir prisikėlimas glūdi giliai lietuviybės paversmuose. Kaip ano valdovo žvilgsnis klaidžiojo begaliniais politiniais bei geografiniais akiračiais, taip mūsų žvilgsnis negali sustoti neklaidžiojęs be galo plačiais ir giliais lietuviškos minties ir dvasios horizontais. Labiausiai mums tenka bijoti apakimo. Kas tie, kuriems New Yorko dangoriažiai pasidarė gražesni už Vilniaus bažnyčių bokštus, ir tie, kuriems Mississippi upės krantai pasidarė spalvingesni už Nemuno šlaitus? Pasigailėtini žlibiai, kurių akyse jau bus įsimečius nusilietuvinimo vėžys...

Jei lietuviams mes esame gimę, tai kodėl taip lengvai mes nebenorime jais būti? O todėl, kad per daug greit užmirštame savo gimtosios žemės kvapą, per greit prarandame atsakomybės jausmą ir kaip nebereikalingą daiktą bloškiame į senų atmatų sandėlį tautinę ambiciją bei savigarbą, žodžiu, per greit nusigręžiamo nuo tų lietuviškos dvasios paversmių, iš kurių sėmėsi sau dvasinio peno mūsų prosenolių prosenoliai, kurdami savo didžiąją valstybę, iš kurių sėmės sau įkvėpimo lietuvis dainius, kurdamas savo neužmiršamas dainas ir pasakas, iš kurių sėmėsi energijos bei paskatinimo mūsų tautos atgimimo pionieriai, o paskui savanoriai kūrėjai, iš kurių, galop, sėmėsi sau nepalūžtamo pasiryžimo dabartinės kovos partizanas. Kodėl tik mes, tremtiniai, norime užmiršti taką prie tų paversmių? Kodėl mes užmirštame varyti savo žirgus girdyti ten, kur jie tikrai atsigaivę galėtų mus sėkmingai nešti toliau klaidžiais tremties keliais?

Tremtis mums įbruko į rankas keleivio lazda. Ilgus metus ją pasiramsčiuodami mes klajojame po Vakarų Europą. Teisingiau sakant, klajojome ne mes patys, bet kiti mus stumdė. Pagaliau jie išblaškė mus po visą pasaulį. Galbūt, tuo tarpu mes savo

keleivio lazdas pakabinome ant sienos, bet visdėlto jaučiame, kad mūsų didžioji kelionė dar nebaigta, kad mes tik laukiame ženkle iš Tėvynės: tada mes vėl savo lazda pasiimsime į ranką, ir tai bus paskutinis kartas. Galbūt, mes jos nesudeginsime sugrįžę į savo kraštą, galbūt, mes ją paliksime parodyti savo vaikų vaikams, bet viena aišku: mes su ja nebeklajosime skurdžiais tremties keliais.

Bet tremtis įbruko mums į rankas ir kitą piligrimo lazda. Mūsų tėvynės priešai įbruko ją mums per prievartą, bet mes negalime jos atsisakyti savanoriškai. Mes su ja išvaikšiojome didelius žemės plotus ir nepalaidžiame jos iš savo rankų jau daugiau kaip 10 metų. Visur mes su ja galime keliauti tik išskyrus ten, kur iš tikrųjų piligrimai keliauja, būtent, į šventąsias vietas, šiuo atveju į Lietuvą. Tas stebuklingasis ir gražusis kraštas mums uždarytas. Bet argi iš tikrųjų taip?

Niekas negali uždaryti Tėvynės sienų ir jokie okeanai bei džiunglės negali pastoti kelio mūsų piligrimiškai lazda! ir Nemuno šalį. Tironai sugalvojo pančius pavergti kūną, bet jie dar neturi galios suvaržyti mūsų minties. Pasirėmę savo piligrimiškos lazdos mes iš visur galime matyti Gedimino kalną, Baltijos pajūrį ir Nemuno bei Neris šlaitus. Juk savo mintyse mes lankome savo Tėvynę dieną ir naktį, visur ir visada. Lietuvoje buvo paprotys keliauti į atlaisdus. Ar mes nekeliaujame mintimis lankyti savo šventovių šventovės, Lietuvos, iš viso pasaulio kampų? Ar mes nelankome savo sodybų, savo namų, kur mes gyvenome, Vilniaus, Kauno, Zarasų ir Palangos? Ar tai nėra tikros piligrimų kelionės į šventas vietas?

Aš kreipiuosi į visus laisvojo pasaulio savo brolius lietuvius piligrimus: nepadėkite savo lazdų ir nešluostykite dulkių nuo savo kojų, nes mūsų kelionė dar nebaigta. Tegul mūsų broliai Tėvynėje mato mūsų iškeltas piligrimiškas lazdas ir mūsų ištietas į juos rankas! Sulaužymas piligrimiškos lazdos šiuo metu, kai mūsų tautai gresia mirtinas pavojus, būtų niekšybė, savo brolių išdavimas ir gėdingas kapituliavimas. Kodėl mes savo pačių rankomis turime prisidėti prie lietuviško gyvybės žiburio užpūtimo? Ar dar nepakankamai mes turime priešų, kuriems būtų didžioji puota, jei vi-

sai išnyktume ir jie galėtų galutinai įsikurti mūsų namuose?

Tad ar mes sulaužysime savo piligrimo lazda, atsisisėdime ant minkštos sofos ir tarsime: Mano kelionė baigta, aš niekur iš čia nebejudu, nes dabar čia bus mano ir mano vaikų tėvynė! Aš klausiu tai su didele baime, nes bijau, kad tūkstančiai mano brolių neatsakytų: Taip, mūsų kelionė baigta! Tai tada aš noriu paklausti: Vadinasi, tu išsižadėjai savo Tėvynės, savo tėvų kalbos ir savo prosenolių didžiojo palikimo? Aš žinau, kad tas klausimas tau įkyrus, kad tu gali atsistoti nuo savo minkštos sofos ir rodydamas duris pasakyti: Iš-eik ir daugiau čia nebesirodyk, nes tu trukdai mano ramybę! Aš išseisiu pasiėmęs savo piligrimišką lazda, bet ar turėsi ramybę? Ar tavo sąžinė bus rami? Ar tu taip lengvai išmesi iš savo sielos visa tai, ką prosenolių kartų kartos į ją krovė? Ar tu taip lengvai pasidarysi operaciją, po kurios seka tavo, kaip lietuvių, mirtis?

Pati Tėvynė padavė mums į rankas ir trečią, būtent, apaštalo, lazda. Ji liepė mums liudyti tiesą pasauliui. Mūsų balsas, galbūt, yra menkas, bet tiesa, kurią skelbti mes esame pašaukti ir Tėvynės įgalioji bei įpareigoti — yra didelė.

Tūlas man pasakys: Aš nesu tinkamas apsisiausti apaštalo apsiautalu, neturiu tam gabumų! Tai netiesa. Apaštalavimas Tėvynei nevisada reikalauja augštų tribūnų ir gausių minių. Jei tu mokysi savo vaikus lietuviškai kalbėti ir įkvėpsi jiems Tėvynės meilę, jau tu būsi apaštalas. Tas darbas tau, galbūt, bus sunkesnis, kaip kad garsiai šaukti iš tribūnos. Jei tu savo pažįstamiems ir kaimynams nuolat kartosi: Nepraraskime lietuviško veido, likime lietuviais! — jau tu būsi apaštalas. Jei tu palaikysi lietuvišką knygą, lankysi lietuviškus pobūvius, nesigailėsi išmesti skatiko lietuviškam reikalui, jau tu būsi apaštalas. Apaštalausti galima visur, visada ir visaip. Kiekvienas mūsų gali apaštalausti savo šeimoje, kaimynystėje ir darbovietėje. Apaštalavimas yra ne kas kita, kaip nuolatinis priminimas ir grįžimas prie lietuviškų versmių.

Tremtis padarė mus pakeleiviais, piligrimais, apaštalais. Visas tas tris lazdas galima sudėti į vieną ir iš jų pasidarys lietuviška krivulė, kurią nešti įgaliojo mūsų Tėvynė,

OKUPUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

Tauta išspjaus vergijos nuodus

JURGIS LENGVENIS

Ne tik literatūra ir menas, bet ypač mokslai turi didingai klestėti sovietinėje tėvynėje. Toks yra neatšaukiamas Maskvos potvarkis. Be abejo, užvis augščiausiai turi klestėti mokslų mokslas — Lenino ir Stalino rusiškasis gyvenimo bei žmogaus supratimas. Slovingoje Rusijoje jis jau seniai stovi viso ko viršūnėje, o „seseriškoje“

Lietuvos tarybinėje respublikoje — jis sparčiai „vejasi“ motulės Rusijos laimėjimus...

Tokia, o ne kitokia tegali būti dalykų tvarka. Jubilėjiniame „Brangiosios Tėvynės“ leidinyje tas laipsniavimas taip pat ryškiai matyti. Pasekime jį tegu ir prabėgomis.

EKSKURSANTŲ ĮSPŪDŽIAI

SENIAU IR DABAR

Čia neminėsime Lietuvos mokslininkų „ekspedicijos į viduriniąją Aziją“, taip pat straipsnių apie „didžiąsias komunizmo statybas“, „tarybinės tikrovės įkvepiančiuosius vaizdus“, apie „stepių rytojų“ ar apie „kelionę jūros dugnu“.

Tai įspūdžių aprašymai iš Rusijos, ką ten matė ir girdėjo keliolika lietuvių mokslininkų ar menininkų, kuriuos okupantas pakvietė ar įsakė ten apsilankyti. Šiais laikais tokių priemonių imasi kone kiekvienas vadinamasis žmonijos geradaris... Lygiai taip pat nacių okupacijos metu eilė Lietuvos kultūrininkų ir visuomenininkų būdavo kviečiami (ir kelionės išlaidos už tai apmokamos) apvažinėti „didįjį trečiąjį Reichą“, o paskui grįžus laikraščiuose aprašyti įspūdžius apie „įkvepiančią naujosios Europos statybą“. Tų įspūdžių tada ir pasirodydavo, nors ne tokių vergiškų ir naiivių. Gi kai vienas iš ekskursantų, Šiaulių apskrities viršininkas J. Noreika tik pamėgino savo įspūdžius surašyti, kaip *lais-*

vas žmogus, jo raštai ne tik nepraėjo pro okupanto cenzūrą, bet po kelių dienų pats Noreika atsidūrė Stutthofio koncentracijos stovykloje...

Kaip puikiai žinoma, Sovietų Rusijoje šie reikalai žymiai geriau tvarkomi. Jei koks liaudies deputatas nesugeba tinkamai pasakyti prakalbos ar iš viso jokiai prakalbai suregzti jis netinkamas, tai partijos pareigūnai jam iš anksto prakalbą parašo. Jo uždavinys — bent perskaityti prakalbą galimai mažiau mikčiojant. Jei ekskursantai nesugebės tinkamai savo įspūdžių surašyti, tai bus kas juos jų vardu parašys. Bet mes galime pilnai patikėti, kad eilėraščių apie „baltakartę Volgą“ rašė pats T. Tilvytis. Taipgi pasakiškus vaizdus apie nepaprastą Rusijos ūkinę gerovę ir stiprybę, vardu „Kelionė jūros dugnu“, sugebėjo parašyti pats J. Dovydaitis, kuris šiemet galės minėti penkiolikos metų lietuviškojo išsigimėlio sukaktį.

KIPRO PETRAUSKO VARDU...

Tačiau visai aišku, kad ne pats straipsnis „Brangiojoje Tėvynėje“ rašė Kipras Petrauskas, Lietuvos operos įkūrėjas, o dabar — „TSRS liaudies artistas ir Stalininės premijos laureatas“. Jo straipsnis pavadintas — „Mes mylime savo tėvynę“, ir šis pavadinimas gal mažiausiai apsilenkia su tikrove. Čia pavaizduojami nuostabūs muzikinio auklėjimo laimėjimai sovietinėje Lietuvoje. Kipras Petrauskas sako: „Kūrybinis, šviesus mūsų Tėvynės gyvenimas įkvepia mus... Niekur nėra taip mylimi meno darbuotojai, kaip mūsų puikioje Tėvynėje... Jaučiuosi laimingas tarnaudamas savosios liaudies labui“...

Jau šie keli išsireiškimai parodo, kad dainininkas kalba *lygiai tais pačiais žodžiais*, kokiais dainuoja visi kiti sovietiniai poetai ir propagandistai. Tie išsireiškimai eina iš vieno ir to paties centro, parašyti vienu ir tų pačių sekretorių. Arba ką ro-

do toks sakiny: „Šių metų pavasarį įvyko muzikos mokyklų auklėtinių *respublikinė apžiūra*“? Šis sovietinis lietuvių kalbos naujadaras, „respublikinė apžiūra“, labai neatsargiai išduoda visą paslaptį. Tai kompartijos biurokratų stilius. Tai ne K. Petrausko žodžiai.

Kas kiek arčiau buvo pažinęs dainininką, jo žodyną ir kalbėjimo būdą, nei krisleliu neabejos, jog tai ne Petrausko rašytas, o tik jo pasirašytas kūrinys, kur mėginama įrodyti dar ir tokią tarybinę išmintį: „Buržuazijai valdant, buvo sunku, neturint pakankamai lėšų arba turtuolio mecenato, įgyti muzikinį išsilavinimą“... Tikrai keistas ir linksmas dalykas būtų tai girdėti iš Kipro Petrausko lūpų. Prieš 50 metų jis irgi buvo be lėšų ir be ypatingo mecenatų, o vis dėlto įgijo muzikinį išsilavinimą. Ir ne jis vienas...

KOMPARTIJA DAR „LIKVIDUOJA“,
O PROF. BALČIKONIS JAU
„LIKVIDAVO“

Nežiūrint šių skambių išsireiškimų, tikrieji Lietuvos tarybinio mokslo ir meno laimėjimai knygoje itin skalsiai tenušviečiami. Iš tikrųjų, tai vien muzikos, dainų ir lietuvių kalbos „pergalės“.

Nors, kaip praėjusį kartą įrodėme, viskas dabar tarybinėje tėvynėje šviesu, gražu ir laiminga, — bet visais trim minėtais atvejais, dėl aiškaus „Brangiosios Tėvynės“ redakcijos neapsižiūrėjimo, tos pergalės nušviestos labai nelaimingai. Štai jau matėme, kad ką kompartijos sekretoriai K. Petrausko lūpomis tvirtina apie sunkius buržuazijos laikus muzikos menininkui, te sugriauna paties Kipro Petrausko gyvenimo istorija ir jo „badmetis“ ypač nepriklausomos Lietuvos laikais...

Beveik dar nelaimingiau išėjo su kalbininko akademiko Jono Balčikonio pasakymais apie „Lietuvių kalbos mokslo ugdymą tarybinės santvarkos metais“. Būti galima visai nuoširdžiai pasidžiaugti, jei J. Balčikonio tvirtinimai atitiktų tiesą, esą „...

tarybų santvarka visokiariopai skatina socialistinių nacijų kultūros ir kalbos ugdymą“ arba kad vien 1952 metais „baigė augštuosius mokslus arti 1700 specialistų, kurių nemaža dalis eis dirbti atsakingą lietuvių kalbos mokytojų darbą“.

Bet su pasakomis visuomet taip būna: nežinia, kur vaizduotei reikia uždėti pavadį, o kur leisti jai laisvai pievose pasiganyti. Begirdamas Rusijos kompartijos nuostabią ir dar neregėtą meilę lietuvių kalbai ir jos mokslui, Balčikonis rašo: „Dabar nemokančių skaityti žmonių mūsų krašte nėra, kiekviena šeima prenumeruoja kokį laikraštį ar net keletą jų“...

Laimėjimas tikrai džiugus, nors nežinia, kokie čia sovietinės Rusijos nuopelnai. Didžiausią nemokančių nei skaityti, nei rašyti skaičių Lietuva paveldėjo juk iš tos pat Rusijos, iš carinės šlovingosios rusų tautos. Nepriklausomoji Lietuva, kai tik spėjo sutvarkyti ir išplėsti švietimo įstatgas, įvesti visuotinį pradžios mokslą, nau-

jų beraščių jau negamino. Rusiški sovietai, okupavę nepriklausomą Lietuvą, kaip atsimename, savo kultūringumui parodyti labai triukšmingai šoko organizuoti beraščių mokymo kursus. Kokius beraščius jie čia norėjo „likviduoti“? Ogi savo, šlovingų rusiškų laikų palikuonis!..

Ar „likvidavo“? Balčikonis džiaugsmingai tvirtina, kad taip: nemokančių skaityti žmonių Lietuvoje jau nebėra. Be abejo, senieji jau išmirę, ir tuo būtų galima patikėti.

Bet... pasirodo, kad nemokančių rašyti dar apstu. Jų esama kiekviename kolūkyje. (Praktškai, dažniausia yra taip, kad kas nemoka rašyti, tas nemoka ir skaityti). Ir jubilėjinio leidinio redakcija buvo tokio laipsnio neapdairi, kad tuojau po

M. K. ČIURLIONIS

„Tėvynės meilė dailininko kūryboje“... Tokia antraštė rinkinyje skelbia straipsnį Lietuvoje buvęs žinomas ir plačios publikos mėgstamas patriotiškai sentimentalinės realistinės krypties dailininkas Antanas Žmuidzinavičius, dabar tituluojamas „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos nusipelnęs meno veikėjas“.

Tas straipsnis tikrai paties Žmuidzinavičiaus parašytas, nes sunku būtų patikėti, kad tam tikras nesąmonės galėtų surašyti koks kompartijos kultūrinio skyriaus sekretorius. Galima nesutikti su marksizmu, leninizmu ar kita's komunistiniais mokslais, bet juose vis dėlto yra tam tikra logika. Veltui tai norėtum užtikti Žmuidzinavičiaus Lietuvos meno „istorijoje ir teorijoje“...

Jis pradeda nuo to, kad esą ligi 1907 metų Lietuvoje „nebuvo nei vieno lietuvių dailininko“... Iš tikrųjų, nyki ir tamsi buvo ta lietuvių tauta. Taip pat nebuvo jokios lietuvių dailės organizacijos. Kodėl? Gal dėlto, jog, anot Maironio, jos per šimtą metų Lietuvą, jos žmones, jos kultūrą, meną, mokslą, spaudą, net nerusišką raidę buvo savo sparnais užslėgęs maskoliškasis erelis? O ne, apie tai Žmuidzinavičius, aišku, negali prasitarti nei vienu žo-

Balčikonio straipsnio įdėjo K. Maruko apysakaitę apie naują tarybinę mokytoją. O joje vaizdas: — ideali komjaunuolė iš Kauno atvažiuoja dirbti į Bučiūnų „Švietimo Gyvenimo“ kolūkio mokyklą... Tuojau pat, jau beveik vidurnaktį, atskuba pas ją kolūkio kompartijos sekretorius ir taria:

— „O ko atėjau, taip iš karto ir nepasakiau.... Suorganizavom mes beraščiams ir mažaraščiams kursus... Gal sutikit, mokytoja, padėti?“ (297 psl.).

Mokytoja, žinoma, džiaugsmingai sutinka. Mokytojos ir sekretoriaus norai visai geri, — bet kuo jie paverčia akademiko Balčikonio sapaliojimus? Ir tai čia pat, toje pačioje knygoje, vos po dešimties puslapių...

„LIKVIDUOTAS“

džiu. Juk tai būtų Jono Žiauriojo, Petro Didžiojo, Kotrynos Didžiosios, Pobiedonoscevo, Novosilcevo, Muravjovo, Klingenberg, carų Aleksandrų ir Mikalojų įžeidimas. Tai būtų „tautinio šovinizmo“ kurstymas. Tai būtų šlovingosios rusų tautos, lietuvių geradarės, niekinimas...

Net nuostabu, kad jam buvo leista suminėti pirmąją lietuvių dailės parodą Vilniuje 1907 metais! Ana paroda juk carų administracijos meilės tada nebuvo sulaukusi. Bet kai visuose mokslo ir menuose rusų tauta dabar skelbiama esanti picnierė, tai reikia tikėtis, kad neilgai lauksime istoriko, kuris mums įrodys, kad ir pirmosios lietuvių dailės parodos sumanytojai buvo ne lietuviai, o rusai.

Tos parodos dalyviai dabar jau surūšiuojami taip, kad yra išminėti visi, tik vieno trūksta. O ko trūksta? Pačio didžiausio, gabiausio, genialiausio lietuvių dailininko — M. K. Čiurlionio! Paminimi net Stabauskas ir Piaseckis, bet ne Čiurlionis. Patriotas ir mistikas Čiurlionis — labai „nėkošer“ sovietiniam patriotizmui. Nežiūrint, kad jo paslaugi ir komerciškai sumani našlė S. Čiurlicnienė-Kymantaitė per abu raubonosios nelaisvės laikotarpius ir dėjo dideles pastangas batliaižauti okupantui.

BALTIJOS VILNYS KUŽDA REALIZMĄ

Kiti A. Žmuidzinavičiaus dėstymai parodo, kokia nuostabi suirutė turi susikurti mūsų kultūrininkų galvose, kai jie mėgina „tarybiškai“ atskleisti savo mintis.

Nusipelnęs meno veikėjas dabar taip rašo: „Yra mūsų žemėje nuostabių gamtos reginių. Paimkim kad ir Krymo, Kaukazo, Volgos baseino, kitų vietų reginius... Štai kokia dabar nuostabiai plati „mūsų žemė“! Žmuidzinavičiaus kadaise taip mėgtieji Dzūkijos smiltynai ir upokšniai dabar paskęsta Krymo, Kaukazo, Volgos baseino reginiuose.

Bet nevisi, dar nevisi!.. Čia pat jis sako: „Niekad nemylėjome savo Tėvynės taip stipriai, kaip dabar“, ir čia jis turi galvoje Lietuvą tėvynę. Ką kalbėti, dabar ir Baltijos jūra dailininkui visai kitaip atrodo. „O kaip ji labai skiriasi nuo visų kitų jūrų, kurias man teko gyvenime kitur stebėti. Kokios gilios prasmės žodžius kužda man jos veržtingos vilnys, nešdamos nuostabų gintarą!.. Tai vis mano gimtosios žemės poezija“ (279 psl.).

Taip kalba dailininkas, kuris pabrėžtinai keliose vietose agituoja už realizmą dailėje. Realizmas tai būtų — tikroviškumas, tai pastanga vaizduoti realų, vadinasi, tikrą, visą, pilną gyvenimą, koks jis iš tikrų-

jų yra, — su jo gražiosiomis ir bjauriosiomis pusėmis, su jo teisybėmis ir melais, džiaugsmiais ir skausmais, su jo kasdieniškumu ir nuogumu. O kur prasideda „gimtosios žemės poezija“, kur „veržtingos vilnys kužda gilios prasmės žodžius“, — ten vargiai kas bejieskotų realizmo. Ten visur greičiau prasideda romantika, mistika, poetingos vaizduotės polėkiai... Gražu, kilnu ir gera, bet tik ne realistiška ir ne socialistiška.

Žmuidzinavičiaus pasisakymas už realizmą tačiau visai suprantamas. „Socialistinis realizmas“ yra oficialus Sovietų Rusijos įstatymas visiems menininkams, ypač nuo a.a. Ždanovo laikų, kai buvo „galutinai“ pasmerktas modernus Vakarų menas, jo „tarptautiškumas“, jo „kosmopolitizmas“ ir, žinoma, jo išsigimimas. Sovietų dailininkas turi piešti (kiek galima pagražindamas) „realius“ partijos didžiūnus, kolūkių darbus, Volgos baseiną, maršalus su šimtais medalių ir visą kitą, kaip numato penkmečio planas. Jis yra braižytojas, „sielų inžinierius“, tik savo plakatine braižyba atlieka įvairiais spalvų deriniais, ypač negailėdamas raudonų dažų. Dėl tos priežasties sovietinis menas kaip buvo, taip ir tebėra vystyklusose.

BURŽUAZIJA IR RUSIŠKO REALIZMO „KILNŲ JAUSMAI“

Mūsų Žmuidzinavičius šiose sovietinėse dziunglėse — dar itin neprityręs medžiotojas. Šauna jis į dramblių, o pataiko būtinai arba į šunį ar net į medžioklės vadovus, kurie jį užvedė ant dramblio ir įsakė: na, šauk, pagaliau!.. Jis rašo:

„Buržuazijai valdant, neįmanoma buvo vystyti realistiniam menui, kuris vienintelis tegali pilnutinai išreikšti Tėvynės meilę. Buržuazija palaikė dailininkus dekadentus“...

Nieko negali būti priešiškesnis tikrovei! Visi ir visur galime matyti, kad buržuazija

nepalaiko dailininkų dekadentų (išsigimėlių, nupuolusiųjų, piešančių nesveikus, ligotus, iškrypėliškus vaizdus...). Beveik visų šalių buržuazija yra nusistačiusi prieš modernųjį, naują, revoliucinį meną. Ji jo nemėgsta, jį pašiepia, jo neremia (tokie dailininkai ilgai turi badauti, kol pagarsėja), nes ji iš tikrųjų to „dekadentinio“ ir aplamai naujo meno nesupranta ir todėl nevertina.

Ir kaip taisyklė, buržuazija palaiko ne dailininkus „dekadentus“ ar šiaip modernistus, bet kaip tik senąjį, jai suprantamą,

įprastą ir laikiną požiūriais naudingą meną — paprastai, realistinį meną. O kodėl tik realistinis menas tėra vienintelis, kuris gali pilnintinai išreikšti Tėvynės meilę, — tokios nesąmonės meno istorijoje nei vienas rimtas žinovas nėra net nagrinėjęs.

Pasakęs, kad realizmo keliu jis visada ejęs ir dabar stengsis juo vesti savo studentus Vilniaus Dailės Institute, Žmuidzinavičius dar patikslina savo meninę programą: „Noriu atvaizduoti visa tai, kas kitiems jausmus sužadina, kas džiugina, kas duoda gerų vilčių“...

Ar realizmas — tai kilnių jausmų žadi-

nimas? Savaimė suprantama, „tarybinių“ jausmų... O kas nedžiugina ir neteikia gerų vilčių, — ar tai jau nebe realizmas? Ar skausmas, liūdesys, gėla — yra „dekadentiniai“ jausmai? O Vargas, skurdas, teroras, ponijos sauvaliavimai (vistiok, juodosios, rudėsios ar raudonosios) — ar tai jau nebus realistinės temos? Nėra reikalo testuoti tuos naivius klausimus, nes atsakymas Rusijoje yra vienas ir vienintelis: realizmas yra tai, kas tarnauja bolševikinės gerovės propagandai, o kas jai netarnauja ar kenkia — tai yra „buržuazinis dekadentizmas“. Toks „realizmas“ yra pastanga melą versti tiesa, o tiesą nutylėti, ar dar geriau — „likviduoti“.

„IDĖJOS“ PERSUNKĖ LIETUVOS GAMTA

Šis Maskvos įsakymas kitais žodžiais yra įvestas ir į Žmuidzinavičiaus straipsnio paskutinį sakinį: „Mūsų dailininkai siekia teisingai atvaizduoti krašto naują gamtą ir gyvenimą, persunktą kilnių idėjų, kurių vardan mūsų tauta šiuo metu gyvena ir žengia į laimingą ateitį“...

Viešpatie, koks sunkus uždavinys realizmui — atvaizduoti ne tik naują krašto gamtą ir gyvenimą, bet dar ir jame persunkusias kilnias idėjas! O kas daryti, jeigu šalia kilnių idėjų įsisunkia kokia viena nekilni ar net žema idėja? Kas tada? Išrauti tokią idėją, išstremti Sibiran, ar visai nutylėti, nieko apie ją neminėti? Bet juk tuomet nebebūtų gyvenimo realizmas, o jo tikrovės klastojimas!

Pagaliau, jei būtų vaizduojama „nauja gamta“, kažkokia mistiška gamta, ir naujas gyvenimas, persunktas kilnių idėjų, taigi būtų sutelktas dėmesys toms kilnioms idėjomis, — apie kokią realizmą tada tektų kalbėti?

Jau nuo žilos senovės žmonės yra susirėkę, kad ten, kur turima reikalo su idėjomis, su jų vaizdavimu, jų atstovavimu ar ypač agitavimu už vienas ar kitas kilnias idėjas, visur ten turima reikalo ne su realistine, bet su idealistine kryptimi.

Maskva liepia kalbėti apie socialistinį realizmą, o Žmuidzinavičiui vis išeina kažkoks „realistinis“ idealizmas. Iš tikrųjų, čia nėra nei vieno, nei kito, o tik liūdna suirutė pajungto Lietuvos menininko galvoje. Dėlto mes ir esame tikri, kad straipsnį rašė jis pats, o ne koks kompartijos „meno filosofas“. Pastarasis nebūtų taip naivai ar nesąmoningai nukalbėjęs apie „realistinį idealizmą“.

Bet, kaip leidinio redaktorius praleido tokias nesąmones, sunku suprasti. Nebent tardamas būsiant tai naudinga propagandai „dypukams“. Tačiau nors daugelis „dypukų“ gana atsparūs savo kvailybėms, visgi šiuo klausimu kvailio čia neberasi.

* * *

Žymiai aiškiau ir maloniau turėti reikalo su prityrusiais ir savo pažiūrose nusistovėjusiais bolševikais. Tegu jų logika pagrįsta tomis pačiomis tikrovei prieštaraujančiomis nesąmonėmis, bet vis dėlto tai aiški „logika“ ir tiksliai pasakanti, ko okupantas Lietuvoje siekia ir kokiais būdais bei „idėjomis“ jis yra užsimojęs pakeisti lietuvių protą ir dvasią.

RIEBUS „TĖVYNĖS MEILĖS“ MOKYTOJAS

Tokiu nusistovėjusiu bolševiku tekty lai-kyti Antaną Venclovą, parašiusį „Brangia-*jai Tėvynei*“ ideologinę įžangą ir, kaip at-
rodo, viso šio rinkinio redaktorių. Kaip
„Dirvos“ korespondentas iš Stockholmo
buvo apibūdinęs, A. Venclova dabar ir sa-
vo išorės išvaizda labai tinkas užsieniuose
tarybinės Lietuvos geroi vaizduoti. Lan-
kydamasis Švedijoje, kaip Sovietų Rusijos
kultūrinės delegacijos narys, jis čia parodė
tokį nutukusį, taukais pažliugusį savo vei-
dą ir paliaukį, jog užsieniečiams esą turi
būti neabejotina, kad kraštas, kuris tokį
meitelių gali išpėnėti, turi būti pats visko
pertekęs. Tad Venclova buvo ypač geras ir
darnus tokio pat riebaus Malenkovo ga-
dynės Rusijos atstovas. Nežinia, kaip bus
dabar, kai Rusijos diktatūros vadžias su-
ėmė trupučiuką liesesnės išvaizdos pareigū-
nai...

Žodžiu, A. Venclova, redaguodamas
„Brangiąją Tėvyne“ ir visuose puslapiuose
pabrėždamas jos nuostabią tarybinę gero-
vę, pažangą ir klestėjimą, kalbėjo nuošir-
džiai, nes *jam* ji atnešė gero. Ne tik kad
kūną nutukino (šiuo atžvilgiu rįjūnams
ėdalo netrūksta ir kapitalistiniuose kraštuose),
bet pakėlė ir dvasinę savijautą. Jis bu-
vo paskirtas tarybinių rašytojų draugijos
pirmininku ir visų Lietuvos kultūrininkų

auklėtoju namie ir jų atstovu užsieniuose.
Ir kadangi ligšiol nei iš vienos tokios ka-
lionės dar nepabėgo, tai reiškia, jog yra
gana ištikimas bolševikas.

Su A. Venclovos įžanginio straipsnio
mintimis verta susipažinti. Ne dėl to, kad
užsienio lietuviams jos būtų kuop nors dar
naujos, bet dėlto, kad tąja čvasia, tais dės-
niais ir tomis idėjomis dabar kasmet Lie-
tuvos mokyklose auklėjami šimtai tūkstan-
čių vaikų, priaugančių jaunuolių ir taipgi
suaugusių „savišvietininkų“. Taip yra jau
dešimtį metų, o šįmet jau ir antras dešimt-
metis yra prasidėjęs.

Ar visi šias naujas idėjas pasisavina ir
dar pasisavins, kitas klausimas. Bet šimtai
tūkstančių tuo oru kasdien kvėpuoja. Juo
yra užtvindytas visas viešasis lietuvių gyve-
nimas. Tie garai yra giliai persunkiami ir
į privatinį kiekvieno gyvenimą. O po-
licija yra padariusi viską, kad negalėtų
įvykti joks pravėdinimas. Rusiškai sovietinė
vergijos nuodas lietuvių turi veikti ne-
kliudomai, nuolat, iš visų pusių!

Tad, pridėdami tarp skliaustelių vieną
kitą pastabą, susipažinkime kiek su lietu-
viškai kalbančio, tikros lietuviškos kilmės
bolševiko, dabar Maskvos įrankio mintimis
apie tai, kas yra „tėvynės meilė“...

MASKVOS „ŠVENČIAUSIEJI JAUSMAI“ LIETUVAI

Lietuvos „tarybinis patriotizmas“, kaip
pasirodo, yra gana savotiškas. Jis sudėtas
iš visos eilės stalininių dėsnių ir naujoviš-
kai perrašytas Lietuvos istorijos vertinimų,

1. Pasirodo, kad tarybiniais žmonėms
tėvynės meilė, „grėta gimtosios motinos“
(turbūt norėta pasakyti, greta motinos gim-
dytojos?), yra visų brangiausias, visų šven-
čiausias jausmas“...

(Kas per hėzėzija, skirta mulkinti komu-
nizmo nesusipratėliams! Visų brangiausias
jausmas komunistui yra — meilė „Tarybų

Sąjungai“, t.y. Rusijai, besąlyginė meilė
Partijai ir besąlyginis klusnumas esamam
diktatoriui. Buvo meilė Leninui, vėliau
meilė iki beprotybės Stalinui, o dabar su-
simaišęs su baime ilgesys: koks galų gale
išsiryškins naujas ir stipriausias mylimas-
sis?..)

2. Lietuvos darbo žmonės visuomet yra
buvę karšti patriotai, bet „jų gimtoji žemė
ilgai buvo pavergta įvairių išnaudotojų —
kapitalistų, dvarininkų ir buožių“...

(Neabejotina tiesa, kiek klausimo apie

karštą Lietuvos darbo žmonių patriotizmą. Tik neišdrįsta pasakyti, kad lietuvių gimtąją žemę daugiau nei šimtmetį buvo paverę rusai: seniau kapitalistai ir dvarininkai, dabar komunistai ir „išlaisvintojai“ nuo nuosavos žemės).

3. Lietuvos darbo žmonės ir „geriausi inteligentai“ visada kovojo prieš buržuazinius nacionalistus (t.y. tautininkus) ir kitus liaudies engėjus...

(Nei vieno iš tų teigimų nepatvirtina Lietuvos tautinio atgimimo istorija. Tautinis atgimimas kilo iš geriausių inteligentų ir liaudies, ja rėmėsi, abu veiksniai ėjo ranka rankon ligi Nepriklausomybės atkovo-jimo — ėjo prieš engėjus ir pavergėjus rusus).

TAUTŲ DRAUGYSTĖ IR GEROVĖ PRAKTIKOJE

5. „Lietuvių darbo liaudis nuvertė buržuazijos viešpatavimą, išvadavo Lietuvą... savo noru ėjo į didžiąją Tarybų Sąjungą, didžiosios rusų tautos padedama“...

(Lietuvą „išvadavo“, t.y. okupavo, Rusija, o paskui paskelbė esant ją įjungtą Rusijos ribosna. Lietuvių darbo liaudis nieko nenuvertė, o liūdėjo ir kentė dėl okupacijos).

6. Atėmus visus turtus iš išnaudotųjų ir atidavus liaudžiai, „buvo įvykdytas didžiausias teisingumo ir patriotizmo žygis“.

(Turtai buvo atimti ir atiduoti ne lietuvių liaudžiai, bet kompartijai ir Rusijai. Maskvai tai buvo didelis „patriotizmo“ laimėjimas).

7. Didžiojoje Tarybinėje Šalyje „gyvena daugybė laisvųjų tautų, kalbančių daugybe kalbų... Yra stalininė tautų draugystė... Tarybinėms tautoms nėra ko pyktis, nėra dėl ko tarpusavyje kovoti“.

(Kuri sovietų kalėjimo tauta yra laisva ir gali apsispręsti dėl savo likimo? Nėra tokios tautos, net rusų liaudį įskaitant. Jei yra stalininė tautų draugystė ir lygybė, tai lietuvių administracinė įtaka bei lietuvių kalba, bent proporcingai, tiek pat turi reikštis ir skambėti Maskvoje ir Leningrade, kiek rusų — Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje... Jei nėra ko pyktis, tai kodėl rusai engia ukrainiečius, gruzinus, pabaltiečius, kodėl sunaikino Povolgio vokiečių, Krymo totorių bei kitas tautines grupes?).

4. Lietuviškoji valdančioji buržuazija „nekenė savosios liaudies, nekenė visų kitų tautų, su kuriomis jau daug amžių mūsų tauta gyveno gretimai, dalydamasi su jomis savo džiaugsmais ir sielvartais, pėtis pėtin su jomis kovodama dėl geresnės ateities“...

(Nesąmonė! Kokių gretimų tautų Lietuvą valdantieji nekenė: vokiečių, lenkų, rusų, ir jeigu taip, tai už ką? Kada su jomis lietuvis dalinosi savo „džiaugsmais ir sielvartais“? Niekas niekad Lietuvoje nėra skelbęs šukių, kad jis nekenčia kokios gyventojų grupės ar klasės. Tik bolševikinis okupantas paskelbė, jog jis nekenčia Lietuvos ūkininko ir tą grupę būtinai sunaikins ūkiškai ir fiziškai, ką dabar ir d:ro).

8. Dabar lietuvių tautai „išgugo tvirti sparnai skristi į šviesią, nuostabią ateitį... Didžiosios rusų tautos nuolat remiama, lietuvių tauta žengia į tokią ateitį, apie kurią praeityje vien tik svajoti tegalėjo geriausi mūsų tautos protai. Tarybinė santvarka lietuvių tautai davė naują gyvenimą, ir mūsų darbo žmonės už gyvenimą labai brangina, jie pasiryžę už jį kovoti su visais ir visokiais priešais“...

(Labai girdėta gaida! Dar prieš dešimtmetį lygiai taip ir veik tais pačiais žodžiais Baltijos tautos kalbėjo Hitler, Himmler, Lohse, Renteln ir visi Gebietskommissarai... Dabar tą patį kalba maskoliškojo Reicho Gebietskommissaras Venclova ir šimtai panašių. Maskva gali džiaugtis, radusi išdavikų kitose tautose. Tik jeigu mūsų tautai išaugo tvirti sparnai skristi, jei buvo jai duotas naujas nuostabus gyvenimas, kurį ji be galo brangina, — tai kodėl nei Rusijos, nei juo labiau Baltijos respublikų žmonės neturi ryšių ir judėjimo laisvės su užsieniais? Kodėl jų gyventojai laikomi aklinais uždaryti? Kodėl jie bėga iš ten, jei tik kas gali? Kodėl jie kovoja prieš komunistus ir Maskvą? Ir kodėl Amerikos lietuvių komunistų vadų negalima net prievarti skristi į tą nuostabią ateitį šalį, nebent USA vyriausybė juos kada prievarta ten ištrems?... Tie klausimai veik nai-vūs, bet į viską atsako),

LIETUVIŲ LAISVĖS PRIEŠAI IR NEPRIKLAUSOMYBĖS GYNĖJAI...

9. „Amerikiniai-angliškieji karo kurstytojai šiandien skelbia, kad tėvynės meilės sąvoka esanti pasenusi, kad tautų laisvė ir nepriklausomybė neturinčios jokios vertės“.

(Būtų įdomu sužinoti šaltinius, kas ir kada taip yra skelbęs. Nei Anglijoje, nei Amerikoje mums čia dar neteko to nei skaityti, nei patirti).

10. „Šių kščiausiomis kosmopolitinėmis „idėjomis“ (reiškia, visą pasaulį apimančiomis idėjomis) jie nori sukvailinti tautas, palaužti jų valią priešintis jų užmačioms, jie nori pavergti laisvas tautas, sunaikinti jų nepriklausomybę, gyventojus paversti savo vergais“...

(Tai nevydonai! Aišku, tik Rusija gali išgelbėti tautų laisvę ir užtikrinti jų nepriklausomybę, kaip dabar. Kuo pats kvep', tuo kitą tep', anot žemaitiškos išminties). Bet už tat —

11. „Prieš šią niekšingą imperialistų „ide-

ologiją“ tarybiniai žmonės pastato tautų laisvės, nepriklausomybės, demokratijos idėjas“...

(Kaip visos tautos, taip ir lietuviai yra turėję niekšų, išdavikų, parsidavėlių, moralinių išsigimėlių. Stebėtumės ir gėdytumės, jei taip kalbėtų tik maskviniai lietuviai. Laimė, taip kalbama dabar kiekviename satelitiniam krašte, ir tokių balsų girdėti Prancūzijos, Italijos, Anglijos, Amerikos ir kiekvieno krašto penktosios kolonos eilėse. Tad galime tikėti, kad vieną dieną visiems pasauliniu mastu teks išsiaiškinti tautų laisvės, nepriklausomybės ir demokratijos idėjas)...

Ir A. Venclova baigia maskvinę evangeliją žodžiais: „Šios mintys, išreikštos poezijos, prozos bei publicistikos kalba, skatina mus dar nuoširdžiau dirbti didingai ir šviesiai mūsų puikiosios tarybinės Tėvynės ateičiai“.

Amen...

TURĖSIM TRIS LIETUVOS ISTORIJAS!

Pastangų iš naujo perrašyti bei pervertinti tautų istorijas visuomet buvo, bet niekad tokių stiprių, kaip dabar.

Kiek dėl Lietuvos istorijos, jos yra labai gyvos net ir užsienyje. Brooklyno (USA) savaitraštis „Darbininkas“ (1955. III. 11.) pranešė iš Toronto, kad ten savo paskaitoje ateitininkams dr. A. Šapoka kėlęs reikalą iš naujo perrašyti bei pervertinti Lietuvos, Lietuvos Katalikų Bažnyčios bei lietuvių tautinio atgimimo istoriją, ištaisant klaidas, išdėstant visa, „kaip buvo“ ir kaip reikia, kad būtų buvę. Toronto ateitininkai nutarė kreiptis į tremtyje esančius Lietuvos vyskopus, idant jie Romoje suburtų mūsų katalikus istorikus ir sudarytų sąlygas ši kilnų darbą nudirbti.

Atžymint šį smulkų, nors būdingą ir lai-

ko dvasią išreiškiantį faktą, tektų pasakyti, jog šiuo atveju sovietinė Lietuva jau turi visas sąlygas mus pavyti ir pralenkti. Ten Lietuvos istorija jau perrašoma ir pagal naująjį mokslą auklėjamos jaunosios kartos.

Tad po kurio laiko gal jau turėsime tris skirtingas Lietuvos istorijas: tą, kurią parašė ir toliau rašo Lietuvos kompartija; tą, kurią dar parašys lietuviai katalikai istorikai Romoje, ir tą paprastą Lietuvos istoriją, kurią daugumas ligšiol žinojome, laikėme visašališka ir daugmaž atitikusią istorinę teisybę...

Tos trys istorijos gal turės kada nors labai susigrumti ir jos didžiai aižys lietuvių tautos dvasią.

KETURI PAGRINDINIAI SOVIETŲ TRŪKUMAI

Šiuo kartu kiekvienam lietuviui be abejo daugiausia rūpi, ar pavyks įsigalėti kompartijos istorijai. Vadinasi, ar pasiseks okupantų ir komunistų pastangos perauklėti lietuvių tautą, jos dvasią, jos tautinę sąmonę ir sukurti tokį „tarybinį“ žmogų, kokio siekia „Brangioji Tėvynė“ ir Kremliaus Reicho Gauleiteriai?

Platus klausimas, kuriam suprasti ir turėti prielaidų atsakyti ligšiol šio žurnalo puslapiuose daugiausia yra įdėjęs darbo ir studijų prof. Stasys Zymantas. Sunkus klausimas, nes liečia ateitį, taigi neišvengiamai susijęs su spėliojimais ir pranašystėmis. Precedentų, arba jau buvusių visai panašių pavyzdžių, šioje plotmėje ligšiol dar neturime. Tad juo sunkiau visiškai tiksliai atspėti aną laimingąjį ar šurpųjį rytą.

Bet vieną kitą prielaidą tokio klausimo aiškinimui turime jau ir šiandien. Komunizmo naudai tuo tarpu dirba dabartinis laikas. Pajungęs jau trečdalį žmonijos, pavergtųjų tautų skurdo ir vargo sąskaita, komunizmas gali stiprėti ir neabejotinai stiprėja, kaip karinė jėga. Jis kantriai dirba tikslui užvaldyti visą pasaulį ir yra pasiryžęs prie jo artėti kiekviena proga, kiekvienoje vietoje. Laimėjęs, jis „perrašytų“ pasaulio istoriją, atliktų laisvosios minties cenzūrą ir gal šimtmečiui ar ilgiau pajęgtų pakeisti žmonių galvosena bei savijautą,

kaip tai yra mėginęs atvaizduoti britų rašytojas G. Orwell savo romane „1984 metai“, ir daugelis kitų.

Tačiau komunistinė santvarka turi ir labai stambių trūkumų. Filosofai jų šimtus nurodo, bet tai vis daugiau žodeivystė. Mes pažymėkime čia kelias labai paprastas, bet kasdienos gyvenime didžiai svarbias ydas. Veik per keturius dešimtmečius sovietinė santvarka nepajėgė „tarybiniam žmogui“ suteikti keturių dalykų: *patenkinamo maisto, patenkinamo b. to, patenkinamos aprangos ir pckankamai ramaus valdžijos pasikeitimo.*

Trys pirmieji trūkumai savaime aiškūs — jie visuomet daug lemia žmogaus galvosenai, jo pasitenkinimui ar nepasitenkinimui turimąja būkle. Ketvirtasis — nenormalus valdžios pasikeitimas — spazmomis sukrečia pačią valstybę. Jei valdžią vis reikia grobti ir vėliau varžovus žudyti, tai yra blogas reiškinys *pastoviai ir kūrybingai ateičiai*. Juk ar ne ironija ir tragikomedija, kad Rusijos valdovams besirungiant dėl sosto, turėjo būti sušaudytas, kaip koks niekšas ir nusikaltėlis, net pats pirmasis ir svarbiausias „Lietuvos darbo liaudies išlaisvintojas“ — Dekanozov. — Ir Berija, ir Abakumov, kaip lygiai tūkstančiai „geriausių iš geriausiųjų“ anais stalininiais laikais..

ŠARŪNIŠKOS PILAITĖS IR ATEITIES LIETUVIS

Žmonijos istorija kupina bangavimų tarp priespaudos užmačių ir laisvės idealų.

Net ir šimtmečius pavergti žmonės, kurių protas, dvasia ir jausmai tolydžio skutami ir nuodijami aklinais uždarytame ruime, nepraranda laisvės ilgesio ir tikrosios gėrovės supratimo, kuris juose glūdi tarsi koks natūralus instinktas. Jei dalis silpnųjų pasimetą ir žlunga, tai dalis stipriųjų ir rinktinių išsilaiko. Nelaisvės dešimtmečiai nekaip nepajėgia tų natūralių instinktų, jei jau nesakytume idealų, sunaikinti. Nesą-

monėmis ir tokiais grubiais melais lietuvių greit neperauklės nei Gebietskommissarai Venclovos, nei Generalkommissarai Sniečkaitai, nei įvairūs Kremliaus Reichskommissarai „Lohsės“ ar Ivanai, kaip jie besivadintų.

Tereikia tik didelio sukrėtimo, ir lietuvis išspjauš jam dirbtinai ir prievarta įpompuotus nuodus, kad vergija — tai laisvė, kad svetimos tautos okupacija — tai išvadavimas ir nepriklausomybė, kad policinė diktatūra — tai demokratija...

AUGŠČIAUSIOJO SOVIETO RINKIMAI

S. ŽYMANČAS

1955 m. vasario mėn. 27 d. Okupuotoje Lietuvoje buvo įvykdyti vad. namieji rinkimai į vadinamąjį sovietinį parlamentą — Augščiausiąjį Sovietą.

Rinkimai vykdomi kas ketveri metai. Karui pasibaigus, pirmieji rinkimai buvo 1947 m., antrieji 1951 m.

Savaime, sovietinių rinkimų negalima vadinti rinkimais vakarietiška prasme. Kandidatus parenka partija, po vieną kiekvienai rinkiminei apygardai, tad tie kandidatai ir būna išrinkti, arba, tiksliau pasakius, partijos paskirti išrinkti. Turint kandidatų sąrašą, jau iš anksto žinoma, kas bus išrinkti deputatais, nebent partija paskutiniu momentu rastų reikalinga padaryti kokius pakeitimus.

Ką parodo apytikrė trumpa šiais metais įvykdytų rinkimų analizė?

Pagal sovietinės konstitucijos 21 str. vienas deputatas renkamas nuo 15.000 gyventojų.

1947 metais buvo išrinkta 180 deputatų, 1951 m. — 205, 1955 m. — 209.

Peržiūrėjus šiais metais išrinktų deputatų sąrašą, matyti, kad iš 209 deputatų 39 yra rusai, 8 lenkai ir 3 žydai. 1947 m. iš 180 deputatų rusų buvo apie 30, 1951 m. iš 205 rusų apie 40. Vadinas, rusų proporcija iš esmės nėra pasikeitusi. Šiais metais išrinktųjų deputatų tarpe matyti vieną kitą Vilniaus Krašto lenką, matyti, prasimušusį okupacinio režimo šalininkų tarpe, kaip, pav., A. Fedorowicz — „Czerwony Sztandar“ redaktorius, S. Maciejewska — Vilniaus fabriko darbininkė, S.

Noreiko — Mickūnų kolchozo pirmininkas, R. Oklinski — Pabradės rajono partijos sekretorius, A. Stefanowicz — Trakų pedagoginės mokyklos mokytojas, W. Zamara — Rudaminos MTS technikas, ir kt.

Žydų tėra trys: senas gydytojas V. Brigmanas — Raudonojo Kryžiaus Draugijos pirmininkas, H. Zimanas — „Tiesos“ redaktorius ir E. Sarin-Bilevičius — maisto produktų ministeris.

70 deputatų iš bendro 209 skaičiaus yra buvę deputatai 1947 m. ir 1951 m. (39 — 1947 m.; 28 — 1951 m.; 3 buvę 1947 m., bet nebuvę 1951 m., — žymūs komunistai M. Kenievicz, K. Gabdank, S. Pupeikis. Kiti yra nauji. 1951 m. 59 deputatai buvo perrinkti iš 1947 m. buvusių, kiti buvo nauji.

Iš pastoviai nuo 1947 m. renkamų deputatų paminėtini šie žymesnieji: prof. J. Matulis, skulptorius J. Mikėnas, rašytojas A. Vienuolis-Zukauskas, poetas T. Tilvytis, prof. P. Mažylis, rašytojas J. Šimkus, J. Žiugžda, literatūrinis kritikas K. Korsakas, A. Drobnys, A. Sniečkus, M. Gedvilas, J. Paleckis, B. Penkauskas (rašosi Penkovskij), M. Šumauskas, J. Banaitis, M. Meškauskienė, J. Gaška, V. Niunka, K. Preikštas, H. Zimanas, rašytojas J. Baltušis. Antrą kartą perrinkti prof. J. Bučas — Vilniaus Universiteto rektorius, prof. J. Kriščiūnas.

Kaikurie žymesniųjų komunistinių veikėjų, kurie buvo „išrinkti“ 1951 m., dabar nebuvo paskirti kandidatais, kaip, pav., K. Liaudis — valstybės saugumo komite-

Tas lietuvis savo dvasine sąranga, be abejo, bus kitas ir gerokai skirtingas, negu praeities lietuvis. Italas Ignazio Silone kartą juokais išsireiškė, kad, jei bolševizmas ilgiau pasilaikys ir išsiplės, tai paskutinė sprendžiamoji kova bus tarp komunistų ir buvusių komunistų (ex-komunistų). Ši dalia gali tekti prigyventi ir lietuviams...

To akivaizdoje mūsų išeivių politinės grupelės, dabar taip uoliai statydamos ir puoselėdamos savo atskiras šarūniškas praecities pilaite, greičiausia tada pasijus labai vienišos ir nykios.

Ir tačiau, nubloškęs Kremliaus to'alistinį jungą, ateities lietuvis vėl suliepsnos tikrosios laisvės meile ir iš naujo rungsis už santvarkas, kurios jam patikrintų gyvenimo gerovę ir tinkamas prielaidas laisvės asmenybės plėtrai. Jis brangins savo tautos garbę ir sieks saugumo laisvų tautų bendruomenėje.

Jei atidžiai stebėsime to lietuvių kelio skaudžiuosius vingius ir mėginsime suprasti, jei išsilaisvinimo pastangos nuo'at patys savo įnašu dalyvausime, — tik tada ateities lietuvių suprasime ir su juo susigrasime.

to pirmininkas, buvęs švietimo ministeris A. Knyva, buvęs Augščiausiojo Sovieto prezidiumo pirmininko pavaduotojas K. Didžiulis-Grosmanas, buvęs kultūros ministeris A. Guzevičius.

A. Knyva greičiausia yra visai nustumtas, tačiau, pav., K. Liaudis eina vyriausiojo emgebisto Lietuvoje pareigas ir yra SSRS-os Augščiausiojo Sovieto deputatas. Nebėra deputatų tarpe dainininko A. So-deikos, dailininkės I. Trečiokaitytės-Zeben-kienės, J. Švedo. Pakeitimai neesminiai. 1951 m. buvo atkritę 1947 m. buvę deputatai prof. K. Grybauskas (dabar jau miręs), prof. Z. Zemaitis, dailininkas A. Žmuidzinavičius, Kipras Petrauskas ir kiti. Visi jie buvo reikalingi bolševikams, kaip paravanai, kol negalima buvo jų pakeisti patikimesniais deputatais, kaip, pav., iškilęs dramos aktorius J. Rudzinskas — Stalino premijos laureatas, Vilniaus Dramos Teatro vyr. režisiorius ir Teatro direktorius, arba jaunos operos solistas baritonas J. Stasiūnas — nusipelnęs respublikos artistas, taipgi Stalino premijos laureatas, tikras komunistas, Operos ir Baletu Teatro portogas. Kauno Medicinos Instituto direktorių J. Kupčinską deputatų sąrašą pakeitė Z. Januškevičius. Įdomu, kad 1955 m. deputatų tarpe atsidūrė buvęs Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės vadas gen. V. Vitkauskas.

Apskritai paėmus, rusų santykis deputatų tarpe yra likęs daugmaž tas pats. Yra likę beveik visi buvę rusai ministriai (min. pirmininko pavaduotojas Cistiakov, komunalinio ūkio — Sviščiov, valstybinio plano — Petrov, ryšių — Bie-liavin (anksčiau buvęs įgaliotinis ryšių reikalams), valstybės kontrolės — Jefremov, sovchozų — Kunčin ir kt.), tačiau jausti, kad pačiose viršūnėse jų skaičius yra sumažėjęs (ministerio pirmininko pavaduotojo poste telikęs vienas rusas — Cistiakov — vietoje buvusių trijų, nebėra Pisariovo, Sokolovo. KP CK sekretorių tarpe liko vienas rusas Afonin, nebėra Trofimovo, Moskvino. Taip pat „išrinktųjų“ tarpe nebėra buvusių žymesniųjų partinių veikėjų rusų, kaip, pav., Šupikovo — buv. Vilniaus srities sekretoriaus, Katyrjovo — Kauno srities sekretoriaus.

Čia galėjo turėti įtakos Berijos laikotarpio pakeitimai, kai buvo pradėta rusus keisti lietuviais.

Tatai, žinoma, nereiškia rusų įtakos sumažėjimo, tik gal jų skaičiaus augstuose postuose, o gal reiškia tik jų pasitraukimą šešelin, antron vieton.

Atrodo, kad vyriausieji rusai Lietuvoje šiandien yra šie: M. Afonin, buvęs Šiaulių srities partijos sekretorius, dabar KP CK sekretorius, A. Cistiakov — ministerio pirmininko pavaduotojas, G. Bacharov — valstybės prokuroras ir naujas niurus asmuo J. Sinicin — valstybės saugumo

komiteto pirmininko pirmasis pavaduotojas, tad, vadinasi, gen. Sierovo (Dzeržinskio, Jagodos, Ježovo ir Berijos įpėdinio) įgaliotinis Lietuvai.

Daugiau negu pusė naujų deputatų yra tikrieji partijos nariai. Įdomu pastebėti, kad centro ir vietos (rajonų ar miestų partijos komitetų sekretorių) partinių pareigūnų skaičius (37) ir ministerių (arba jų pareigoms prilygstančių) skaičius (36), pridūrus dar prie jų augstus postus užimančius asmenis (Mokslių Akademijos prezidentas, viceprezidentas, Vilniaus Uto rektorius, Kauno Medicinos Instituto ir Kauno Politechnikos Instituto direktoriai, Raudonojo Kryžiaus Draugijos, Vartotojų Sąjungos, medicinos darbuotojų proteas, sąjungos, dailininkų, rašytojų sąjungos atsakingieji veikėjai, laikraščių redaktoriai ir nusipelnę menininkai), sieks pusę visų deputatų. Kita pusė daugmaž po lygiai, po keliolika padalinta tarp mokytojų, profesinių pareigūnų (agronomų, gydytojų, inžinierių), pramonės ir žemės ūkio darbininkų, vykdomųjų komitetų ir kolchozų pirmininkų, MTS direktorių tikslu sudaryti įspūdį, kad atstovaujami visi sluogsniai. Be to, yra Sovietų armijos karininkų, kaip gen. majoras P. Lapkin, ir DOSAAF darbuotojų. Sąrašuose tepateikiamos jų pavardės, nenurodant nei laipsnių nei einamųjų pareigų.

Iš to matyti, kad Augščiausiojo Sovieto deputatų vietos partijos išdalinamos tai pačiai Lietuvą valdančiai oligarchinei viršūnei.

Kitas įspūdis būtų tas, kad naujame soviete sustiprėjęs partijos atstovavimas — deputatų tarpe matyti visa eilė rajonų ir miestų partijos komitetų sekretorių. Šie sekretoriai yra tikrieji rajonų valdytojai, lyg kokie prefektai ar gubernatoriai, ir neretai būna kilnojami iš vieno rajono į kitą. Pav., V. Pletkus, buvęs Kėdainių rajono sekretorius, dabar yra Plungės rajono sekretorius. V. Lukoševičius, buvęs Kauno partijos sekretorius, dabar yra Nemėnčinės vykd. komiteto pirmininkas.

Šiaip yra ir kitokių pakeitimų. Pav., žinomoji Sakių komunistė T. Jančaitytė, buv. Kauno srities sekretorė, dabar moko augštojoje partijos mokykloje Maskvoje, K. Gabank pakeitė J. Laurinaitį (dabar min. pirmininko pavaduotojas) LTSR atstovo Maskvoje pareigose, vietoje Anuškinio, „Sovietskaja Litva“ dienraštį redaguoja Lučenko.

Bendras įspūdis, palyginti su 1947 ir 1951 metais, visdėlto lieka tas, kad komunistinis diktatūrinis okupacinio valdymo režimas pamažu nusistovi, partijos įtaka yra sustiprėjusi ir Augščiausiojo Sovieto deputatai yra neatskiriami tos pačios, Lietuvą valdančios oligarchijos dalis.

1955 M. VASARIO MĖN. 27 D. „IŠRINKTŲJŲ“ AUGŠČIAUSIOJO OKUPUOTOSIOS LIETUVOS SOVIETO DEPUTATŲ SĄRAŠAS

Pastaba: vienu kryželiu paženklintieji
— deputatai, „išrinkti“ 1951 m., dviem
kryželiais paženklintieji — deputatai, „iš-
rinkti“ 1947 ir 1951 m.

1. Afonin Michail, KP CK sekretorius, Kaišiadorių raj. (x)
2. Aušūraitė Elena, kolchozo „Už tai-
ką“ kiauilinkė, Kybartų raj.
3. Bobanov Andriej, KP Vilniaus raj.
kom. sekretorius, Vilniaus raj.
4. Babraitis Vaclovas, „M. Melnikai-
tės“ vardo kolchozo pirmin., Ei-
šiškių raj. (x)
5. Bacharov Georgij, LTSR prokuroras,
Šalčininkų raj. (x)
6. Bagaslauskas Bronius, KP Tauragės
raj. kom. sekretorius, Tauragės
raj.
7. Balčiūnaitė Danutė, kolchozo „Me-
deikiai“ fermos vedėja, Biržų raj.
8. Balkauskaitė Leonora, Akmenės ce-
mento fabriko darbininkė, Akme-
nės raj.
9. Balševičienė Aldona, Vilniaus vidur.
mokyklos Nr. 7 direktorė, Vil-
niaus miesto.
10. Balševičienė Sofija, „J. Žemaitės“
vardo kolchozo fermos vedėja,
Kretingos raj.
11. Banaitis Juozas, kultūros ministerio
pavadojuotojas, Pagėgių raj. (xx)
12. Barsauskas Kazimieras, profesorius,
Kauno Politechnikos Instituto di-
rektorius, Kauno m.
13. Bartasiūnas Juozas, KP CK centrinės
revizijos komisijos pirmininkas
(iki 1952 m. buvęs MVD minis-
teris), Joniškio rajono (x)
14. Bartusevičius Jonas, Gelvonių MTS
mechanikas, Smėlių raj.
15. Bielianin Nikolaj, ryšių ministeris,
Ignalino raj. (x)
16. Bielousov Aleksandr, KP Trakų ra-
jono sekretorius, Trakų raj.
17. Bieliauskas Vytautas, KP CK parti-
jos organų skyriaus vedėjo pava-
duotojas, Kelmės raj.
18. Bilevičius-Sarin Elisas, maisto pro-
duktų pramonės ministeris, Mo-
lėtų raj.
19. Benkauskaitė Apolonija, Marijampo-
lės MTS mechanikė, Marijampo-
lės raj.
20. Beris Jonas, Kauno auto ir motorų
taisymo fabriko vyr. meistras,
Kauno miesto
21. Bojarčikienė Bronė, „K. Požėlos“ sal-
dainių fabriko darbininkė, Kau-
no miesto
22. Boreišienė Ona-Birutė, mokytoja,
Telšių vidur. mokyklos mokslo
dalies vedėja, Telšių raj.
- 2A. Bražūnis Leonardas, Molėtų rajono
Vykd. Kom. pirmininkas, Molė-
tų raj.
24. Brigmanas Viktoras, Raudonojo kry-
žiaus D-jos pirmininkas, Pane-
munės raj. (x)
25. Bruneikienė Marija, medicinos dar-
buotojų profsąjungos respubliki-
nio komiteto pirmininkė Anykš-
čių raj.
26. Bučas Teofilis, profesorius, Vilniaus
Valst. U-to rektorius, Vilniaus
miesto (x)
27. Bundzienė Genovaitė, kolchozo „ke-
lias į komunizmą“ pirmininkė,
Vilkijos raj.
28. Cicėnas Vaclovas, Vilniaus garvežių
depo vyr. mašinistas, Vilniaus
miesto
29. Cyganov Nikolaj, Sovietų Sąjungos
didvyris (karininkas) Vilniaus
miesto
30. Čelkytė Germa, Obelių vidur. mo-
kyklos mokytoja, Obelių raj.
31. Čepulytė Valerija, Mokslo Akad. ge-
ologijos ir geografijos instituto
vyr. bendradarbė Vilniaus mies-
to
32. Čistiakov Aleksiej, ministerių tary-
bos pirmininko pavaduotojas,
Obelių raj. (xx)
33. Cholodilina Taisa, Vilniaus IV ligo-
ninės vyr. gydytoja, Vilniaus
miesto
34. Chruščiov Nikita, SSSR KP CK I
sekretorius, Kauno miesto
35. Daunoras Stasys, kolchozo „Aušra“
zootechnikas, Žiežmarių raj.
36. Didžiūnienė Ona, kolchozo „Komjau-
nimas“ brigadininkė, Vilkaviškio
raj.
37. Dobilas Vladas, kolchozo „Komuniz-
mo Aušra“ grandininkas, Plun-
gės raj.
38. Dobravolskis Pranciškus - Stanislo-
vas, Marijampolės rajono vykd.
komiteto pirmininkas, Marijam-
polė raj.
39. Drobnyš Aleksandras, finansų mi-
nisteris, Kovarsko raj. (xx)

40. **Dudlauskas Kostas**, Švenčionėlių, rajono vykđ. komit. pirmin. Švenčionėlių raj.
41. **Eidukas Petras**, KP Panevėžio mairto komiteto sekretorius, Panevėžio miesto
42. **Fedorov Genadij**, komsomolo CK sekretorius, Raseinių raj.
43. **Fedorowicz Antoni**, „Czerwony Sztandar“ redakt. Vilniaus m.
44. **Filipavičius Stasys**, plataus vartojimo prekių pramonės ministeris, Tytuvėnų raj.
45. **Gabdanck Konstantin**, LTSR ministerių tarybos nuolatinis atstovas prie SSSR ministerių tarybos, Pasvalio raj.
46. **Gailevičius Alfonsas**, vidaus reikalų ministeris, Žagarės raj.
47. **Galvydaitė Ona**, kolchozo „Šviesos Keliu“ fermos vedėja, Dusėtų raj.
48. **Galickaitė Marija**, Rokiškio tekstilės fabriko „Nemunas“ darbininkė, Rokiškio raj.
49. **Gaška Ignas**, užsienio reikalų ministeris, Simno raj. (xx)
50. **Gedvilas Mečislavas**, ministerių tarybos pirmininkas, Kauno m. (xx)
51. **Girčys Jeronimas**, Šėduvos rajono vykđ. komit. pirm. Šėduvos raj.
52. **Glikas Kostas**, kolchozo „Lenino Keliu“ pirm., Šakių raj.
53. **Grušytė Vanda**, „Stalino“ vardo kolchozo agronomas, Zarasų raj.
54. **Gudeliėnė Anelė Julija**, „J. Žemaitės“ vardo kolchozo verslininkė Švenčionių raj.
55. **Gumbinaitė Valė**, mokytoja, Penevėžio IV-os vidur. mokyklos mokslo dalies vedėja, Panevėžio m.
56. **Gurecka Weronika**, kolchozo „Kėlias į komunizmą“ kiaulininkė, Šalčininkų raj.
57. **Indriulienė Veronika**, Šiaulių fabriko „Veritas“ darbininkė Šiaulių m.
58. **Ivanauskas Česlovas**, Radviliškio garvežio depo mašinistas inžinierius, Radviliškio raj.
59. **Ivanov Dmitrij**, „A. Mickėvičiaus“ vardo kolchozo pirm. Dūkšto raj.
60. **Jadogalvis Jonas**, KP Ukmergės rajono sekretorius, Ukmergės raj.
61. **Jancėitytė Tatiana**, augštosios partinės mokyklos Maskvoje studentė, Šakių raj. (xx)
62. **Jefremov Aleksandr**, valstybės kontrolės ministeris, Vilniaus raj. (x)
63. **Januškevičius Zigmas**, profesorius, Kauno Medicinos Instituto direktorius (pakeitęs prof. J. Kupčiūną), Kauno m.
64. **Juncas - Kučinskas Mykolas**, Augšč. Sovieto prezidiumo pirmininko pavaduotojas, Šilutės raj. (xx)
65. **Jonušas Jonas**, KP Kretingos rajono sekretorius, Kretingos raj.
66. **Juozenas - Baltušis, Juozas - Albertas**, rašytojas, Varnių raj. (xx)
67. **Juozapavičius Stanislovas**, KP CK žemės ūkio skyriaus vedėjas Lazdijų raj.
68. **Jurevičiūtė Genė**, kolchozo „Naujoji Sodyba“ fermos vedėja, Šėduvos raj.
69. **Jurgaitis Petras**, kolchozo „Pergalė“ pirm., Linkuvos raj.
70. **Kairėlis Alfonsas**, KP Klaipėdos miesto komit. sek. Klaipėdos m.
71. **Kairėlis Jonas**, Biržų raj. vykđ. komit. pirmininkas, Biržų raj.
72. **Kairys Ksaveras**, mėsos ir pieno produktų pramonės ministeris, Smėlių raj. (x)
73. **Kasnauskaitė Eugenija**, KP Kauno miesto komit. sekretorė, Kauno m. (xx)
74. **Karanauskas Ksaveras**, kolchozo „Pergalė“ agronomas, Žagarės raj.
75. **Kaupaitė Albertina**, Barstyčių ambulatorijos vedėja, Sėdos raj.
76. **Kazlauskienė Stasė**, Klaipėdos „Trinyčių“ fabriko brigadininkė, Klaipėdos m.
77. **Kieniewicz Marjan**, KP Vilniaus miesto komit. sekretorius, Vilniaus m.
78. **Keturauskienė Vincenta**, Pavandenės vidur. mokyklos mokytoja, Varnių raj.
79. **Kondraška Stasys**, KP CK pramonės ir transporto skyriaus vedėjas, Rietavos raj. (x)
80. **Korsakas Petras**, profesorius, Mokslų Akademijos lietuvių kalbos ir literat. instituto direktorius, Kupiškio raj. (xx)
81. **Korsakienė Adelė**, KP Jurbarko rajkomo sekretorė Jurbarko MTS zonai, Jurbarko raj.
82. **Konstantinavičius Jonas**, Sėdos raj. vykđ. komit. pirm., Sėdos raj.
83. **Kožučovskij Anton**, Baltijos geležinkelio Vilniaus (Lietuvos) dalies viršininkas, Vilniaus m. (xx)
84. **Kriščiūnas Jonas**, profesorius, Žemės ūkio Akademijos katedros vedėjas, Lazdijų raj. (x)
85. **Kučinskas Leonas**, KP Šiaulių rajkomo sekretorius, Šiaulių raj. (xx)
86. **Kunčin Piotr**, sovchozų ministeris, Simno raj. (x)
87. **Kutka Petras**, KP Utenos rajkomo sekretorius, Utenos raj. (xx)
88. **Kuzniecov Aleksandr**, karininkas, Klaipėdos m. (x)
89. **Lapkin Piotr**, karininkas, Vilijampolės raj. (x)
90. **Lasčenko Piotr**, karininkas, Kauno m. (x)

91. Lazauskienė Ona, kolchozo „Komjaunuolis“ agronomas, Šiaulių raj.
92. Laurinaitis Jonas, ministerių tarybos pirmin. pavaduotojas, Radviliškio raj. (x)
93. Leonas Vytautas, Tirkšlių MTS direktorius, Mažeikių raj.
94. Likas Albinas, teisingumo ministeris, Skaudvilės raj.
95. Liniauskienė Ona, Melagėnų apylinkės tarybos pirmininkė, Rietavo raj.
96. Lopato Bronius, KP Daugų rajkomo sekretorius, Daugų raj (x)
97. Lučenko Vasilij, „Sovietiskaja Litva“ redaktorius, Širvintų raj.
98. Lukaševičius Vladas, Nemenčinės rajono vykd. komit. pirmininkas, Nemenčinės raj. (xx)
99. Macevičius Kazys, „K. Požėlos“ vardo kolchozo pirmininkas, Dotnavos raj.
100. Maciejewska Stanisława, Naujosios Vilnios dažymo aparatų fabriko šaltkalvė, Naujosios Vilnios raj.
101. Mačikuniūtė Veronika, Kauno fabriko brigadininkė, Kauno m.
102. Mačiukas Pranas, Panevėžio Mėsos Kombinato darbininkas, Panevėžio m.
103. Malenkov Georgij, buvęs SSRS ministeris pirmininkas, Vilniaus m. (x)
104. Malinauskas Stanislovas, KP Raseinių raj. kom. sekretorius, Raseinių raj. (x)
105. Maniūsis Juozas, miestų ir kaimų statybos ministeris, Kauno m. (x)
106. Maskoliūnas Povilas, Kuršėnų sovchozo direktorius, Kuršėnų raj.
107. Matulis Juozas, profesorius, Mokslų Akademijos prezidentas, Telšių raj. (xx)
108. Mažylis Pranas, Kauno Medicinos Instituto profesorius, Panemunės raj. (xx)
109. Meškauskienė Michalina, socialinio aprūpinimo ministerio pavaduotoja, Skuodo raj. (xx)
110. Mickevičius Vaclovas, žuvies pramonės ministeris, Priekulės raj.
111. Michasko Vasilij, žuvų gaudymo traulerio Nr. 4137 kapitonas, Klaipėdos m.
112. Mieželaitis Edvardas, sovietiniu Lietuvos rašytojų sąjungos sekretorius, Rokiškio raj.
113. Mikėnas Juozas, Vilniaus Dailės Akademijos profesorius, skulptorius, Stalino premijos laureatas, Skuodo. raj. (xx)
114. Mikolajun Marija, „Stalino“ vardo kolchozo brigadininkė, Širvintų raj.
115. Mironov Siergiej, karininkas, Panevėžio m.
116. Mikutis Anatolijus, prekybos ministeris, Veisiejų raj.
117. Mockienė Marija, Pajūrio žemės ūkio Mokyklos mokytoja, Šilalės raj.
118. Molotov Viačeslav, SSRS ministerio pirmininko pirmasis pavaduotojas, SSSR užsienio reikalų ministeris, Klaipėdos m. (xx)
119. Murauskas Juozas, Vilniaus elektromechanikos fabriko mechanikas, stachanovietis, Vilniaus m. (x)
120. Murauskas Petras, Vartotojų Sąjungos valdybos pirm., Panevėžio raj.
121. Muraška Vytautas, „J. Janonio“ vardo kolchozo pirmin., Naumiesčio raj.
122. Noreiko Stanisław, kolchozo „Pergalė“ pirmininkas, Naujosios Vilnios raj.
123. Narkevičiūtė Janina, Kauno miesto vykd. komiteto pirmininko pavaduotoja, Kauno m.
124. Naruševičiūtė Genovaitė, žasių vidur. mokyklos direktorė, Kaišiadorių raj.
125. Naujėlis Stasys, Augščiausiojo okupu. Lietuvos Sovietų prezidiumo sekretorius, Viliampolės raj. (x)
126. Niunka Vladas, KP CK sekretorius, Kuršėnų raj. (xx)
127. Oklinski Romuald, KP Pabradės raj. kom. MTS zonai sekretorius, Pabradės raj.
128. Ozarskij Eduard, ministerių tarybos pirmininkos pavaduotojas, Kalvarijos raj. (xx)
129. Paleckis Justinas, Augščiausiojo Sovieto prezidiumo pirmininkas, Salantų raj. (xx)
130. Paplauskas Juozas, Kupiškio rajono vykd. komiteto pirmininkas, Kupiškio raj.
131. Pečiokas Kazys, KP Varėnos raj. kom. sekretorius, Varėnos raj.
132. Penkovskij Bronislav, Sveikatos ministeris, Druskininkų raj. (x)
133. Petrauskas Kazimieras, KP Klaipėdos raj. kom. sekret. Klaipėdos raj. (x)
134. Petronis Pranas, karininkas (DOSAAF), Jėgalino raj. (xx)
135. Pietrov Aleksiej, Valstybinio Planavimo Komisijos pirm., Zarasų raj. (xx)
136. Petrukaitienė Genovaitė, KP Panevėžio raj. kom. sekretorė, Panevėžio raj.
137. Pilelis Kazimieras, KP Šiaulių miesto kom. sekretorius, Šiaulių m.
138. Piligrimas Juozas, Kauno miesto vykd. kom. pirm., Kauno m. (xx)
139. Pivoriūnas Kazimieras, KP Mažeikių raj. kom. sekret., Mažeikių raj.

140. Pivorūnas Jonas, KP Akmenės raj. kom. sekret., Akmenės raj.
141. Flauška Vaclovas, Kazlų Rūdos rajono vyr. veterinarijos gydytojas, Kazlų Rūdos raj.
142. Pletkus Vincas, KP Plungės raj. kom. sekret., Plungės raj. (x)
143. Plipoy Albinas, Kauno „Drobės“ fabriko direkt., Kauno m. (x)
144. Preikštas Kazys, ministerių tarybos pirmin. pavaduot., Pandėlio raj. (xx)
145. Pupekis Stasys, švietimo ministeris, Prienų raj.
146. Pušinis Bronius, religinių kultūrų tarybos prie SSRS ministerių tarybos delegatas prie LTSR ministerių tarybos, Vilkijos raj. (xx)
147. Randakevičius Alfonsas, karininkas, Ziežmarių raj.
148. Romanov Aleksiej, KP Šalčininkų raj. kom. sekr., Šalčininkų raj.
149. Rudzinskas Juozas, Valst. Dramos Teatro vyr. režisiorius ir direktorius, liaudies artistas, Stalino premijos laureatas, Ukmergės raj.
150. Rudžionis Bronius, „Gegužės 1-oji“ kolchozo pirmin., Daugų raj.
151. Sabaitienė Domicelė, kolchozo „Pirmūnas“ grandininkė, Jiezno raj.
152. Sobakin Demjan, Gerkonių kolchozo pirmin., Pandėlio raj.
153. Safronov Ivan, karininkas, Kėdaičių raj.
154. Samulionis Feliksas, Pasvalio MTS traktorių brigados brigadininkas, Pasvalio raj.
155. Savičienė Apolonija, Vėprių septynmetės mokyklos mokytoja, Ukmergės raj.
156. Sinicin Jakov, Valstybės Saugumo pirmininko pirmasis pavaduotojas, Vievio raj.
157. Suslov Michail, SSRS KP CK II-sis sekretorius, Šiaulių m.
158. Smilgevičius Jonas, KP CK propagandos — agitacijos skyriaus vedėjas, Joniškio raj.
159. Snieckus Antanas, KP CK pirmasis sekretorius, Vilniaus m. (xx)
160. Spasionov Aleksandr, KP Eišiškių raj. sekretorius, Eišiškių raj.
161. Spirkavičiūtė Janina, Ramygalos MTS vyr. zootechnikė, Ramygalos raj.
162. Sriubitytė Aldona, Šilutės I vidur. mokyklos mokytoja, Šilutės raj.
163. Stakauskaitė Janina, „Stalino“ vardo kolchozo darbininkė, Joniškio raj.
164. Stankaitytė Marijona, kolchozo „Jūra“ pirmininkė, Pagėgių raj.
165. Stankienė Teodora, Šiaulių „Rūtos“ fabriko vyr. inžinierius, Šiaulių m.
166. Stasiūnas Jonas, Valstybinio Akadem. Operos ir Baletu Teatro solistas, nusipelnęs respublikos artistas, Stalino premijos laureatas, Ramygalos raj.
167. Stasiškytė Zita, kolchozo „Tarybinis Kelias“ agronomas, Pakruojaus raj.
168. Statulevičius Leonas, kolchozo „Tarybų Lietuva“ pirm., Kalvarijos raj.
169. Stefanowicz Alfreda, Trakų Pedagoginės Mokyklos mokytoja, Trakų raj.
170. Stimburs Juozas, socialinio aprūpinimo ministeris, Ariogalos raj. (xx)
171. Sviščiov Jakov, komunalinio ūkio ministeris, Naujosios Vilnios m.
172. Šarakauskaitė Eleonora, Daimantonių kolchozo zootechnikas, Alytaus raj.
173. Šarmaitis-Romaitis Romas, partijos istorijos instituto prie KP CK sekretorius, Tauragės raj. (x)
174. Šerkšnienė Marija, Kauno vidur. mokyklos „Komjaunuolis“ mokytoja, Kauno m. u
175. Šeštokaitė Antanina, kolchozo „Kalnapilis“ agronomas, Troškūnų raj.
176. Šimkus Jonas, rašytojas, žurnalo „Pergalė“ redakt., Jurbarko raj. (xx)
177. Šteimantienė Ona, Eržvilko vidur. mokyklos mokytoja, Skaudvilės raj.
178. Šumauskas Motiejus, KP CK sekretorius, Ariogalos raj. (xx)
179. Tamošiūnaitė Anelė, „Molotovo“ vardo kolchozo agronomas, Vievio raj.
180. Teriošin Fiodor, plataus vartojimo pramoniu prekių ministerio pavaduotojas, Alytaus raj. (xx)
181. Tilvytis Teofilis, liaudies poetas Stalino premijos laureatas, Utenos raj. (xx)
182. Timofiejev Nikolaj, Vilniaus elektrotechnikos fabriko „Elfo“ šaltkalvis, Vilniaus m.
183. Tipikaitė Emilija, kolchozo „Žalgiris“ kiaulininkė, Vabalninko raj.
184. Tiškov Mina, Kelmės MTS direktorius, Kelmės raj.
185. Urbanavičiūtė Regina, Nemenčinės rajono vyr. gydytoja, Nemenčinės raj.
186. Vaičiulis Kazys, Jonavos MTS direktorius, Jonavos raj.
187. Vainauskas Jonas, Utenos MTS vyr. agronomas, Utenos raj.
188. Vainekytė Liuda, sovietinių Lietuvos Dailininkų Sąjungos valdybos pirmininkė, Užvenčio raj.
189. Vaitiekūnaitė Elvira, Prienų vidur. mokyklos mokytoja, Prienų raj.

190. Vaitkevičiūtė Veronika, sovchozo „Varpa“ agronomas, Kėdainių raj.
191. Valančienė Kotryna, „Stalino“ vardo kolchozo melžėja, Salantų raj.
192. Vasiūskas Petras, Dotnuvos žemės ūkio bandomosios stoties direktorius, Dotnuvos raj. (x)
193. Variakojis Povilas, miestų ir kaimų statybos ministerio pavaduotojas, Dusėtų raj. (x)
194. Vazalinskas Vytautas, žemės ūkio ministerio pirmasis pavaduotojas, Šilalės raj.
195. Verbienė Bronė, Vilniaus fabriko „Lelija“ siuvėja, Vilniaus m.
196. Vižutis Matas, Šiaulių m. vykd. kom. pirmininkas, Šiaulių m.
197. Vitkauskas Vincas (buvęs Lietuvos Kariuomenės vadas), Vilkaviškio raj.
198. Višinskis Zigmas, „Stalino vardo kolchozo pirmininkas, Priekulės raj.
199. Višniauskienė Michalina, „Juodkiskio“ sovchozo brigadininkė, Kėdainių raj.
200. Vosylienė Magdė, kolchozo „Šešupė“ melžėja, Marijampolės raj.
201. Zagorskij Ivan, Švenčionių raj. ligoninės vyr. gydytojas, Švenčionių raj.
202. Zaikauskienė Janina, Kurklių MTS vyr. agronomas, Kovarsko raj.
203. Zamora Vladimir, Rudaminos MTS technikas, Vilniaus raj.
204. Zimanas Henrikas, „Tiesos redaktoriaus, Linkuvos raj. (xx)
205. Žeimys Antanas, kolchozo „Talka“ pirmininkas, Tytuvėnų raj.
206. Žiugžda Juozas, profesorius, Mokslių Akademijos viceprezidentas, Jiezno raj. (xx)
207. Žilinskas Leonas, Luokės vidur. mokyklos direktorius, Užvenčio raj.
208. Zmejauskas Pranas, Žemųjų sovchozo brigadininkas, stachanovietis, socialistinio darbo didvyris, Jonavos raj. (xx)
209. Žukauskas Antanas (Vienuoelis), rašytojas, Anykščių raj. (xx)

NAUJA OKUPUOTOSIOS LIETUVOS „VYRIAUSYBĖ“

„Išrinkus“ nauja Okupuotosios Lietuvos Augščiausiąjį Sovietą, kovo mėn. 18d. buvo sudarytas jo prezidiumas ir patvirtinta kvilinginė sovietinio okupacinio režimo „vyriausybė“ Lietuvai.

Augščiausiojo Sovieto prezidiumo pirmininku perrinktas J. Paleckis, pavaduotoju M. Junčėnas-Kučinskas, sekretoriumi S. Naujelis.

Prezidiumo nariais išrinkti: Vilniaus vidur. mokyklos direktorė A. Balsevičienė, buvęs MVD ministeris J. Bartasiūnas, Marijampolės (dabar pavadinto Kapsuko) rajono vykd. kom. pirmininkas P. Dobrovolskis, Kauno partijos miesto komiteto sekretorė E. Kasnauskaitė, Vilniaus partijos miesto komiteto sekretorius M. Kleniewicz, Mokslių Akademijos prezidentas prof. J. Matulis, „J. Janonio“ vardo kolchozo pirmininkas V. Muraška, Varėnos partijos raj. komit. sekretorius K. Pečiokas, karininkas A. Randakevičius, KP CK sekretorius A. Sniečkus ir Vilniaus „Elfos“ fabriko šaltkalvis N. Timofiejev.

M. Gedvilo pasiūlymu, kvilinginė vyriausybė patvirtinta sena, tik M. Šumaus-

kas nebėra min. pirm. pavaduotoju ir paliko vien KP CK sekretoriumi, ir taipgi pakeistas buv. kultūros ministeris A. Guzevičius J. Smilgevičium, buv. CK propagandos ir agitacijos skyriaus vedėju. Kultūros ministerijos pareiga yra vykdyti dvasinį Lietuvos sovietinimą ir skleisti komunistinę propagandą. Matyti, A. Guzevičius tų uždavinių neįstengė tinkamai atlikti.

Tuo būdu naujos „vyriausybės“ sudėtis atrodo šiaip:

Ministerių Tarybos pirmininkas — M. Gedvilas.

Pirmasis ministerio pirmininko pavaduotojas — E. Ozarskij.

Ministerio pirmin. pavaduotojai:
— A. Čistjakov,
— J. Laurinaitis,
— K. Preikštas,

Švietimo ministeris — S. Pupeikis,
Vidaus reikalų ministeris

— A. Gailevičius,
Užsienio reikalų ministeris — I. Gaška,

Finansų ministeris — A. Drobnyš,
Teisingumo ministeris — A. Likas,

Prekybos ministeris — A. Mikutis,
 Sveikatos apsaugos ministeris — B. Penkovskij,
 Socialinio aprūpinimo ministeris — J. Stimburys,
 Kultūros ministeris — J. Smilgevičius,
 Žemės ūkio ministeris — V. Augustinaitis,
 Auto transporto ir plentų ministeris — S. Jankevičius,
 Mėsos ir pieno produktų pramonės ministeris — K. Kairys,
 Plataus vartojimo pramoninių prekių ministeris — S. Filipavičius,
 Maisto prekių pramonės ministeris — E. Bilevičius-Sarin,
 Žuvies pramonės ministeris — V. Mickevičius,

Vietinės ir kūro pramonės ministeris — V. Boreika,
 Miškų pramonės ministeris — P. Kūrys,
 Miestų ir kaimų statybos ministeris — J. Maniušis,
 Statybinių medžiagų ministeris — G. Molotok,
 Komunalinio ūkio ministeris — J. Sviščiov,
 Sovchozų ministeris — P. Kunčin,
 Valstybės kontrolės ministeris — A. Jefremov,
 Ryšių ministeris — N. Bielianin,
 ir ministerių teisėmis:
 Valstybinio planavimo komisijos pirmininkas — A. Petrov,
 Valstybės saugumo komiteto pirmininkas — K. Liaudis,

BAŽNYČIA SOVIETINĖS OKUPACIJOS SĄLYGOMIS

Bažnyčia lietuvių tautai vaidina labai svarbų vaidmenį. Sovietinės okupacijos sąlygomis Bažnyčia tėra vienintelė išlikusi Lietuvos institucija, nepajungta okupanto siekiamiems tikslams. Nenuostabu, tad, kad jos likimu labai domisi laisvojo užsienio lietuviai, o Krašte lietuviai rodo Bažnyčiai savo meilę ir prisirišimą.

1945-48 metai buvo Lietuvos Bažnyčiai itin sunkūs. Vyko partizaninės kovos, ir nemaža dalis kunigų skaudžiai nukentėjo bendrame tautos vykdomame pasipriešinime prieš okupantą.

Dalis vyskupų apleido Lietuvą 1944 m., kiti buvo bolševikų suimti, nuteisti ir išvežti. Beliko tik vienas vyskupas K. Paltarokas, valdęs, be Panevėžio vyskupijos, dar ir Vilniaus arkivyskupiją. Kitas vyskupijas valdo: kanauninkas J. Stankevičius — Kauno arkivyskupija, Kaišiadorių ir Vilkaviškio vyskupijas ir kanauninkas P. Maželis — Telšių vyskupija. Vysk. K. Paltarokui šiais metais spalio mėn. 22 d. sueis 80 metų amžiaus.

Bažnyčios padėtis sovietinės okupacijos sąlygomis šiek tiek sunormalėjo 1948 m., kai buvo paskirtas religinių kultūrų reikalams įgaliojtinis prie sovietinės Lietuvos vyriausybės, senas komunistas B. Pušinis, kuris tuo būdu yra tarpininkas tarp Bažnyčios vyresnybės ir okupacinės valdžios. Jis registruoja naujai paskirtus klebonus, su jais susirašinėja, juos sudraudžia. Kai kas jį vadina net raudonuju vyskupu.

Prie bažnyčių yra tikinčiųjų išsirenkami bažnytiniai komitetai, paprastai trijų

asmenų sudėties. Formaliai valdžia jiems paveda tvarkyti bažnytinį turtą ir bažnyčias, už kurias jie yra atsakingi. Komitetui renka aukas ir sumoka mokesčius. Komitetai turi klebonų pastikėjimą ir glaudžiai su jais dirba. Formaliai jie nustato kunigams algas ir jas moka iš surenkamų lėšų, tačiau praktiškai nevisuomet taip būna.

Didžiausi bažnyčioms uždedami mokesčiai yra privalomas valstybinis draudimas, nustatomas pagal turto inventorizaciją ir jo įkainavimą, kurį atlieka vietinis vykdomasis komitetas. Pav., Kauno Iguolos bažnyčiai draudimas metams siekia 30.000 rublių, tačiau kaikiurioms mažoms provincijos bažnyčioms jis nesiekia nė 1000 rb.

Be draudimo mokesčio, imamas dar žemės nuomos mokestis — 18 kapeikų už kvadratinį metrą. Vidutiniškai bažnyčios mokesčiai valstybei siekia 7.000 rublių per metus. Draudimo nesumokėjus, bažnyčią perima valdžia, ir ji uždaroma.

Kunigams tikintieji moka už religinius patarnavimus. Kunigai turi vesti knygas ir sumokėjusiems už patarnavimus išdavinėti kvitus, nes pagal gautas pajamas jie turi mokėti pajamų mokesť.

Paprastai už skaitytiną mišias mokama 15 rb., už giedotines — 20-25 rb., už jungtuves — 35 rb., už krikštą — 20-25 rb., už laidotuves daugmaž tiek pat. Tas normas nustato ne valdžia, bet valdžios atstovai saugo, kad kunigų nebūtų imama už patarnavimus pigiau. Mokesčių inspek-

toriai patikrina, pažiūri, pav., kiek buvo išrašyta metrikų, kiek išduota kvitų. Jie gali taipgi patikrinti ir pas žmones, pasiklausti, kiek buvo kunigui sumokėta.

Pajamų mokestis yra progresyvus. Pradinis daugmaž 12%. Nuo 20.000 rb. į metus pajamų mokestis būtų daugmaž 8.000 rb. Pajamos visos apmokestinamos, bet aukos, pav., surenkamos bažnyčioje, nėra apdedamos mokesčiu, tik kunigai turi jas traukti į knygas ir pateikti ataskaitą bažnytiniais komitetams.

Kunigai turi teisę turėti 0,25 ha. žemės, už gyvenamąjį plotą jie, kaip nedirbantieji, moka daugiau — 6 rb. už kvadratinį metrą.

Apskritai betgi paėmus, žmonių prisirišimo prie Bažnyčios ir jų aukų dėka medžiaginė kunigų būklė yra geresnė, negu vidutinių tarnautojų, ir jų mėnesinės pajamos kaikur siekia 2.000 rb.

Bažnyčioje žmonės paprastai neaukoja mažiau 3-5 rb.

Jeigu vpač vyresniosios kartos žmonių prisirišimas prie Bažnyčios tebėra didelis, tai visgi su laiku Bažnyčios įtaka vis silp-

neja. Būdama griežtai atskirta nuo valstybės, Bažnyčia nebeturi tokių kaip anksčiau, galimumų veikti visuomenę. Ji yra nuo visuomenės iš dalies izoliuota, vpač nuo priaugančios kartos. Kapelionų mokyklose nėra Ateistinė propaganda daro įtakos. Jei kas ir mokosi tikybos savarankiškai, tai, savaime, toks mokymasis negali būti pakankamai išsamus ir gilus. Bažnyčių lankymas per religines šventes, išskyrus sekmadienius, neįsivengiamai mažėja, nes religinė šventė yra darbo diena.

Kaimas po senovei tebėra prisirišęs prie Bažnyčios, tačiau jaunoji inteligentija pastebimai nuo jos tolsta.

Civilinė metrikacija, išskyrus krikštą, išpilditino net ir tikinčiųjų samonėje.

Okupantas veda nenutraukiamą kovą prieš Bažnyčią, tačiau daugiausia netiesiogiai. Tiesiogiai jos paliesti jis nedrįsta, ir tai nebūtų jam naudinga.

Kaune veikia kunigų seminarija, kurioje gali mokytis nedaugiau, kaip 75 klerikai. Mokslas trunka ketveris metus.

Sertorius

LAIVAI IR BALIONĖLIAI

Prieš kurį laiką mūsų spaudoje buvo pasirodžiusi žinia, kad VLIK'o vairuotojai išskėlė sumanymą įrengti radijo siųstuvą laive ir, laivui plaukiojant Baltijos jūra ar kur kitur, vykdyti radijo bangomis propagandą į Kraštą be perstojo 24 val. į parą.

Žodžiu, norima „veikti“, „laisvinti“, ir idėjų tam nestinga.

Tačiau pačių tu idėjų pobūdis parodo, kad VLIK'o vairuotojams stinga nuovokos, kaip reikia protingai veikti ir laisvinti. O gal trūksta ir atsakomybės jausmo už savo „veiklą“ ir prašmatnius sumanymus.

Propaganda į Kraštą yra labai jautrus reikalas ir tiek naudingas, tiek ir pavojingas ginklas. Juo galima padaryti daug gera, bet galima pridaryti ir labai daug, net ir mirštamų žalos.

Propagandos į Kraštą negalima ir neleistina vykdyti vien tik pačios propagandos labai arba todėl, kad neturima ką veikti. Reikia aiškiai nusistatyti ir tiksliai žinoti, ko norima tąja propaganda pasiekti, kokie vienokios ar kitokios propagandos išdavos gali būti Krašte dabar ir

ateityje, lemiamam momentui atėjus. Tikslingai propagandai vykdyti reikia visų pirma žinoti, kokios vyrauja šiuo momentu Krašte nuotaikos, kokios ten gali būti padarytos išvados iš vienokio ar kitokio iš čia vykdomos propagandos pareiškimo, kokių galima laukti reakcijų, kokias nepagrįstas viltis gali sukelti vienoks ar kitoks tarptautinės situacijos nušvietimas, ko reikia vengti, kad tarptautinės politikos įvykiai nesukeltų klaidingų aiškinimų Krašte ir kad dėl to žmonės nepatektų į pavojų.

Pakanka tik prisiminti, kokių klaidingų toli siekiančių išvadų buvo padaryta Krašte 1946-7 m. dėl Trumano doktrinos paskelbimo, Vakarų suteiktos pagalbos Graikijai ir kt. anuometinių įvykių. Visa tai buvo sukėlę nepagrįstas viltis ir kaltavo Kraštui daug tūkstančių brangiųjų laisvės kovotojų gyvybių.

Nebadant pirštais to kaltininkų, tenka visdėloti pakartotinai priminti, jog neleistina ir nedovanotina yra tai, kad ligi šiolei atsakingųjų diplomatinių, politinių ir rezistencinių sluoksnių atstovai užsienyje nebuvo susirinkę propagandos ir informacijos į Kraštą reikalų išsamiai apsvastyti ir toje srityje veikimo gairių nustatyti.

Tą reikalą primename, lygindami vlikinio propagandinio laivo sumanymą su atsakingųjų politinių lenkų sluoksnių reakcijomis dėl balionėlių leidimo Lenkijon.

Lenkų reakcijos minėtųjų balionėlių reikalu buvo griežtai neigiamos.

Ir štai dėlko:

1. Lenkų tauta kovoje dėl savo laisvės yra padėjusi be galo daug aukų, naujos neprasmingos aukos tautai būtų nepakeičiamos.

2. Balionėlių akcija iš esmės tėra nauja propagandinė priemonė, bet nereikia jokio naujo žingsnio išlaisvinimo kryptimi.

3. Platesnio masto nauja propagandinė akcija gali sukelti nepagrįstas viltis ir nemažą susijaudinimą. Krašte ji bus suprata, kaip įvadas į kokią realesnę ir rimtes-

nę laisvinimo akciją, o šiuo metu tokios akcijos laukti nėra pagrindo.

4. Šiandien nėra pagrindo laukti, kad propagandinius Vakarų žingsnius sektų kokie realūs darbai pavergtųjų tautų išlaisvinimo dvasia, nes Vakarų politika tebėra nukreipta į savižudišką „talkingojo sugyvenimo“ kelią. Nesunku tad suprasti, kad nauja propagandinė akcija, įkandin kurios nesektų realūs išlaisvinimo žygiai, kaip galutinė išdava, atneštų dar didesnį nusivylimą Vakarais, sukeltų nevilį ir apatiją, o tai komunistų būtų gudriai panaudota savo tikslams.

Tuo būdu tokios neapgalvotos propagandos rezultatas būtų atvirksčias tam, ko norima ją pasiekti.

J. K.

ŽINIOS

SOVIETINĖSE OKUPOUT. LIETUVOS MOKYKLOSE 1954/5 MOKSLO METAIS NAUDOJAMI VADOVĖLIAI

1 klasė

Čiplies A., Pupeikis S. — Elementorius „Saulutė“
Ambraska — Lietuvių kalbos gramatika. 1-2 klasei.
Nikitin N. — Aritmetikos uždavinynas

2 klasė

Gailiūnas P. — Gimtasis žodis
Cistiakov V. — Rusų kalbos elementorius
Kuznecov G. — Lietuvių kalbos vadovėlis rusų mokykloms
Pėlko A. — Aritmetikos uždavinynas

3 klasė

Gailiūnas P. — Gimtasis žodis
Dejus T. — Lietuvių kalbos gramatika
Balgitis S. — Lietuvių kalbos vadovėlis rusų mokykloms (III-IV klasei).
Prosjajeva E. — Rusų kalbos vadovėlis
Nikitin N. — Aritmetikos uždavinynas

4 klasė

Gailiūnas P. — Gimtasis žodis
Dejus T. — Lietuvių kalbos gramatika
Peterson I. — Rusų kalbos vadovėlis
Trumpas SSSR istorijos kursas. Redaguotas A. Sestakovo.
Vitkovič N. — Geografija
Skatkin N. — Aritmetikos uždavinynas

5 klasė

Čenienė I. — Skaitymų knyga
Žiugžda I. — Lietuvių kalbos gramatika, pirmoji dalis (fonetika ir morfologija)
Balgitis S. — Lietuvių kalbos vadovėlis rusų mokykloms (V-VI klasei)
Senovės istorija. V-VI klasei
Šuravin T. — Rusų kalbos vadovėlis
Barkov A. — Fizinė geografija
Tetiurev V. — Botanika. V-VI klasei
Kiseliov A. — Aritmetika V-VI klasei
Aritmetikos uždavinynas. V-VI klasei
Godlinskij Iu. — Anglų kalbos vadovėlis
Gorodeckaja O. — Prancūzų kalbos vadovėlis
Petrenko M. — Vokiečių kalbos vadovėlis
Piganovič K. — Trumpa vokiečių kalbos gramatika. V-VI klasei
Petlin V. — Trumpa prancūzų kalbos gramatika. V-VI klasei
Velikopoljskaja A. — Ispanų kalbos vadovėlis

6 klasė

Čenienė I. — Skaitymų knyga
Žiugžda I. — Lietuvių kalbos gramatika, II dalis (Sintaksė)
Šuravin T. — Rusų kalbos vadovėlis
Kosminskij E. — Viduramžių istorija
Šalajev V. — Zoologija VI-VII klasei
Ivanov G. — Pasaulio dalių geografija
Periškin A. — Fizika, I dalis

Kiseliov A. — Algebra, I dalis. VI-VII klasei

Laričev P. — Algebros uždavinynas, I dalis. VI-VII klasei

Kiseliov A. — Geometrija, I dalis. Planimetrija. VI-VII klasei

Rybkin N. — Geometrijos uždavinynas, I dalis. VI-VII klasei

Godlinnik Ju. — Anglų kalbos vadovėlis. VI-VII klasei

Bachareva M. — Prancūzų kalbos vadovėlis V-VIII klasei

Petrenko M. — Vokiečių kalbos vadovėlis. V-VIII klasei

Velikopoljskaja A. — Ispanų kalbos vadovėlis

7 klasė

Čenienė I. — Skaitymų knyga

Šuravin T. — Rusų kalbos vadovėlis

Cefranov S. — SSSR geografija

Krapinskij A. — SSSR konstitucija

Matičenko A. — Rusų kalbos gramatika, I dalis

Peryškin A. — Fizika, II dalis

Chemija

Goljdfarb I. — Chemijos uždavinynas. VII-XI klasei

Lopez-Ganivet L. — Ispanų kalbos vadovėlis

8 klasė

Butėnas I. — Literatūros chrestomatija

Florinskij S. — Rusų literatūra

SSSR istorija, I dalis. Redagavo **A. Pankratova**

Vitver I. — Užsienių kraštų ekonominė geografija

Kabanov A. — Žmogaus anatomija ir fiziologija

Peryškin A. — Fizikos kursas, I dalis

Levčenko V. — Chemija, VIII-XI klasei

Kiseliov A. — Algebra, II dalis. VII-XI klasei

Krajevskij P. — Rusų literatūra, I dalis (rusų kalboj)

Laričev P. — Algebros uždavinynas, II dalis. VII-XI klasei

Znamenskij P. — Fizikos uždavinynas. VIII-XI klasei

Bielova E. — Anglų kalbos vadovėlis

Livšic E. — Prancūzų kalbos vadovėlis

Bergman N. — Vokiečių kalbos vadovėlis

Gruzinskaja M. — Anglų kalbos gramatika. VIII-XI klasei

Syreiščikova A. — Trumpa prancūzų kalbos gramatika. VIII-XI klasei

Bergman G. — Vokiečių kalbos gramatika

Račkauskas M. — Lotynų kalbos vadovėlis. VIII-XI klasei

9 klasė

Butėnas I. — Literatūros chrestomatija

Zerčaninov A. — Rusų literatūra. IX-X klasei

Baranskij N. — SSSR ekonominė geografija

SSSR istorija, II dalis. Redagavo **A. Pankratova**

Jefimov A. — Naujųjų amžių istorija, I dalis

Melnikov M. — Darvinizmo pagrindai

Peryškin A. — Fizikos kursas, II dalis

Bradis V. — Keturženklų logaritmu tabelės

Kiseliov A. — Geometrija, II dalis. Stereometrija. IX-X klasei

Rybkin N. — Trigonometrija

Rybkin N. — Geometrijos uždavinynas, II dalis. IX-X klasei

Rybkin N. — Trigonometrijos uždavinynas. IX-X klasei

Trifonov N. — Rusų literatūra, II dalis (rusų kalba)

Bielova E. — Anglų kalbos vadovėlis

Bachareva M. — Prancūzų kalbos vadovėlis

Bergman N. — Vokiečių kalbos vadovėlis

10 klasė

Galkin I. — Naujųjų amžių istorija, II dalis

Matičenko A. — Rusų kalbos gramatika, II dalis (rusų kalba)

Teplov B. — Psichologija

Trifonov N. — Rusų literatūra, III dalis (rusų kalba)

Peryškin A. — Fizikos kursas, III dalis

Bielova E. — Anglų kalbos vadovėlis

Bachareva M. — Prancūzų kalbos vadovėlis

Pogodilov K. — Vokiečių kalbos vadovėlis

11 klasė

Balkevičius I. — Literatūros chrestomatija

Timofejev L. — Sovietinė rusų literatūra
SSSR istorija, III dalis. Redagavo **A. Pankratova**

Vinogradov S. — Logika

Voroncov-Beljaminov B. — Astronomija

Nelidova N. — Anglų kalbos vadovėlis

Lobanova L. — Prancūzų kalbos vadovėlis

Pogodilov K. — Vokiečių kalbos vadovėlis

KELIONLAPIAI Į SANATORIJAS IR KURORTUS

Kelionlapius į sanatorijas ir kurortus (Kemerį, Sočį, Birštoną, Palangą ir kt.) parūpina vietinės profesinės sąjungos. Kelionlapis galioja keturias savaites, už jį reikia sumokėti 360 rublių. Be to, vykštas į sanatoriją darbininkas pats turi užsimokėti kelionę. Pav., kelionė į Krymą, į vieną galą, kaštuoja apie 400 rb. Turis kelionlapį darbininkas sanatorijoje gauna lovą, maistą, patikrinama jo sveikata ir jam suteikiami kitokie patarnavimai.

Jeigu darbas fabrike yra sunkus, tai daugmaž 1200 darbininkų fabrikui skiriama 30-40 kelionlapių, lengvesnio darbo fabrikams kelionlapių skiriama mažiau.

Kadangi už kelionlapius reikia mokėti (360 rb) ir, be to, už kelionę sumokėti turi pats darbininkas, tai iš tikrųjų darbininkai tais kelionlapiais naudotis negali, nes jie jiems neprieinami. Juos gavę paprastai perleidžia išgalintiems už apie 600 rb.

Vilniuje, Sveikatos Skyriuje galima pirkti kelionlapių. Kaina — 1100 rb.

Tuo būdu poilsis sanatorijose faktiškai prieinamas tik privilegijuotiems, gerai uždirbantiems asmenims.

SOVIETINĖ VISUOMENĖ

Maskvietis

Ilgai gyvenusiam Paryžiuje sovietų rašytojui, Stalino premijos lauretui, Iljai Erenburgui jo paskutinėje, labai diskutuotoje novelėje išsprūdo toks sakiny:

„Ji yra inteligentiška moteriškė, o tai Maskvoje retai sutinkama“.

Nenuostabu, kad Sovietijos literatūriniai kritikai, kaip, pav., Siemionov, už tai Iljai geru šarmu galvą karšė.

Veikėjai

Toje pačioje I. Erenburgo novelėje randame ir kitokių išsireiškimų, pav.:

„Kiekvienas manevruoja, kombinuoja, meluoja, vienas už kitą gudriau“.

„Visi mato gerus žmones, tačiau, kaip

SMULKIOS ŽINIOS

Rūkalų kainos

Cigaretės „Pamir“ — 20 vienetų — 80 kp.

„Parašiot“ „ „ — 1,20 rb.

Papirosai „Bielomor Kanal“ 25 vienetai — 2,20 rb.

„Aroma“ 10 vienetų — 1,10 rb.

„Kazbek“ 25 vienetai — 3,60 rb.

„Pergalė“ „ „ — 5 rb.

Brangesnių cigarečių ar papirosų (yra maskvinių po 7-8 rb.) niekas neįperka.

Krautuvų atidarymo laikas

Pramoninių prekių krautuvės darbo dienomis ir sekmadieniais atidarytos nuo 11 val. ryto ligi 8 val. vakaro. Pirmadieniais tos krautuvės uždarytos.

Maisto produktų krautuvės atidarytos nuo 7 val. ryto ligi 5 val. vakare, kitos nuo 9 val. ryto ligi 7 val. vakare. Pietų pertrauka 1-2 val. Maisto produktų krautuvės sekmadieniais uždarytos, bet yra būdinčios krautuvės, kurios atidarytos kasdien, imtinai su sekmadieniais, nuo 9 iki 12 val. Kaune ir Vilniuje tokių krautuvų esama kiekviename rajone. Kaune Stalino rajone yra 4-os būdinčios krautuvės.

Kaikurių Kauno bažnyčių likimas

Šaričių bažnyčioje įrengtas maisto prekių sandėlys, Studentų bažnyčioje — popieriaus sandėlys, Prisikėlimo bažnyčioje — radijo aparatų fabrikas.

prieinama prie atmatų — jau kitas reikalas, Tarytum žmonės būtų susitarę jų nepastebėti. Ir vistiek mūsųose dar daug brudo“.

„Žmonėms patinka malonios naujienos, ir kai jiems vietoj medaus duodi pipirų — jie supyksta“.

O Erenburgo toje pat novelėje pavaizduotas dailininkas Puchov taikosi prie laikų bei linijos ir kuria paveikslus: „Šventė kolchoze“, „Mitingas fabrike“, „Du darbininkai skaito laikraštį“. Jo baltos vištos nupieštos pagal „senąsias instrukcijas“, o šokoladas nutapytas — pagal „naująsias instrukcijas“.

Nors ir smarkios pylos gavęs, Erenburg vėliau pasiaiškino („Litieraturnaja Gazeta“ 1954. VIII. 3 d.), kad jo intencijos buvusios geriausios,

KULTŪRINĖS TEMOS

Kova su blogu skoniu

Jonas Masiulis

Kovoti su blogu skoniu... primena maždaug Servanteso Liūdnojo Veido Riterio užsimojimą prieš malūnus.

O vistik, kas ten ką besakytų, blogas skonis yra giliai įleidęs savo usnines šaknis. Tos blogo skonio usnys auga sau ir kerojasi, ir vidutiniam piliečiui jos į akis nekrenta. Tačiau ūkininkas iš tolo jas atpažįsta ir žino, ką jos reiškia, kaip mažina jos lauko vertę.

Svėrėms, prieš kurias kovoti iki šiol ne-

buvo tinkamų priemonių, Dr. Inž. J. Vėbra „Santarvės“ Nr. 1 (1955 m.) nurodė naują ir efektingiausią vaistą: 2,4 dichlorofenoksiacetinę rūgštį, sutrumpintai vadinamą 2,4-D. Papurkštei lauką 2,4-D, ir svėrių nebėr! — atsiranda vietos kultūriniam augalui.

Kokį herbicidą mes panaudoti galėtume mūsų dvasiai, kad išnyktų iš jos svėrės ir daugiau vietos — maisto ir šviesos tekstilės dvasinės kultūros augalui.

MODERNIEJI HEROJAI

Dar būdamas gimnazistukas, skaitydamas vieną Londono populiarią savaitinuką, pirmą kartą patyriau apie Anglijos plačiuose sluoksniuose vykdytus vidutinio piliečio jėškojimus. Tokiam piliečiui buvo numatyta didelė premija — ar tik ne £ 1.000. Ir po ilgų tyrinėjimų, apklausinėjimų toks pilietis buvo surastas — vidutiniškiausias iš vidutiniškiausių. Jis gal nė svajoti nebuvo svajojęs, kad už savo vidutiniškumą gaus tokią gražią premiją ir taps vidutinybės laureatu. Ir tapo. Ir sukėlė plačiųjų sluoksnių dėmesį, juo susidomėjimą — pasididžiavimą ir norą juo sekti. Su koku pasitenkinimu žmonės pamatė, kiek daug panašumo jie turi, kiek bendrumo idėjose, apsilikime, gyvenimo būde su tuo Moderniškojo Herojumi!

Ir man, gimnazistukui, akys atsivėrė — usnys! Supratau ir per kiek metų vis galvojau, kaip ten su tuo vidutiniškuoju žmogumi... Aš augau, ir vidutiniškas žmogus augo. Atvykęs į Vakarus, pamačiau, kad per tą laiką vidutiniškasis žmogus taip išaugo, išsiplėtė, užkariavo daugybę sričių,

kad visiškai pribrendo prie geros dozės 2,4-D!

Kaip jiems pataikaujama tiems vidutiniškiems žmonėms — kiek knygų, kiek filmų, scenos veikalų, kiek paveikslų jiems kuriama, kiek laikraščių jiems redaguojama — visa reklaminė ugnis jiems taikoma, kone visa masinė gamyba jiems dirba, Gallupai juos tyrinėja, parlamentai prie jų tūkosi — nes jie renka, jie sudaro daugumą, jų dabar valdžia... jų balsas vadinamas gatvės žmogaus balsu ir dažnai viešąją opinią, nes vidutiniškasis lyderis pirmiau pažiūri — pazonduoja viešąją opinią, o pasakui stengiasi ją kaip didžiausiu ginklu pasiremti!

Vidutiniškasis žmogus graso vidutiniu žmogumi — atsargiai, vyrai — žiūrėkit, ką vidutiniškas žmogus pasakys!

Vidutiniškumas veda į amžinus kompromisus — tai nei šilta, nei šalta, nei juoda, nei balta, nei taip nei ne, kas ten bebūtų!

Ir kovok tu dabar, žmogau, prieš tokią jėgą, įsigalėjusią kone visose srityse.

Tačiau kovoti galima, įmanoma, būtina.

PAAUKSUOTA PILIULĖ

Anglų Radijo — BBC vyr. direktorius Sir Ian Jacob neperseniausia nurodė bene auksinę formulę, kaip kovoti su vidutiniškumu, sakydamas, kad Didžiosios Britanijos radijo programa taikoma žmonių skoniui — nes juk reikia publiką prie aparato pritraukti. Tačiau šalia to, kas publikai patinka, duodama ir tai, kas laikoma visuomenei reikalinga, kas ją auklėja, kelia.

Pagal prancūzišką posakį, pilulė paausuojama... pasaldoma, kad pacientas ją mieliau nurytų didesnei savo naudai.

Štai kelias — štai būdas kelti augštin vidutiniškumą. Ir jeigu tas vidutiniškasis žmogus pasidarys vieną gražią dieną augštesnio vidutiniško lygmens, tai su tokiu vidutiniškumu kovoti jau bus daug lengviau. Vidutiniškumas, kai jis arčiau gero, negu blogo skonio, yra tvarkoje. Jis tada jau yra persisvėręs į gerąją pusę ir gali įgyti vis daugiau svorio.

Ir mano skaitytojai gal pasijuoks, sakydami, kad, brolau, toks Geigerio aparatas dar neišrastas vidutiniškumo nuošimčiui žmogaus dvasioje matuoti. Kas vienam vidutiniška, kitam ne. Ir tam paremti yra net vienas visose kalbose žinomas posakis: „Skonis ir spalvos nediskutuotini dalykai.“ (De gustibus non disputandum est).

Nediskutuotina... taip, bet tai tik patarimas, nes trumpu žodžiu žmogaus neįtikin-

si, kad jo skonis blogas. Jį tik užgausi. Taigi nediskutuotina, bet... skonis priklauso nuo žmogaus vidinės kultūros, kuri gali būti labiau ar mažiau išvystyta. O dvasios dalykai yra nepaprastai jautrūs. Didelei dvasinei kultūrai įgyti atviras kelias visiems — paprasčių paprasčiausias žmogus gali būti dvasios milžinas ir nustebinti visą pasaulį. Žmogus yra nuolatinis atsinaujinimas, nuolatinė staigmena, jei tik jis atmerkia akis, atveria širdį, protą — jis viską gali.

Taip, dėl skonio nesiginčytina — tačiau, jei galėsime drauge nusišypsoti iš kitos mandrybės: „kas raudona, tai gražu, kas saldu, tai gardu“, tai ir surasime jau bendrą kalbą, ir prileisime, kad gali būti ir geras ir blogas skonis. Ir to skonio skalė gali būti labai plati.

Dėl spalvų gal ir nesiginčytina, o vis prielaisime, kad moteris apsiavusi raudonais batukais, apsilvikiusi žaliu paltu ir užsidėjusi geltoną skrybėlę yra permarga — neestetikai atrodo, nors ta moteris ir manytų, kad dėl spalvų nesiginčytina, nors atskirai paėmus kiekvieną iš tų spalvų yra graži ir net tos pačios spalvos ne aprašyto apsirengimo pavidalu, bet iškeltos ant stiebo, pav., mūsų gimtinėje, oi, kaip mielai į mūsų širdis prabiltų.

BENEDIKTINAS SU SILKĖM

Taigi — tiek dėl spalvų. O kaip su maistu? Bero ds ne vienam tokia paprasta daržovė, kaip pomidoras, kadaise buvo neskanus valgis, o paskui ėmė labai patikti. Tai individualaus skonio išsirutuliojimas. Ir man škotų whiskey, sakysime, pirmą kartą blakėmis atsidavė, o paskui pasirodė visai priimtinas gėrimas... Čia jau tikrai asmeninio skonio reikalas. Kas kam patinka. Nors pav. gerti benediktiną ir užkandžiauti silkėmis, degtinę su kava, o alų su tortais irgi yra skonio reikalas, bet labai abejotino skonio.

O pereinant prie rafinuotesnių dalykų, galima, pav., gerą arbatą gana lengvai at-

skirti no blogos arbatos, bet sunkiau yra atskirti dvi geras, bet nevienodas rūšis arbatos ir tą skirtumą tiksliai pajusti.

O kaip būtų su gerais vynais? Mažai juos pažįstąs žmogus teatskirs gal tik baigtąjį nuo raudonojo, saldujį nuo rūgšaus. Dar kiek labiau „išsilavinęs“ atskirs įvairias raudonųjų vynų rūšis, o dar geriau savo vyno skonį išvystęs žmogus užmerktomis akimis atskirs vynų rūšis ir net jų gamybos metus pasakys.

Štai jau ir prileiskime, kad skonį galima išlavinti. Jį galima išvystyti ne vien valgiuose ar gėrimuose, bet ir mene, muzikoje,

literatūroj. Visai ne dailininkas, o tik tapybos mėgėjas gali puikiausiai ir iš tolo pažinti visus žinomuosius dailininkus. Mano šešerių metų dukrelė atpažįsta Renuarą tarp kitų paveikslų... ir tik todėl, kad ji turėjo jau tiek ir tiek progų prisiziūrėti įvairių parodų ir muziejų. Nereikia būti muziku, tik muzikos mėgėju, iš pirmųjų garsų didžiųjų muzikų kūriniais pažinti. Iš vieno puslapio galima pažinti žinomą autorių... ar poeziją. Šiose pagrindinėse srityse išlavinus skonį galima jį išlavinti ir kitur — surasti skoningo gyvenimo būdą, pažinti save, savo brolius žmones, gyvenimo prasmę ir grožį. Tada jau atsivers kelias į

norus jieškoti geresnio, vertingesnio, prasmingesnio gyvenimo.

Nei vienas didelis kūrėjas nebuvo vidutiniškas žmogus. Jei vidutiniškieji žmonės mažiau žiūrės, pasys vidutini ko žmogaus, o daugiau žvilgsnį kreips į didžiuosius vyrus — žmogiška prigimtis nukreips juos į gerąją pusę, nes, kaip romėnai sakydavo *exempla trahunt* — pavyzdžiai traukia.

Vidutiniškas žmogus gali nesidomėti nei muzika, nei menu, nei literatūra, bet tai nereiškia, kad visa tai yra šlamštas.

Kiek žmonių atgimė, kai jiems atsivėrė akys į gražesnius dalykus.

ŠVIESESNIU KELIU

Aušrininkai, Varpininkai pradėjo ne taip seniai purtyti, budinti mūsų tautą iš miego. Stūmė pirmyn į gražesnio, šviesesnio gyvenimo kelią. Tam keliui galo nėra, nes žmogus tobulybės pasiekti neįstengia — tegali jos siekti. Ir jai siekti — kelias platus.

Tokiame kelyje atsistoję, mes atsistojame bendroje plotmėje su viso pasaulio galvojančiais žmonėmis. Čia galime sutikti, pavyzdžiui, didį rašytoją ir meno istoriką Malraux, prancūziškojo intelekto pažibą, kuris jau dviem atvejais aukėjo savo gyvybę (Ispanijoje ir prieš hitlerininkus) — stodamas už žmonių laisvės idėjų. Mal-

raux yra iš tų kūrėjų, kurie yra žvelgę mirčiai į akis, pasirenkę mirti tam, kad kiti gyventų. Kad gyventų visi, nuo paprasto darbininko, kuris negali eiti mirti, nes jam reikia sunkiu ir nuolatinu darbu išlaikyti šeimą, iki kitų, kurie irgi negali eiti mirti už kitus, nes jie meilija tik šilto lovoj svajoti apie tai, kaip gražu numirti herojiška mirtimi už tėvynę...

Taigi, eiti mirti už visus ir už tuos ir dar su meile visiems gali tik tikras žmogus.

Tas tikrumas spindi iš kiekvienos Malraux pareikštos minties.

DVASINĖ KULTŪRA

Žurnalas „Preuves“, Nr. 49 (1955 m.) skelbia Malraux prieš dešimtį metų suteiktą pasikalbėjimą apie dvasinę kultūrą.

Į klausimą: „Ką jūs vadinate kultūra?“, Malraux atsakė:

— Nelengva improvizuoti tokios rūšies apibūdinimą. Sakykime: vertybių sistemos įsikūnijimas — arba paprasčiau: pajautimų suderinimas (un accord des sensibilités).

O dėl santykių tarp meno ir atskirų žmonių Malraux sako taip:

— Būtų labai ilga kalba išaiškinti tai ką aš galvoju apie meninę kūrybą ir apie ry-

šį tarp meno kūrinio ir tų, kuriuos jis domi. Bet aš manau, kad mūsų laikų menas nesikreipia į visus žmones; nesikreipia nei į visus proletarus, deja!, nei į visus aristokratus ar į visus buržuus.

— Kas, mano nuomone, būtina, tai, kad visi galėtų būti meno „pasiekti“. Galima užtikrinti, kad iki XVII ir XVIII amžiaus daug žmonių, kuriems menas būtų galėjęs tapti pačiu gyvenimu, niekad neturėjo su juo sąlyčio. Ir kad, nepaisant reprodukcinių technikos išvystymo, net ir šiandieną šie reikalai ne kažin kiek pasikeitė.

Malraux siūlo išeitį:

— Aš norėjau kiekviename valsčiuje įsteigti Kultūros Rūmus. Kaikurias menkybes, kuriomis pergrūsti mūsų provincijos muzėjai, galima būtų padėti kur į palėpes. Į jų vietą galima būtų padėti šimto pagrindinių prancūzų tapybos šedevrų (geriausių kūrinių), kurie yra išmėtyti po visą pasaulį, reprodukcijas, spalvotas ir originalaus dydžio, pateiktas su tokia pat pagarba, kaip originalai. Toje aplinkoje įkurti kul-

tūros centrus, kurie būtų nemokamai ap rūpinti visomis reprodukcijomis, visomis patefono plokštelėmis, visomis knygomis, kurios turi ryšio su kultūra plačiausia šio žodžio prasme.

Malraux tiki, kad meno, muzikos, literatūros šedevrai kelia žmogaus vidinę kultūrą, ir duoda tikrai praktišką pasiūlymą, kaip tai įvykdyti.

KAPINYNAS AR LOBYNAS

Aišku, kad žmogus, pripratęs matyti, nešiojais širdyje jį sujaudinusius, jam didžiai patikusius šedevrus, gyvenime stato didesnius grožinius reikalavimus ir nebesitenkina masinės prefabrikacijos skoniu. Jis į gyvenimą, į mintis, idėjas, aplinką įneša savo kūrybinę dalelę. Savo gėlę, kuri savo žydėjimu puošia gyvenimą, daro jį nekasdienišką, o šventišką, nusagsto jį dvasios šypsenomis, tais Tumo-Vaižganto tiek vertintais deimantiukais. Tikras kūrėjas, didis menininkas Utrillo yra pasakęs: „Tai, ką tu duodi, žydi — ką sau pasilieki — pūva“. Nepaprastai gili teisybė, kuri ją su pratusiam ir realizuojamajam įvairtusiame žmogui gali paversti jo dvasinį usyną gėlynu, tikraisiais turtais, kuriems įsigyti reikia tik vieno — eiti nekasdienišku keliu! Tada gal pradės aiškėti ne tik žmogiška bet ir dieviška dvasios turtų tiesa: „Duok

ir turėsi, tik viską atidavęs viską turėsi“, kaip maždaug yra pasakęs Saint Jean de la Croix.

Ant milžiniškų Paryžiaus Trokadero Rūmų, kur yra ir žmogaus Muzėjus, yra užrašyta: „Šie rūmai gali būti kapinynas ar lobynas — priklausomai nuo to, ar visa, kas juose yra, kas gražu ir reta, bus lankoma ir žiūrima — ar užmiršta ir trūnys...“

Pagalvojus, pav., kad mes turime Done-laitį, Mickevičių, Čiurlionį, Milašų, kad tik užvakar užgaudė Kudirkos Varpai ir jau vakar turėjom Binkį, o šiandieną jau Radauską, pagalvojus apie mūsų liaudies lobius, tautosaką, smūtkelius, galima tvirtinti, kad mūsų lietuvišką namą puošia ne koks vidutiniškas darželis, bet puikus, pasididžiavimui vertas gėlynas, kuriame usnims vietos neturi būti.

GANGSTERIAI

Sir W. Churchill savo „Atsiminimų“ IV t. XXVIII skyriuje rašo apie savo pasikalbėjimą su Stalinu 1942 m. rugpjūčio mėn. Kremliuje.

Pritykojęs proga W. Churchill paklausė Staliną, ar jam žinoma, kad neseniai, būdamas Washington, Molotov, nieko neklausęs, buvo nuekskursavęs į New Yor-

ką ir dėlto visa delegacija pavėlavo grįžti į Maskvą?

W. Churchill rašo, kad nors per rusiškus pietus galima bet ką pasakyti, Molotov jo klausimą priėmė rimtai, o Stalino veidas nušvito ir jis pastebėjo:

„Jis ne į New Yorką buvo nukeliavęs. Jis važinėjo į Chicagą, kur kiti tokie gangsteriai gyvena“.

PASIKALBĖJIMAI APIE MEILĘ IŠ TOLO

Kasp. Stanionis

Gėda prisipažinti: jau pavasaris, o aš susigriebiau šungripį. Tai aną sekmadienį beveik visą dieną išgulėjau lovoj ir skaičiau Kudirkos Satyras. Tas šungripis įsimetė su šiokiu tokiu karščiu, tai pagaliau pavargau beskaitydamas, o ten kažkur net netariami bėgo vienas po kito įkūrūs tilto atsiminimų žodžiai:

— išgrauš! išgrauš! išgrauš!

Paskui pats susigėdau: aš negaliu šitaip vis kartoti, aš sergu! Taip, tiesa, išgrauš visas ligas, išgrauš, išgrauš!, bet aš turiu būti ramus, rytoj eisim į darbą. Tai ir vėju įkūrų tą žodį ir didžiulėm pastangom neįveikiu, o kai truputį pasiseka, tai ateina kiti žodžiai:

— neįveiksi, sūnau šiaurės, mūsų širdys kietos...

Pats nusišypsau, nes žinau, kad čia jau nebe Kudirka ir kad aš kažkur sumaišiau tuos vyskupo Barono žodžius, ir juos genu tolyn, o kai nugenu, tai vėl kartuju:

— išgrauš! išgrauš! išgrauš!

Naktį sapne kartuju ir kartuju ir nubundu ir vėl užmiegu ir kartuju iki pat ryto, kol reikia keltis ir į darbą stoti ir ratus, kaip vakar, vėl vežioti.

O šiandien, štai, vėl šeštadienis, baigta sunki savaitė. Rodos, ir galva nebe tokia jau sunki. Žmona židinin pripylė daugiau anglių: šildykis, girdi, ilsekis, girdi, gal po šunim išbaigs lakstyti visas šungripis! Dar rankon įbruko šviežią lietuvišką laikraštį. Girdi, paskaityk, vardan tos Lietuvos vėl pešasi, plunksnom badosi ir rašalu taškosi. Ak, aš žinau, negi be šiandien, kai kariauja visi su visais, kairė ir dešinė, vidurys ir kraštai, viršus ir apačia, priekis ir užpakalis.

Paimu laikraštį, žvilgtelį į senas visakosmines žinias, dar vis apie nučardėjimus sovietuose, o toliau — didžiulės paklodės privarytos vadinamųjų lietuviškų dalykų

— vis iš didžiojo fronto kovoje visų su visais, kairės ir dešinės, vidurio ir kraštų...

Tada atsikeliu, tylom padėdu sulankstyta laikraštį ir nušlepsių į kampą prie knygų lentynos. Žmona pakelia galvą nuo skaitomos knygos ir klausia:

— Tai nori vėl pradėti čiaudėti? Ko ten tau reikia? — o kai aš tyliu, tai ji dar pakartoja: — Sakyk, ko ten tau reikia, aš pajieškosiu.

— Ar nematei Vaižganto Pragiedrulių?

Jau ji buvo atsikėlusi iš minkštasuolio ir ėjo į mane, bet dabar skubiai grįžta į vietą, susimeta sterblėn rankas ir juokiasi.

— Ar tu nepastebi, kad esi labai atsilikęs? — paskui sako ji man, manydama, kad aš nesuprantu jos juoko.

— Ne, nepastebiu, — sakau, nors tuo atsilikimu ji kaltina mane nebe pirmą kartą, ir aš gerai žinau jos mintį.

— Jei nepastebi, tai aš tau pasakysiu.

— Na, sakyk.

— Todėl, kad tu nieko daugiau neskaitai, vien tik Vaižgantą, Kudirką ir Mairo-nį! Daugiau nieko! Va, paimtum... — ji ima nuo kėdės knygą.

— Neteisybė! — ginuos. — Tikra neteisybė. Aš skaitau ir Brazdžionį, ir Alantą, ir Baroną, ir...

— O kiek kartų skaitei Pragiedrulius?

— Nežinau.

— O anąkart nuo Kudirkos net klejoti buvai pradėjęs. Tik: išgrauš! išgrauš! išgrauš! Kas ten ką tau išgrauš?

— Tiltas šaukė: išgrauš! Ne aš.

Židiny kūrenasi ugnis. Jau nebėra dūmų. Angiys dega su liepsnele, ir aš nutylu. Jaučiu, kaip šilima bėga tiesiai į mane, ir aš verčiu Pragiedrulius ir žieškau ūkininko Šešaviškio. Noriu pasiskaityti apie jo riziką sodinant bulves, bet žmona dar grįžta prie mano atsilikimo.

— Tu paskaitytum, va, knygą, — barkštelį ji krumpliais atverstą amerikiečio Sauliaus Bielovo Augio Marčio nuotykius. — Nauja, šviežia. Gyveni vakaruose, o netai, kas čia darosi. Skaityk daugiau naujų gerų knygų, neatsilik, o tai vis.

— Aš skaitau.

— Kiek tu čia, Dieve, skaitai! Ką tu čia labai perskaitei! Vis tik Kudirka ir Maironis ir dar Vaižgantas, tai ir viskas.

Mane apniaukia mažas pykčio debesėlis, ir aš tada atsikeliu iš minkštasuolio ir vėl atsėdu ir vėl atsikeliu.

— Žinai, tu klysti dėl mano elgsenos ir mano atsilikimo!

— Tai jau ne!

— Net labai klysti! — kartoju. — Kaip ir kiekvienam žmogui, man reikia kur nors atsiremti, man reikia gyvam išlikti, ir aš atsiremsiu, štai, į juos. Jeigu tiltas šaukė: išgrauš!, jeigu tiltas man dešimtį kartų vis kartoja: išgrauš! išgrauš! išgrauš!, tai ir aš imu kartoti: išgrauš!

— Pigi propaganda! — mosteli žmona ranka ir nulenkia galvą ties knygos puslapiais.

— Kas propaganda? — pašoku vėl iš minkštasuolio. — Ar ta žemė, kur šešiasvilkiai bulves sodino, sakysi, propaganda? Ar tie akmenys, kur Napalys rinko, propaganda? Ar tas tiltas...

— Žinoma! Fantazijos! Ko čia šokinėjai?

— Tai ir Augis Marčias fantazijos.

— Žinoma.

— O man ta žemė reali, nes realesnės, tikresnės nėra.

— Na, ir pakalbėjai! Yra žemė!

— Yra žemė, bet nepasiekiamo, ir svetur čia žmogus vienas, kaip Robinzonas Kružė savo toj saloj. Tai gerai, kad yra nors degtukų ugniai užsikurti, — Vaižgantai, Kudirkos, Maironiai, — o tai šaltum nagus, šaltum kaulus, šaltum, šaltum, šaltum, pamažu, pamažėli, kol pasijustum, kad jau šildaisi pas svetimą ugniakurą ir jautiesi labai patenkintas ir užmiršęs, kad Gintautai ir Vizgirdos kovojo už tą žemę, kurios tu nenorėjai ar nepajėgei išlaikyti ne tik rankose, bet ir širdy, net savo sąmonėje. Net ir tiltas jiems šauktu: išgrauš! O ką, ar manai, kad aš, pabėgęs iš namų, nebesu jau doros motinos sūnus, o išvirtau

jau kalės vaiku, kuris, išgirsta tik šunis amšint, tai pats: au! au! au! Susiuostė, tai jau ir savas, jau ir bėga būry. Ne! Išgrauš! Aš esu savo motinos sūnus! Aš būsiu savo motinos sūnus! Jei motina dar būtų gyva, ateitų dabar čia, tai tikrai nepasakytų: „O, kokie gražūs minkštasuoliai!“ Ji tokių niekad neturėjo, bet šitaip nepasakytų. „Va, tai lietuviškai, vaikelai, svetur dar neužmiršai?“ Štai ką ji pasakytų, ir akys dar žibėtų namų ugnele. Išgrauš visi minkštasuoliai ir Augiai Marčiai. Sėsk vakare po darbo prie židiny žaižaruojančių anglių ir klausykis: tų pušelių gal nebėr kampe, nes žiemos buvo šaltos, oi, žiauriai šaltos... Jei dar tokios žiemos, nebeliks nė vienos obelės. Jei dar tokios žiemos... Kam čia dar tokios žiemos, kad ir taip jau žiemos buvo žiaurios... Tada ji nusibrauks ašarą. Žiemos buvo žiaurios, Dieve, mylėk, žiaurios... O dėl tų žiaurių žiemų man gėda būtų to minkštasuolio, ir aš nežinočiau, kuo pridengti jį, kad jos akys nematytų, kokio žiaurumo žiemos buvo čia. Man gėda būtų, kad minkštasuoliuose sėdėdamas užmiršau žiaurias žiemas!

— Gan! Gan! Gan! — šaukia žmona. — Gan! Tu vistiek šildais prie svetimų ugniakurių, svetimą duoną valgai, svetimus laikraščius skaitai, ir vien Vaižgantas niekur nenuves tavęs. Ir net abudu su Kudirka, net ir visi trys su Maironiu. Kur jie nuves tave? Namo?

— Žinoma, nuves.

— Į savo žemę?

— Žinoma. Svarbiausia — nuves gyvą, sąmoningą, dar tebetrokštantį savo žemės, dar jos vaizdais, jos jėga tebegyvenantį.

Žmona jau šypsosi.

— Na, ko gi dabar?

— Svarbiausia, Kasparai, Vaižgantas, Kudirka ir Maironis, nuves tave namo ir atiduos barzdotų prezidentų bernams. O tie ir paklaus tave: ar buvai klusnus berniukas? ar tikėjai, kaip mes tikim? ar darei, kaip mes liepėm? Jei nedarei, tai, sakys, eikite, pasmerktieji, jūsų akys niekad neregės barzdos!

— Iš-grauš vi-soms barz-doms! — šaukau. — Namuose iš jų teliks tik barzdelės.

— Tu pamatysi, kaip jie susės visi, mūsų lazda, o tu šoksi.

— Išgrauš! Aš tai jau nešoksiu.

— Nešoksi — nebūsi geras. Tas būsimasis šokimas jau ir dabar baido mane, — ji papurto galva — Aš myliu savo žemę...

— Va, štai kur mes sutarsim: dėl žemės! — sakau. — Žmonės keičiasi: šandien jie gali būti su barzdom, rytoj gal bus dailiai skustais smakrais; šiandien tu nekenči jų susmulkėjimo, o rytoj kitus g mylėsi. Bet iš viso susmulkėjimo laikais, kaip žinai, maloniausi būna tie žmonės, kurių nėra ir kurių niekad nebuvo. Tai knygų žmonės. Kur, sakyk, tu rasi gyvą tokį puikų daktarą, kaip Gintautas? Arba kur buvai sutikusi tokį pakantos pilną kunigėlį, kaip Vizgirda? Niekur! Tai yra idealas, ir jei juos gerbi ir myli, tuos idealius žmones, tai pamažėli pradedi net ir gyvuosiuose jieškoti tų didžiųjų žmogaus ir lietuvio ypatybių.

— Čia tai jau klysti. Čia tai jau visad nusvils! nagus.

— Sakykim, kad nusvilsiu. Bet žemė neušvils manęs. Upės ten vis teka ir tekės vis tos pačios, ežerai vis tyvuliuos, ir kalneliai...

— ... upės... upės... ir kalneliai... — pakartoja žmona.

— Taigi, upės ir kalneliai, o kuris ten žmogus stengsis nusitverti į rankas botagą

ir čaižyti tau šonus, kad šoktum pagal jo dūdelę, tai dar neaiškus klausimas. Upės — aiškus, kalneliai — aiškus, ir jiems savo meilę reikia kartoti, nes ir meilė blėsta, ypač meilė iš tolo. Ją reikia kurstyti, kad savos upės ir savi kalneliai akyse ir širdyje nepataptų panašiais į tuos, kuriuos matome čia. Va, kodėl aš kurstau ir kurstau, ir man nėra gražesnių upių už savas, ir man net Kudirkos tiltas per Šešupę šaukia: išgrauš!, ir aš kartu su juo šaukiu: išgrauš!

Apsilaižau išdžiūvusias lūpas. Mūsų židiny perdegė anglys. Perdegusioje krūvoj susidarė akytos kiaurymės.

— Užpilk dar truputį, — sako žmona.

— Matai? Jau nebešildo!

Aš užpilu anglių, sėdu vėl minkštasuolin, valandėlę tylom žiūriu į tirštus dūmus, o paskui įsikniaubiu ties vaizgantišku pavasariu. Netrukus ir žmona padeda Augio Marčio nuotykius ir sako:

— Paduok man tą Kudirkos tiltą.

Vėlai vakare mes vėl kalbame apie tiltą, kuris šaukė: išgrauš! Paskui mintimis braidžiojame vaizgantiško pavasario balutėmis, o pečius jau laižo šaltis, nes židiny nebekurstomas skubiai gęsta.

EMIGRACINIS ANEKDOTAS

Valstybės vyrai

Valstybės vyras Nr. 31: — Jeigu tamsa man pažadėsi absoliučią diskreciją — pasakysiu tamstai didelę paslaptį.

Valstybės vyras Nr. 45: — Nenoriu. Tamsta išstatai mane pajuokai.

Valstybės vyras Nr. 31: — Kaip tat?

Valstybės vyras Nr. 45: — O taip. Nes paskutinį kartą, kai tamsta buvai man patikėjęs didelę paslaptį, tai, man tik pradėjus ją pasakoti kitiems — pasirodė, kad visi jau seniai ją žino.

„Dziennik Polski“

Ir vėl savo ilgos istorijos būvyje mes turime iškilti sveiki ir laimėtojai, nors ir kaip būtume sužaloti ir apluošinti. Mes neturime būti nušluoti nuo žemės paviršiaus. Mūsų istorija dar nėra pasiekusi savo galo.

Winston Churchill

IŠ NESEŅOS PRAEITIES

PIRMOJI BOLŠEVIKŲ OKUPACIJA (8)

(1918-1919)

Atsiminimų nuotrupos

T. VIDUGIRIS

Su pirmuoju ir ketvirtuoju 1-os kuopos būriais ėjau priekinėje saugoje.

Nepriešus gal kilometrą ligi Radžiūnų kaimo, aręs lauką ūkininkas iškinkė iš plūgo arklį, sėdo ant jo ir šuoliuodamas link mūsų šaukė: „Atsargiai! Radžiūnai pilni bolševikų, jie tuojau pradės šaudyti!“ Ir nušuoliavo į Lėvens krumotus šlaitus, jieškodamas saugesnės vietos.

Abu būrių išskleidžiau grandinėn. Sparčiu žingsniu pradėjome artėti į Radžiūnų kaimą per lygų pūdynų lauką. Jame nesimatė jokių griovelių, jokių žemės raukšlių, kur, staigios priešų ugnies užklupti, galėtume slėptis ir dangstydamiesi toliau artėti į priešą.

O Radžiūnų kaimas tūnojo augštumėlėje, tylus ir slaptingas. Jame nebuvo matyti jokio judėjimo, nė gyvos dvasios. Laukiau, kad kiekvienu akimirksniu iš jo gali pasipilti šūviai. Artintis prie nujaučiamo, bet nematomo priešų, kol jis nepradėjęs šaudyti ir neatidengęs savo padėties, yra sunkiausias moralinis išgyvenimas. Nematomo, bet nuvokiamo pavojaus baimę nugaltėti yra daug sunkiau, negu realaus pavojaus baimę.

Ėjau viduryje grandinės, laikydamas kryptį tiesiai į Radžiūnų kaimo vidurį. Pagal mane lygiavosi abiejų būrių grandinės. Iki kaimo jau buvo telikę 400-300 metrų. Kiekvienu momentu laukiau priešų šūvių. Buvome atvirame lauke, kodėl tad bolševikai nešaukė? Gal jie nori prisileisti mus visai arti ir vienu smūgiu sunaikinti? Gal pirmas taiklus priešų šūvis nukirs mane?

Laukti pirmųjų priešų šūvių darėsi nepakenčiamą, nervų įtampa didėjo, baimės

jausmas su kiekvienu žingsniu augo, ir nežinojau, kaip jį įveikti. Pažvelgiau į artimiausių kareivių veidus, jie buvo pablyškę, akys padidėjo, jų rankos nerviškai čiupinėjo šautuvus. Supratau, kad ir jie sunkiai nugali didėjančią baimės jausmą.

Stengiausi nors iš pažiūros atrodyti ramus ir neatskleisti savo valdiniams, kas vyksta mano viduje.

Persimečiau šautuvą ant diržo per petį, išsitraukiau cigaretę ir bandžiau užsirūkyti. Pamačiau, kad mano rankos dreba, mečiau tad cigaretę ir vėl stvėriau šautuvą į rankas — jis sunkus ir slepia rankų drebbimą. Tą akimirką pirmųjų priešų šūvių laukiau, kaip išganymo, nes jaučiau, kad su pirmuoju priešų šūviu nervų įtampa atslugs. Žinojau, kad akivaizdinis realus pavojus pastumė mane įtemptam veiksmui, kad atsirastų nepagrįstas, bet realiam pavojui visuomet lydintis fatalizmo jausmas ir baimės jausmas savaime išnyks. Tik kodėl bolševikai nepradeda šaudyti?

Matau, kad kareiviai ima spartinti žingsnius. Nesąmoningai darau tą patį. Iki kaimo beliko gal 200 žingsnių — mes jau nebe einame, o stačiai bėgame priešų linkui. Ir jeigu dabar pasipiltų priešų šūviai, mes jų negirdėtume, nesuvoktume jų prasmės bei reikšmės ir nesustotume. Instinktyviai veržtumėmės priekin, stumiami baimės jausmo, kylančio iš neapčiuopiamo, bet laukiamo pavojaus.

Įbėgę į vakarinius kaimo pakluonius, priešų ten neradome. Pasirodė, kad jo jau prieš pusvalandį būta pasitraukus. Per daržus ir sodus, šokinėdami per tvoras, išėjome į rytinį kaimo pakraštį. Čia priešas pa-

sveikino mus sutelkta kulkosvaidžių ir šautuvų ugnimi. Grandinė sugulė. Prasidėjo ugnies dvikova.

Pradėjau žvalgytis, iš kur priešas šaudo. Prieš mus ant kalvos dunksojo stambus N vienkiemis (pavadinimo nepamenu — tai žinomos Didžiulių šeimos nuosavybė). Prie mūrinio vienkiemio klojimo pastebėjau retkarčiais pasirodančius dūmelius ir supratau, kad tai gerai užmaskuotas priešų kulkosvaidis. Tuo metu man prisistatė puskarininkis Giedraitis. Jį su sunkiuoju kulkosvaidžiu atsiuntė mano žinion voros viršininkas. Puskarininkis Giedraitis buvo patyręs kulkosvaidininkas, visą 1-įjį pasaulinį karą praleidęs fronte. Nurodžiau jam prieš sunkųjį kulkosvaidį, liepiau pasirinkti saugesnę ugniavietę ir tą kulkosvaidį nutildyti.

„Štai, nuo šito kalniuko bus geriausia šaudyti“, parodė Giedraitis gal 50 metrų atstu buvusią kalvelę. Jis čiupo kulkosvaidį ir bėgte pasileido į pasirinktą vietą. Jos nepasiekęs, jis keistai mostelėjo rankomis ir griuvo šalia kulkosvaidžio. Kiti du su juo kartu bėgę kulkosvaidininkai šliaužte pasuko atgal. Abu jie pasiekė uždangą, bet buvo sužeisti.

Puskarininkis Giedraitis nejudėjo. Iš peršauto kulkosvaidžio aušintuvo sruveno ant jo čiurkšlėlė vandens, tačiau jis jos nejautė, nes buvo nukautas vietoje.

Pasidarė aišku, kad, puldami tiesiai, N vienkiemis mes nepaimsime. Teko tad įieškoti saugesnių prieigų. Leidausi į pietinį kaimo galą, iš kur, atrodo, galėjo būti geresnės prieigos. Pakelėje sutikau voros viršininką karininką Vidugirį. Pranešiau jam apie susidariusią padėtį. Jis pasakė man, kad išsiuntęs 3-os kuopos būrį, vadovaujamą pusk. D. P., kuris veikdamas paliai geležinkelį saugos mano dešinįjį sparną, o jis pats su trim 3-os kuopos būriais pradės puolimą pro šiaurinį kaimo galą. Karin. Snarskis su 1-os kuopos dviem būriais buvo paliktas rezerve, į vakarus nuo Radžiūnų.

Nuskubėjau į pietinį kaimo galą. Prie galinės kaimo trobelės radau keturius savanorius: Č., P., B. ir B. Jie šaudė į netoli esančius krūmus. Paklausiau juos, į ką jie šaudo. Atsakė, kad ką tik iš tų krūmų kažkas į juos šaudęs. Man su jais kalbantis, šūvių iš krūmų nesigirdėjo. Nusivedžiau

tuos vyrus kiton pusėn trobelės, parodžiau jiems sunkųjį priešų kulkosvaidį ir liepiau jiems šaudyti į jį. Iš čia tas kulkosvaidis buvo gerai matyti.

„O koks čia atstumas?“ — paklausė Č. „Bus apie 500 metrų“, atsakiau.

Tik vėliau patyriau, kad Č. būta nepaprastai igudusio šaulio. Jis iš karinio šautuvo nudėdavo bėgantį zuikį arba augštai skrendančią varną.

Penkėse sustojome prie statinių tvorelės, kuri slėpė mus tik nuo priešų akių, ir pradėjome šaudyti. Paleidom gal po 10 šūvių. Priešo sunkusis kulkosvaidis nutilo. Peršokom tad tvorelę ir pasileidome N vienkiemio linkui. Sušukau arčiau kaime esantiems kareiviams, kad eitų pirmyn. Arčiausia buvę kareiviai pakilo, juos pasekė toliau buvę, ir abiejų būrių grandinė pradėjo veržtis priekin. Iš N vienkiemio pokšėjo atskiri priešų šūviai, bet jie neįstengė mūsų sulaukyti. Pirmasis pribėgau prie priešų palikto sunkaus kulkosvaidžio. Jis buvo aptaškytas krauju. Apkase ir susisiekimo eigoje, vedusioje į mūrinį klojimą, mėtėsi sukruvinti tvarsčiai.

Nors gerai apsikasę ir užsimaskavę, bolševikai visgi buvo mūsų taiklių kulų surasti. Į tą kulkosvaidį šaudėm daugiau negu 80 vyrų. Esu įsitikinęs, kad tik nepaprastai igudusio šaulio savanorio Č. šūvių dėka tas kulkosvaidis buvo nutildytas. Taip vienas igudęs šaulys gali nulemti kautynių eigą.

Čia pat, būdamas dar priešų apkase, pastebėjau, kad išbėgę iš N vienkiemio bolševikai traukiasi ne į rytus, ne Karaliūnų kaimo linkui, bet į pietus, upokšnio slėniu geležinkelio linkui. Tai mane nustebino. Žinojau, kad ten turi būti 3-os kuopos būrys ir kad jis besitraukiantiems pastos kelią. Apsitvarkę, pradėjome iš N vienkiemio slinkti Karaliūnų kaimo linkui. Saulėėjo jau vakarop. Karaliūnų kaimas radosi mums išilgai kelią. Vienam būriui įskaiju perkošti pietinę kaimo dalį, kitam šiaurinę, o pats su dviem ryšininkais ėjau kaimo gatve. Pasiekus mums kaimo vidurį, iš krūmuotų augštumėlių į pietus nuo Karaliūnų prabilo į mus priešų sunkusis kulkosvaidis. Kažkur šiauriau atsiliepė antras. Rytiniaime Karaliūnų kaimo gale pastebėjau tirštą bolševikų grandinę. Jie šaudydami ėjo lin-

mūsų. Prasidėjo gatvių kautynės mums labai nepalankiomis sąlygomis. Iš priekio mus puolė pėstininkai, iš sparnų flankavo sunkieji kulkosvaidžiai. Šautuvų ugnimi ir rankinėmis granatomis pavyko puolančius bolševikų pėstininkus sustabdyti. Turėjome betgi nuostolių. Išėjo iš rikiuotės sužeistas būrininkas A. Atbėgęs iš dešiniojo būrio ryšininkas pranešė, kad pietuose, iš tarp Karaliūnų kaimo ir geležinkelio esančių krūmų priešas eina Radžiūnų linkui. Supratau, kad esame supami. Įsakiau trauktis į N vienkiemį, kur norėjau sulaikyti priešą. Laukiau, kad karin. Snarskis, likęs su dviem būriais rezerve, sulaikys bolševikus, supančius mūsų dešinįjį sparną ir pridengs mūsų pasitraukimą.

Atbėgęs į N vienkiemį, pamačiau, kad bolševikų grandinė baigia pasiekti Radžiūnų pietinį galą. Tai reiškė, kad mūsų dešinysis sparnas yra giliai apriestas. Įsakiau nesustojant trauktis toliau. Pasitraukimas virto bėgimu. Bandžiau sulaikyti bėgančius, tačiau šaudomi mus besivejančio priešo ir flankuojami iš dešinės kareiviai negirdėjo mano šauksmo.

Tepavyko man suburti dešimtį vyrų. Slėpdamiesi už vietos nelygumų, bandėme ugnimi prilaikyti bolševikus. Tačiau mūsų ugnis buvo persilpna ir netaikli. Atsišaudydami skubėjome į Radžiūnų kaimą. Pietinis jo galas buvo jau bolševikų rankose. Jų sparninę ugnį išilgai kaimo gatvę pavyko perškotti laimingai. Išbėgome į vakarines pakluones. Iš krūmų paliai geležinkelį, kur buvo likęs mūsų rezervas, pasipylė į mus šautuvų ugnis. Iš apsupimo nebuvo dar išėję ir traukėmės dabar tuo pačiu lauku, per kurį buvom eję mūsų puolimo pradžioje, laukdami pirmųjų priešo šūvių ir kan Kinami baimės jausmo. Dabar priešas šaudė į mus iš užpakalio ir iš šono, bet bai-

mės jausmo nebebuvo. Ėjome ramiai, retkarčiais pasiūsdami kulipkas čia užpakalin, čia į dešinę.

Apėję X kaimelį (pavadinimo neatsimeinu), pasukome link geležinkelio. Man rūpėjo apčiuopti priešo įsiveržimo smaigalį. Reikėjo, kad nors kas pastotų bolševikams kelią į Subačiaus geležinkelio stotį. Mums priešus gal apie porą šimtų žingsnių atstumo prie X kaimelio, pietiniame jo gale pasirodė grupelė bolševikų ir pradėjo į mus šaudyti. Sugulę atsakėme jiems ugnimi. Tuo metu iš vidurio kaimelio, kulkosvaidžių kuopos viršylos J. lydimas, išėjo voros viršininkas karininkas Vidugiris (mano brolis). Juodu ėjo pamažu, laikydami rankose pistoletus. Tarp šaudančių į mus bolševikų ir jūdviejų buvo gal šimtas žingsnių atstumo. Juos pamatę bolševikai pradėjo šaukti: „Baltagvardiečiai! Pasiduo- kit, nebijokit, mes jums nieko blogo nedarysim!“

Brolis ir viršyla eina sau ramiai, į nieką nekreipdami dėmesio. Matau, kad vienas bolševikas klaupiasi ir rengiasi į einančius šauti. Nukreipiau į jį šautuvą. Niekad kautynėse nebuvau dar taip atdėdžiai taikęs. Šoviau. Bolševikas išmetė iš rankų šautuvą, pašoko bėgti už namo kampo ir sukniubo. Kiti bolševikai puolė slapstytis už namų. Naudodamiesi tąja akimirka, brolis su viršyla pasiekė griovį, tįsantį į mus ir tik tada, pasilenkę, leidosi bėgti mūsų linkui. Visi pasitraukėme į kampą miškelio prie geležinkelio.

X kaimelyje pasirodė daugiau bolševikų ir pradėjo pakluonėse apsikasinėti. Tai reiškė, kad jų puolimo tikslas buvo pasiektas. Jie sustoję.

Errata: SANTARVĖS š.m. 2-e nr. 81 psl. pirmoje skiltyje, šeštoje eilutėje parašyta: „Šilogalių kaime batalionas...“ Turi būti: Tiltgalių kaime...

Tik pasiaukojimas kitiems gimdo tikrus draugus; išskaiciavimas gi niekad nesukūrė pastovios draugystės.

Auguste Comte

SAVANORIŲ KARIUOMENĖS PRADMENYS

Ats. generolas V. GRIGALIŪNAS-GLOVACKIS

1918 m. spalio mėn. antroje pusėje grįžau su šeima iš Poltavos (Ukrainoj) Vilniun. Savo odisėją iš Poltavos per Golobus, Minską aprašau trumpai savo atsiminimuose, čia ją kartoti nevisai tinka, nors ji ir buvo įdomi.

Džiaugsmas išvydus Vilnių, ir dar Vilnių, kaip Nepriklausomos Lietuvos sostinę, buvo begalinis. Visų pirma, tad, tik daiktus padėję pas žmonos tetą ir užsitikrinę pas ją sau pastogę, nuskubėjome abu su žmona į Aušros Vartus savo džiaugsmu su Lietuvos ir Dangaus Valdove pasidalinti ir tolesnės jos globos bei malonių išprašyti.

Antrą po atvykimo į Vilnių dieną nuėjau aplankyti Lietuvos Tarybos, kuri buvo užėmus Vilniaus Karo Apygardos (žinoma, dar rusų) Kariuomenės Teismo Rūmus (Gedimino g. — rusų laikais Jurgio prospekto — 13 nr.). Pirmas asmuo, kurį ten sutikau, buvo mano jaunystės bičiulis, kaimyninės Stakliškių parapijos klebono kun. Buivvydo auklėtinis — Liudas Gira,

Po daugiau negu dešimties nesimatyto metų artimo prieteliaus ir pogrindžio lietuvių darbe bendrininko, kaip pirmojo lietuvio Vilniuje, sutikimas mano buvo palaikytas stebuklu. Džiaugsmo ašaros užtvindė mudviejų abiejų akis. Kelis akimirksnius negalėjome ištarti nė žodžio.

Susitikimo džiaugsmui kiek apimus ir pirmaisiais svarbiausiais klausimais ir atsakymais pasikeitus, pasikalbėjimas įėjo į ramnesnės vėžes. Daugiau kalbėjo jis, o aš tik godžiai išsižiojęs klausiau. Sutarėme, kad jis apie mano atvykimą painformuos Apsaugos Komisiją (p. St. Šilingas, gen. Nagevičius ir neatsimenu, kas dar trečias), kurios sekretorius buvo L. Gira. Rytojaus dieną Gira man pranešė, kad Apsaugos Komisija yra nusistačiusi steigti kariuomenę. Mane skiria Pirmojo Pulko vadu, o jis, Gira, skiriamas Vilniaus Komendantu.

Darbą pradėti prašoma pradedant Visų Šventųjų dieną, atseit, lapkričio 1 dieną.

1918 m. lapkričio mėn. 23 d., kaip kariuomenės kūrimosi pradžios diena, buvo paskirta pripuolamai, atsitiktinai; mat, ta diena buvo datuotas pirmas atgimstančiai kariuomenei įsakymas. Šios dienos, kaip kariuomenės steigimo pradžios datos atsitiktinumas yra juo ryškesnis, kad ir pats įsakymas buvo ne „kariuomenei“, o „Krašto Apsaugos Ministerijai“.

Kariuomenės kūrimosi tikrąją pradžią reikia laikyti 1918 m. lapkričio 1-ją dieną, kai pradėjo steigtis Pirmasis, vėliau pavadintas D. Lietuvos Kunigaikščio Gedimino, Pulkas ir Vilniaus Karo Komendantūra. O jei nenorėta Visų Šventųjų dienos laikyti kariuomenės kūrimosi pradžia, tai įlėjo skirti 1918 m. lapkričio 11 d., kada susidarė pirmasis „amžinojo neutraliteto“ Ministerių Kabinetas priekyje su prof. A. Voldemaru, kaip Ministeriu Pirmininku ir Užsienio Reikalų bei Krašto Apsaugos Ministeriu, vadinasi, kada atsirado pirmasis Krašto Apsaugos Ministeris. O gal dar tikriausiai būtų buvę parinkti kariuomenės kūrimosi pradžios diena, kada buvo susidaręs Krašto Apsaugos Štabas su gen. Jurgiu Kubiliu priekyje.

Kad lapkričio mėn. 23 d. buvo paskirta ad hoc, (tam tyčiai) aišku dar ir iš to, jog iki tos dienos Pirmojo Pulko sudėtyje jau buvo keliolika karininkų, kurie vėliau tapo atgimstančios Kariuomenės divizijų ir pulkų vadais, kaip kad aš buvau 3-os divizijos vadas, mano pirmasis padėjėjas gen. Adamkevičius — 1-os divizijos vadas, pulkininkai Skorupskis, Dundulis buvę Pirmojo Pulko vadai, pulk. Genys — 7-jo pulko vadas, pulk. Čaplikas — 8-jo pulko vadas ir kt.. Vilniaus Komendantūra turėjo jau komendantą Girą, padėjėją pulk. Škirpą ir adjutantą Gužą. Vilniaus Etapo Komen-

dantūra turėjo komendantą pulk. Jackevičių, Apsaugos Štabas — gen. Kubilių ir kitus. Ir buvo jau per pusantro šimto kareivių savanorių. Tad nepasiskelbus Krašto Apsaugos Ministeriu, o paskelbus tik ką atvykusį generolą Galvydį-Bikauską Pirmojo Pėst. Pulko vadu, laikyti lapkričio 23 d. Kariuomenės pradžia yra tam tikras kariuomenės istorijos žalojimas ir tikrovės nepaisymas. Juoba, kad lapkričio 23 d. įsakyme tebuvo vienas paragrafas, būtent, vien paskelbimas gen. Galvydžio-Bikausko, tuomet dar pulkininko, esant Pirmojo Pėst. Pulko vadu. Reikia tikėtis, kad Lietuvos Kariuomenės istorikai atitaisys šią lapkričio mėn. 23 d. įsakymo padarytą kariuomenės kūrimosi pradžios tikrąjį datą į žalą.

Anuo metu Vokiečių okupuotame Vilniuje, be Lietuvos Kariuomenės, kūrėsi dar trys kariuomenės: rusų — bolševikų, kurių organizacijos štabas buvo Varnų gatvėje 5 nr. ir siuntė sužvejotus savo „vienminčius“ Smolenskan, lenkų — kurių organizacijos štabas buvo Užupio g. 5 r (Zarzec 5) ir siuntė „vienminčius“ į Lapy geležinkelio stotį už Balstogės, kur steigė „Bialorusko-litewska“ diviziją, ir pagaliau okupantai vokiečiai steigė „freikorą“ (savanorių korpą) Karaliaučiuje, kur buvo siunčiami į jį sužvejoti jaunikaičiai. Visi jie buvo už mus turtingesni ir pinigais ir ginklais.

Mums „plikiams“ pradėjus kurti ir pulką ir komendantūrą, visi ėmė iš mūsų juoktis, o leidžiamas Vilniuje rusų kalba satyros laikraštėlis „Mėnulio Gyventojas“ (Lunnyj Žitil) buvo net įsidėjęs mus pašiepiantį skelbimą: „Reikalingi savanoriai su nuosavu apdaru ir ginklais tarnauti už dyka. Kreiptis ir klausti Lietuvos Taryboje, Jurgio Prospektas 13“.

Buvo, mat, manyta, kad Lietuva paskelbs amžinąją neutralitetą a la Belgija, Šveicarija ar Monako; visi, girdi, „mielai“ tą neutralitetą pripažins, ir Lietuvai nereikės jokios ginkluotos pajėgos, užteks tik turėti „liaudies miliciją“. Tačiau mūsų kaimynai visai kitaip galvojo ir iš mūsų galvosenos ne tiek juokėsi, kiek džiaugėsi ir ją rėmė. Mes gi, kariai entuziastai, aiškiai matėm kaimynų klastą ir dėjome visas pa-

stangas Ministerių Kabineto ir dar prieš tai susidariusios pacifistų grupės iliuzijoms apie amžinąją neutralitetą, kaip labai žalingoms, išsklaidyti. Tai mums gana sunkiai besisekė.

Pastogės neturėję pirmieji savanoriai buvo gyvendinami Lietuvos Tarybos rūsyje ant patiestų ant grindų šiaudų. Mat, čiužinių neturėjome. Neturint virtuvės, pirmuosius savanorius teko maitinti privačiose valgyklose, skiriant kiekvienam savanoriui po pusę Ostmarkės. Ginklavimas buvo vykdomas, slapta perkant iš okupantų, arba savanoriams atsinešant savus ginklus. Vokiečiai ginklų mums neduodavo. Ginklui laikyti karininkai turėjo gauti „vafensėiną“ (ginklui laikyti leidimą) iš karinės okupanto valdžios. Kiek vėliau mūsų štabas ir pulkų štabai gavo leidimą patiems išdavinėti savo savanoriams minėtus leidimus lietuvių ir vokiečių kalbomis. Tuos leidimus ir asmens liudijimus reikėjo nuolat turėti su savimi.

Ponios Smetonienės, p. Aukštuolaičio ir gen. Nagevičiaus pagalba pavyko gauti pastogę. Ir tai bene geriausias Vilniuje moderniausias artilerijos kareivines Neries parkranteje, netoli elektros stoties. Gavę tas kareivines, tuojau persikėlėm iš rūsio ir pradėjom žmoniškai tvarkytis. Sutvarkėm ir maitinimą — čia daug prisidėjo pirmasis pulko ūkio vedėjas pulk. Liudas Butkevičius, su kurio tėvu ir švogeriu Andriumi Deltuvu man buvo tekę bendrai dirbti Poltavoje, ir pirmasis pulko kvatermistras karo valdininkas Užga. Po kelių dienų virtuvę ir kareivinę prie jos perėmė ir ėmė tvarkyti įsisteigusi etapo komendantūra su pulk. Jackevičium (vėlesnis Gusarų Pulko vadas ir Kavalerijos viršininkas, gusarų praminimas „urkliu“) priekyje.

1918 m. bene lapkričio 11 d. Lietuvoje susidarė pirmasis Ministerių Kabinetas, o Vokietijoje kilo revoliucija ir Kaiseris buvo nušalintas. Vokietija tapo respublika, vokiečių kariuomenėje susidarė kareivių tarybos. Tačiau šioji revoliucija nuėjo visai kitokiais keliais, negu Rusijoje. Vokietijoje karininkų ir apskritai inteligentų niekas nešalino ir nesmaugė, niekas nestatė kuopų virėjų ar pulko raštininkų pulkų vadais ar įstaigų viršininkais, niekas karininkams

antpečių vinimis prie pečių nekaldavo, Visa vyresnybė liko savo vietose, tik atsirado naujas kaip ir kontrolės aparatas „Soldatenrat“ (kareivių taryba), su kuriuo karo vyresnybė dirbo glaudžiam kontaktė. Čia labai ryškiai paaiškėjo skirtumas tarp vokiečių ir mūsų partiečių: vokiečiai visų pirma yra vokiečiai ir tėvynės reikalus stato pirmiausia ir augščiausia, o tik antroje vietoje jis tam tikros partijos asmuo ir partijos reikalus stato antroje vietoje priklausomai nuo tėvynės reikalų; mūsų gi partietis visų pirma yra tam tikros partijos asmuo, o tik po to lietuvis, tautos sūnus, ir partijos reikalai jam yra *suprema lex* (augščiausias įstatymas).

Aišku, Vokietijos revoliucijos bangos pasiekė ir Vilnių ir apskritai visą Lietuvą. Ir čia Vilniuje ir Kaune atsirado „soldatenratai“. Vilniaus „soldatenrato“, bene vyriausiojo Lietuvoje, pirmininku buvo išrinktas p. Aukštuolaitis, Prūsų lietuvis, lietuviams labai palankus, tik gal kiek godus valdžios, bet energingas, gyvas, veiklus. Svajonė, kad po revoliucijos gal kiek palengvės okupacija, kaip rūkas saulei kilus išnyko — okupacija veikiau dar pasunkėjo. Bet apie tai teparašo istorikas.

Mačiau kartą, kaip Jurgio Prospektu (Gedimino g.) tvarkingai rikiuotėje ėjo vokiečių kariuomenės daliniai Katedros aikštėn — mitingan. Ten jie tvarkingai aptarė savo reikalus, išsirinko tarybą ir tokioje pat rikiuotėje, karininkų vedami, su kariniu orkestru priekyje grįžo kareivinėms. Prie eitynių buvo prisišlieję rusiško revoliucinio šlamšto pasekėjai, itin kitataučiai, bėgdami priešais ir šalimais orkestro. Vienas iš šios gaujos, praeinant eitynėms pro vokiečių karo komendantūrą, paženklinatą tautine vėliava, šoko į komendantūros rūmus tikslu tą tautinę vokiečių vėliavą nuplėsti, tačiau tik prie jos prisilietęs, buvo vokiečių karių iš antrojo augšto balkono išmestas gatvėn. Visiems mačiams tai padarė gilų įspūdį ir juos įtikino, kad vokiečių revoliucija tai ne rusų revoliucija ir kad vokiečiai ir toliau gerbs visa, kas vokiška, ir to, kas jo gerbiama, neleis betkam įžeidinėti, lygiai kaip nesileis vadovaujamas betkurio svetimo gaivalo.

Betkokiems ekscesams išvengti įsakiau

pastatyti sargybas prie Tarybos ir Apsaugos Štabo rūmų. Ir ne be reikalo, nes to rusų revoliucinio šlamšto pasekėjų norėta, pasinaudojus vokiečių revoliucija ir tomis eitynėmis į mitingą, pulti ir Lietuvos Tarybą ir Apsaugos Štabą, tačiau išvydę ginkluotą sargybą ir atkištus šautuvus, jie atsisakė nuo sumanymo ir pasitenkino sviedę kelis akmenis į Tarybos rūmus. Vienas akmuo pataikė į langą ir jį iškūlė. Chuliganai buvo sudrausti žygiuojančių į mitingą vokiečių karių. Nuo to laiko iki išsikėlimo į kareivines prie Tarybos ir Štabo rūmų buvo statoma sustiprinta sargyba.

Pavedus man steigti pirmąjį pulką be pastogės, pinigų, ginklų ir dar sulenkėjusiame kampelyje, aiškiai buvo reikalaujama stebuklo. Tad pirmasis žygis ir buvo į Aušros Vartų koplyčią ir Katedrą prie Šv. Kazimiero karsto, nes tik Aušros Vartų Panelė Švenčiausioji ir Šv. Kazimieras, tiek kartų buvo gelbėję Lietuvą ir tiek stebuklų parodę, kad Jų užtarimo ir dabar prašiau ir prašiau stebuklą padaryti, kad sėkmingai galėčiau darbą pradėti. Ir prisipažinsiu, nelikau apvilintas.

Antrasis žygis buvo pas pulk. Giedraitį, Lietuvos Tarybos sekretorių (vėliau Krašto Apsaugos ministeris), kuris turėjo visų besilankiusių Taryboje karininkų adresus. Gavęs adresus, tuojau pat parašiau visiems jiems kvietimus skubiai atvykti Vilniui ir paimti kiek galint daugiau maisto bei slapta turimus ginklus. Į kvietimą maloniai atsiliepė, ir poros savaitių būvyje jau turėjau pulke per tuziną karininkų, kurių tarpe minėtini vėliau tapusieji karžygiais, didvyriais, karinių dalinių vadais, kaip, pav., gen. Adamkevičius (mano pirmasis padėjėjas), pulkininkai: Genys, Čaplikas, Skorupskis, Dundulis, Liudas Butkevičius, ir kiti, majoras Motėjunas — Valevičius, kap. Mikėnas, karo vald. Užga ir dar kaitakas, kurių pavardžių šiandien nebeatsimenu ir kuriuos nuoširdžiai atsiprašau, tikėdamas, kad juos aukso raidėmis įrašys į savo lapus karo istorija.

Gavę pastogę, kaip jau anksčiau esu paminėjęs, pradėjome su Dievo pagalba neblogai organizuotis ir tvarkytis. Greta kaimynystėje tvarkėsi Vilniaus Karo Komendantūra su Liudu Gira priekyje ir Vilniaus

Etapo Komendantūra, vadovaujama pulk. Jackevičiaus. Jurgio Prospekte (Gedimino g.) 11 nr. tvarkėsi Apsaugos Štabas, vadovaujamas gen. Jurgio Kubiliaus. Ir visa tai vyko prieš lapkričio 23 d., o daug kas buvo padaryta, dar pirmam Ministerių Kabinetai nesusidarius ar susidarius, bet dar tinkamai nesusiorganizavus.

Neabejotinai, skaitytojams bus įdomu, kaip mes, pirmieji savanoriai, ginklavomės. Nors ir žadėję duoti ginklų, vokiečiai ju mums nedavė, ir tai visai suprantama, nes kas gi ant savo galvos savo priešui duos ginklų. Okupantai gi jautė jų padarytas lietuvių tautai skriaudas ir daromą žalą, tad būtų naivu laukti iš lietuvių padėkos už skriaudas; jie gi, kaip kryžiuočių ainia naivūs nebuvo.

Bet vokiečių kareiviai žinojo, kad jiems grįžtant tėvynėn, tik peržengus jiems sieną, ginklai bus iš jų atimti, tad ar negeriau parduoti šautuvą lietuviams ir uždirbti? Tad jie ir parduodavo, aišku, „slaptai“. Net ir tvirtos kainos buvo nustatytos: šautuvas 50 Osmarkų, automatas — 100, lengvasis kulkosvaidis „Maksim“ 200 — 250, sunkusis — 300 — 350, įvairios patrankos — nuo 1000 ir daugiau, tačiau jų mes nederėjom ir nepirkom. Šoviniai — po 5 penigius (skatikus).

Prekyba vyko daugiausia Piuramonto gatvėje, netoli nuo mano namų (Piuramonto skersgatvyje) ir nepertoliausia nuo pulko kareivinių. Pradžioje pardavėjų visad būdavo dviejų ir juos sekdamo du ginkluotieji su raisčiu ant kairiosios rankovės, taria mieji patruliai, tvarkos kareivinių rajone saugotojai. Sanderiui įvykus, ir mūsų Tamošeliui besidžiaugiant ginklų pirkus, „patrulis“ jį sustabdydavo, ginklą atimdavo, ir Tamošelis dar gaudavo ausų.

Kuo gi mes blogesni — kokie buvo

pardavėjai, tokie pasidarė ir pirkėjai. Dabar pirktis ėjo visad du, o juos sekė dar keturi geri vyrukai. Sanderiui įvykus ir šautuvą nešant, jei tik užpuldavo „patrulis“, tai iš už kampo tyliai puldavo kitas „patrulis“, nuginkluodavo aną ir dar irgi priedo „ausimis“ apdalindavo. Tuo būdu, vieno šautuvo vietoje parsinešdavo iš karto tris. Tačiau tai pasitaikydavo tik pradžioje ir iš viso tebuvo įvykę du ar tris kartus. Vėliau prekyba ėjo į padurias vėžes: pardavėjas atiduodavo ginklą, pirkėjas sumokėdavo sutartą sumą ir ramiai nė kieno nekliudomas grįždavo į kareivines.

Didesnio masto prekyba vyko mano bute. Iš čia pirktieji ginklai būdavo pulkan lydimi karininko. Buvo perkami ir pistoletai, bet mums labiau patiko „Naganai“ ir „Parabellum“, už kuriuos mokėdavom net iki 100 Osmarkų, jei būdavo su šovinių atsarga. Be ginklų, buvo parduodama ir perkama manta, toji net dienos metu, bet kainų dabar nebeatsimenu. Ginklai buvo perkami pačių savanorių, ypač karininkų, nuosavais pinigais, nes iš Tarybos gaudamų pinigų nevisad užtekėdavo vien mais-tui.

Čia visa tai suminėjau konspektyviai. Norint gi aprašyti visas scenas, visus pasikalbėjimus ir kt., reiktų iš kiekvieno skyrelio padaryti atskirą romaną. Tik, mat, visas vargas, kad neturiu tokiam rašymui nei laiko nei sąlygų ir, be to, turiu prisipažinti, nesu romanistas. Tad ir toliau duosiu tik konspektyvų pirmųjų savanorių veiklos vaizdą, o jau pats skaitytojas maloniai teiks vaizduotėje papildyti tuo, ko būsiu neprisakęs.

Kitas skyrelis bus: „Pirmasis karininkų sukilimas prieš vyriausybę: trys diktatoriai ir kas toliau“.

Jokia kita savybė neužtikrins žmogui tiek draugų, kaip nusiteikimas stebėtis kitų savybėmis.

Boswell

LIEPSNELĖS IR DŪMELIAI UGNIAKURO PELENUOSE

PRANCŪZIŠKAS SODAS

Kapitonas Charles de Gaulle savo pirmajame veikale **La Discorde chez l'Ennemy** po Pirmojo Pasaulinio Karo taip rašė apie kaizerinės Vokietijos karo vadus:

„Būdingas pamėgimas besaikiškų užsimojimų, aistra išplėsti, kas bebūtų, savo asmeninę galią, nekreipimas dėmesio į ribas, kurias nubrėžia žmogiškoji patirtis, sveiką protą ir įstatymai“...

Toks yra buvęs vokiškosios dvasios sodas.

„Bet prancūziškame sode, sako toliau Charles de Gaulle, nei vienas medis nesiekia savo šeiliu užtemdyti kitą, žemės sklypai derinasi savo geometriniais piešiniais, baseinas nesididžiuoja prieš kaskadą, statulos nesistengia tik jos vienos būti pastebimos ir garbinamos. Iš viso to kartais sklinda kilni melancholija. Galbūt ji kyla iš jautimo, kad kiekvienas tas daiktas atskirai galėtų daugiau žerėti. Bet tai kenktų visumai“...

Taip yra išplanuotas ir išugdytas sodas „a la française“.

LIETUVIŠKAS SODAS

Kaip planuojamas ir ruošiamas lietuviškas sodas, „jardin a la lituanienne“? Suprantama, lietuviškas sodas užsieniuose...

Kiekvienas medis būtinai siekia savo šešėliu užtemdyti kitą — būti didžiausias, lapočiausias, galingiausias ažuolas...

Jokių žalios žolės sklypų ir aikštelių — viskas vienybės vardan sujungta į kolūkį, kur ant ilgų karčių iškelta iškabinė lenta su parašu: „Čia turi teisę vaikščioti tik kolūko pirmininkas su savo padėjėjais. Pašaliniams griežtai draudžiamai...“

Pilnas varlių ir ančiukų prūdas galiniais chorais nuolat klioja kaskadą...

Statulos taip statomos, kad tik jos vienos bebūtų matyti. Kad atrodytų didesnės, išlipdomos iš cemento ir viršum galvos dar pririšamas šiaudų kūlis. Kas trys mėnesiai vis perdažomos rėkiančiomis spalvomis...

Iš viso to kartais didingai sklinda, anot

Galbūt ji kyla iš jautimo, kad kiekvienas B.K. Balučio žodžio, — smarvė...

nas tokio sodo daiktas, atskirai paimtas, yra šlamštas.

Bet kai tuos ažuolus, iškabines lentas, varlių ir ančiukų prūdus, cementines statulas ir šiaudų kūlius sumaišai, tai gausi pavyzdingas vienybės ir tautos valios kolūkis „a la lituanienne in exilio“...

TOKIE HEROJAI — TOKS IR AUTORIS!

„Draugo“ literatūriniame priede, straipsnyje „Pjūvis per Alantą“ (koks didžiai skoningas literatūrinės chirurgijos užnamas!) rašoma:

„Visur Alanto žmogus poelgiais atsiliepia į pasamones šauksmą. O tas šauksmas vienodas jo herojuose, — tai sex, patiniški instinktai, aiškiau ar blyškiau suvokiamas gašlumas. Alantas nepažįsta herojo, kurio pasamoneje nešnibzdėtų gašlumo ir seksualinių pojūčių kaip svarbiausio ir patraukliausio siekimo“ (? — mūsų klausukas).

„Kartu su autoriumi Alanto herojus stebi moterį, kaip patinas stebi patelę. Autorius labai sąžiningai įeina į tokio patino stebėjimo sferą ir fiksuoja moteris visame patelės komplekse. Jis nepastebės minties jos žvilgsnyje, bet pastebės jos apdaro audinį ir biusto apybraižas“...

„Moteris stovi kaip vergių turguje, ir prie jos autorius prieina, gal pats nekritikuodamas savęs, su vergų pardavėjo stropumu, girdamas savo prekę žiūrovui ir pirkėjui“...

„Autorius, pats neįsąsąsąs, nuvainikuoja savo herojus, kūrendamas tokią gašlavimo ugnį jų kraujuje“...

„Jos grožis ji vilioja“, — atvirai paaiškina autorius, tuo nukerdamas herojų iš dvasinio gyvenimo sferos į pachabnikų-smaguriautojų rikiuotę“...

„Atrodo, visų tų lietuviškų faunų sielos kažkokiu sparnu liečia patį autorių ir, reikia pripažinti, stato jį taip pat į kūrinų veikėjų gretas“...

Ir taip toliau per kelis šimtus eilučių. Dar paminint, kad bolševikų literatūrinis kritikas Korsakas Radžvilas dėl Alanto kūrybos suklydo, bet „buvo ir tebėra teisu“.

KAI NULIAI SUSISUKA...

Kas taip įdomiai ir patraukliai rašo? Ogi „Draugo“ dviejų literatūrinių premijų (po 1000 dolerių) laimėtojas Jurgis Gliauda. Nauja žvaigždė mūsų kritikos padangėje...

Prie straipsnio pridėta informacija, kad autorius gyvena Los Angeles, Calif., — bet tiksliai nenurodyta, kuriame moterų vienuolyne. Kritikas, be abejo, nevedęs, vaikų neturi, žmonos nebučiuoja, „jos grožis jo nevilioja“, patiniški instinktai jam nežinomi. Jis gyvena tik dvasiniu moters gyvenimu.

Tokios literatūrinės kritikos, kur įrodinėjama, jog apysakų ar novelių atskirai paimtus turinio vietos ir vaizduojamieji asmenys turi reikšti paties autoriaus būdą ir pažiūrą bei „instinktus“ — dar ligšiol neturėjom.

Bet lietuvis tremtyje ne iš kelmo spirτας. Dabar tokį originalų mokslininką jau turime.

Dabar žinosime, kad visų didžiausias galvažudys buvo William Sheksoeare, nes jis savo tragedijose yra nudobęs daugybę žmonių. Dantės pusę sielos sudarė grynas pragaras, Goethe, Mauriac, Galsworthy, Tolstoj, Hemmingway, Sruoga, Krėvė, Putinas, Jankus — gašlautojai, vergių pardavėjai. Dostojevskij — vienas iš didžiausių nusikaltėlių. Servantes — idiotas. Braddžionis — šventraštiškas pranašas. Flaubert — išprotėjęs pensininkas. Ir nesuskaitomi šimtai kitų tarptautinių bei lietuviškų faunų...

Gal tik vienas kritikas Gliauda sudaro išimtį savo genialiais romanais ir dar genialesnėmis apysakomis. Bet ir ten Gliaudos dvasios vaikai kartais smaugia vaikus lopšelyje, akmenimis užmušinėja karo belaisvius, gašlauja, dega gyvuliškomis aistromis, jieško apvalių formų, mėsinėja kalinius bolševikų kalėjime ir išdirbinėja kitokias nesąmones bei patiniškas ir pateliškas kvailybes.

Bet toliau nekalbėsime, turėdami galvoje kritiko drovumą ir jo kilnią padėtį: idant nesužinotų Gliaudos vienuolyno viršininkė. Tik bėdos būtų.

Šis visas pavyzdys, turėdami galvoje kritiko drovumą ir jo kilnią padėtį: idant nesužinotų Gliaudos vienuolyno viršininkė. Tik bėdos būtų.

Šis visas pavyzdys, turėdami galvoje kritiko drovumą ir jo kilnią padėtį: idant nesužinotų Gliaudos vienuolyno viršininkė. Tik bėdos būtų.

LENGVA LIUDYTI KITO KRAUJU...

Australijoje išeina lietuviškas laikraštis „Mūsų Pastogė“. Vieną jo vedamųjų parašė V. Kazokas, Berods, poetas Kazokas...

Jis rašo, jog jį „apima liūdnumas“, kai mes įrodinėjame savo teisę į laisvę tokiomis įrodymais, kaip mūsų valstybinis subrendimas per dvidešimtį metų, mūsų parodytas mokėjimas savo nepriklausomoje valstybėje gerai ūkiškai ir sociališkai tvarkytis ir t.t.

Tokie įrodinėjamai Kazoką liūdina. Visai be reikalo! Tokie įrodymai, jei tik mes juos mokėtume sumaniai ir įtikinamai naudoti, tarptautinėje plotmėje visuomet buvo, tebėra ir bus laikomi labai svarbūs. Neturint tokių įrodymų, įgyti tarptautinės bendruomenės pripažinimą yra labai sunku.

Ką vieton to siūlo V. Kazokas?

„Jei koks nors liudijimas mūsų laisvės byloje galioja, rašo jis, tai tik kraujo liudijimas. Ir mūsų pačių kraujo. Liedami kraują, mes kaip tik liudijame mūsų pačių tautinį sąmoningumą ir tuo pačiu pabrėžiame savo teises į laisvę“.

* * *

Kraujo liudijimo reikšmė, žinoma, neįteigta. O ypatingai savo paties kraujo... Bet kiek jo pralieto čia užsienyje turime? Tremtiniai gyvi ir sveiki. Vliko ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vadai taip pat gyvi. V. Kazokas taipgi gyvas ir laisvės liudijimo reikalui visai nelieja savo kraujo. Tai kieno kraujo vardu liudys Kazokai ir kiti „mes“?

Atsimenant netolimą praeitį ir dabartį, toks pigus tuščiažodžiavimas kraujo ir didvyriškumo yra ganėtinai koks.

Jei mūsų tauta išlietu savo kraują kojoje prieš bolševizmą, jei nebeliktų pajėgus lietuvių, tai niekas niekad Lietuvos nepriklausomybės neatstatytų. Laikas būtų atsargiau šnekėti apie kraujo liejimą, ypač apie ne savo kraują.

Lietuvių tautos geriausieji vaikai jau daug išliejo kraujo, kovodami bolševizmą. Apie trisdešimt tūkstančių žuvusiųjų vien 1945-48 metų laikotarpiu yra labai augšta kaina. O ką tuo laikotarpiu darė tie, kurie tada tremtyje „vadovavo Lietuvos išlaisvinimo kovai“ (ir „tebevadovauja“...)? Tada tas kraujas ir tos kovos jiems atrodė — falsifikacija, prasimanymai. Tokie „prasimanymai“ buvo VLA-Kas, BDPS, partizanai...

Būtų geriau, kad V. Kazokas savo eiklų žirgą kreiptų link tų, kurie nei tuomet buvo, nei dabar nėra linke lieti **savo kraujo** ir tuo krauju liudyti, bet kurie norėjo ir tebenori būti „Lietuvos valdžia“ ir „lietuvų tautos valia“.

Taip putotai plakti svetima kraują yra tuščia kalba. Pagal paties Kazoko logiką, kas kraujo nelieja, tas neliudija savo paties tautinio sąmoningumo. Taigi, neliudija jo ir „Mūsų Pastogės“ rašytojas.

TIKRAI DŽIUGIOS ŽINIOS

„Europos Lietuvis“ (Nr. 9) Lietuvių Spaudos Pustalpių apžvalgininkas pateikia samprotavimų, kaip ir kada turi žlugti komunizmas.

Pabaigoje jis užtikrina: „**Patį komunizmas savo prigimtimi yra nenatūralus dalykas ir jau pasukęs išsigimimo keliu, o jei taip, tai ir jo amžius negali būti skaitomas šimtmečiais. Pasiutės ir išleis kvapą, kaip išleido fašizmas**“.

Labai puiki, beveik maloni žinia. Juo labiau, kad, kaip sakoma, pagrindžiama istorijos patyrimais. Tremtiniai gali būti ramūs: komunizmas nesitęs šimtmečiais, pasiautės ir išleis kvapą. Be reikalo tie amerikoniai nervuojasi.

Kas liečia komunizmo galą, arba kvapo išleidimą, tai dalykas priklauso dar ateičiai, tegu ir netolimai ateičiai. O pranašauti ateitį kiekvienas turi tokią pat teisę, kaip ir visi.

* * *

Bet kvapą išleidęs fašizmas yra praeities dalykas. Čia nebereikia daug pranašauti. Čia tvirtinimą jau galima patikrinti.

Taigi, kad neatrodo, jog fašizmas pasiautėjo ir išleido kvapą. Išsigimęs ar ne, kaip dabar bolševizmas, jis visai nesilpnėjo. Priešingai, jis grobė ir grobė kaimynus ir — stiprėjo. Kad jis išleistų kvapą, — šešeris metus reikėjo jį **mušti**. Jį mušė beveik visas laisvasis pasaulis, net su komunizmu sąjungą padaręs. Šimtai miestų dar griuvėsiuose. Milionai žuvusių kareivių ir civilių gyventojų. Miliardai išlaidų.

Labai ačiū, nieko sau „pasiautėjimas“.

Fašizmas kvapo neišleido pats. Reikėjo kitiems jį išleisti ir daug, daug pasidarbuoti. Reikėjo daug kraujo išlieti.

Žinia, kad komunizmas dar kiek „pasiautės ir išleis kvapą“, yra labai džiugi. Bet pranašystė dar lieka įrodyti. Jeigu jai pagrįsti duodamas fašizmo žlugimo pavyzdys, tai visai kvaila pranašystė. Nežlugo nesumuštas fašizmas nežlugs nesumuštas ir komunizmas.

JAU PASKIRTAS DIDŽIAUSIAS AUTORITETAS!

Gyvename demokratijos laikus.

Bet išeivijos lietuviai dar niekad taip nesiliegę autoritetu, kaip šiais demokratijos laikais. Keistas ir prastas ženklas.

Laikraščiai vis moko tautietį, kad jis turi gerbti autoritetus, klausyti autoritetų, pripažinti autoritetus, pagaliau iš viso turėti kokį nors autoritetą. Išeitų, kad žmogus be autoritetų negali būti geras... demokrastas. Tuomet jis bus — liberalas, nihilistas, anarchistas ar net komunistas.

Bet ilgai buvo tikra bėda: kas gi tie tikrieji lietuvių autoritetai? Vieni nurodo vienus, kiti perša kitus. Treči dar kitokius. Ir visi gaudena, kad tik jų peršami autoritetai yra geri ir tikri, o kitų dviejų siūlomi — negerai ir netikri.

Visuomenėje dėl tos painiavos būta neaiškumų, svyravimų.

Dabar autoritetų krizė baigta!

Kažkoks P. D. (nelabai autoritetinga agentūra, nes slapukiška) per „Europos Lietuvį“ korespondencijoje iš Romos paskelbė:

„**Dar kalbėjo J(o) E(kscelencija) Ministeris Karvelis, kuris yra didžiausias lietuvių autoritetas tremtyje**“.

* * *

Taigi, paties didžiausio lietuvių tremties autoriteto paskyrimas įvyko. Dabar tautiečiai jau galėtų žinoti, į ką rikiuotis, iš ko laukti lemiamo žodžio, ką pripažinti ir ko paklusti.

Yra dar kiek neaiškumu. Koks J.E. Ministeris Karvelis? Petras Karvelis iš Vliuko, ar koks kitas? Jei šis pastarasis, tai jis nėra, deja, joks ministeris, o juo labiau Jo Ekscelencija. Dar suprastume Jo Ekscelenciją Ambasadorių Bonnoje, ar kitaip, bet kaip čia dabar Ministeris Karvelis? Taip paprastai!..

Bet šiaip ar taip, „**didžiausio lietuvių autoriteto tremtyje**“ paskyrimas įvyko. Korespondentas parašė, laikraštis išspausdino, kaip savaime aiškų dalyką.

Ginčytis su autoritetais būtų nedemokratiška. Demokratija leidžia tautiečiui tik tiek pasakyti: — matyt, reikės Vyriausio Lietuvos Išprotinimo Komiteto, nes pamišimų reiškiniai darosi taisyklė, o nebe išimtis...

Spurgis Sunkenis

PIRŠTU ! AKI

LIETUVOS ŠVIESUOLIAMS

Pagal to paties vardo Vinco Kudirkos giesmę naujoviškai perredagavo
Prof. Tylūnas Uodega

Motto: „Mes esame, kaip būrys žmonių automobilyje, kurį vidurnaktį nuo pakalnės vairuoja keturių metų vaikas. Aš negaliu išmatyti jokios galimybės, kad mes išvengtume sudūžimo“.

Lord Dunsany, Airijos poetas.

ŠVENTOJI KOVA

Ko šaukiat kad doleris jums baisiai reikalingas,
Kad mūsų centai — vaistas jūsų vargui stebuklingas?
Ko žodeliais gražiausiais mus gundot kas sykis:
Tamsuoli, duok centą! Tamsuoli, tik tu palaikyk
Mūs kovą šventą!...

Ko siūlotės patys mums parodyti kelią,
Kuris naktį prašalins, duos giedrą dieną?
Ko šaukiat: Į kovą! Aukokit! Nežūsime!
Tik remkit dalyką — mes jums vadais būsim?!
Jei ne, — tai pražūsime...

Nusidirbę, pailę ir dar prakaituoti,
Skubam (ir kaip dar!..) taupyti, bet ir jums dar duoti.
Ir ištisę link jūsų mūs rankas puslėtas,
Vis klausti bijojom: kur centas, į jūsų kišenę sudėtas...
Kas jį ten doroja?

ŠVENTAS DALYKAS

O dabar paaiškėjo, ir laikraščiai rašo...
Toks lašas po lašo ir uolą granito pratašo:
Kad jūs jau prakutot, kad virtot labai didžiais ponais,
Ar surdutais dėvit, ar juodais šilkiniais sutonais —
Visi dabar šnekat
Labai augštais tonais!

Tasai, kuris vynu prekiauja sėkmingai,
Žiūrėk — jau ambasadoriumi skelbės iškilingai,
Kitas, valdžios butą užėmęs, sau taupo skatiką,
O trečias automobiliu nori važiuoti už dyką, —
Še tau, ir šventas dalykas!

Jei tokios idėjos kam nors neatrodo prakilnios be galo,
Tuoj rėkiat: Tamsuoli! Kaip drįsti tu niekinti tautos idealą?
O jeigu kokiam tautos vadui tamsuolis į šlaunį įgnybia,
Ans riksmą paleidžia per visą pasaulį: „Sugriovė vienybę!“
Nebeatskirsi, —
Kur prakilnybė, kur beprotybė...

RĖMĖJŲ DEMOKRATIJA

„Duokit mums centą, broliai, mes trokštame“, —
 Dešimtį metų tą patį mums rūščiai kartojat,
 O kai reikia kovoti, tai narsūs tik prieš brolius savuosius,
 Gi pavojingoj karionėje — jūsų nei kvapo ten nesuuosi,
 Jūs narsūs „valdyti“ — sapnuose...

Tad nebenumalsinsit mūs sujudinto proto,
 Nebeužgesinsit iš naujo širdies laužo liepsnoto!
 Kada priešai stvėrė draskyt mus, apnikę,
 Jūs, kaip niekšai, pabėgot, mus vienus palikę!
 O dabar telkiate sau pakalikus...

Dabar kas lengviausia — tai gaut pakalikas,
 Liaudininkas, pensininkas, liuteronis, bedievis ar katalikas...
 Prekyba dūšėlė — jos pakelia ranką ir pabalsuoja;
 Ir taip „demokratija“ jums nuostabiai susikombinuoja.
 (Nupirkti rėmėją nedaug tekaštuoja)...*

MUSMIRĖS IR BARAVYKAI

O! Dėl Lietuvos — šaukiat — negailekime triūso!
 Ir „ministrai“ kažkur pasislėpę kažinką vis triūsia...
 Apgarsinę save visų veiksmų vyriausių vadovu,
 Atleidžiat, vėl samdot tarnautojus „šventajai kovai“...
 Ar dar neužteks tų zabovų?

Gi reikalas prastas, tik reik nebijoti paklausti mužiką,
 Jisoi penkiais žodžiais išaiškins tą painų dalyką:
 Kas demokratai, kas komunistai, fašistai ir Vlikas,
 Kas klerikalai, kas liberalai, — kas musmirė, kas baravykas?
 — Erkės ant mūsų stuburkaulio pliko!

Tamsuolis supranta, tamsuolis nakčia geriau mato
 Paikūs darbelius totalistų, sukybes šaunių demokratų,
 Kurie vis gelvoja, kad mūsų, tamsuolių visų — asilų jie varovai,
 Valdovai, rangovai, aukų ir kitokių patrovų melžimo žinovai...
 Gal jau užteks tų zabovų!

*/ Kaip laikraščiai rašė, mūsų „tautos atstovų“ perkelti iš „opozicinio bloko“ į „valdantįjį bloką“ galima už palyginti nebrangią kainą — apie 3000-4000 markių. Amerikoniškais pigiau negu tūkstantis dolerėlių...

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

TAIP, — BET ATSARGIAI!

Nėr ko besakyti, nedaug mūsų laikraščiuose rasi tokių straipsnių, kaip Vyt. Alanto apie „Konkvistadorų žygio pakartojimą“ š.m. SANTARVĖS pirmutiniame numeryje.

Mintys drąsios, teisingos, kilnios. Ir patriotizmas, Lietuvos ir lietuvių išaugstinimas — toks tirštas, toks begalinis. Svetimos sirenos lietuvių glemžia, svetimi kraštai lietuvių suvirškina, svetimieji savo pasigyrimais ir švelnia prievarta lietuvių lietuviųje užmigo...

Laikykimės tvirčiau, sako Alantas. Nebūkime, kaip tie praeities kunigaikščiai ir bajorai, kurie paskendo rusaičių ir lenkaičių sterblėse. Kodėl mes nutaustam, kai tik pas svetimus išeinam? Kodėl kiti, mūsų žemes grobdami ir į mūsų tarpą įeidami, nesulietuvėdavo, o mus nuliutuvindavo?

Labai svarbūs klausimai, kuriems atsakytį reikia drąsos. Alantas atsako, skelbdamas griežčiausios, bekompromisinės, fanatiškos lietuviybės programą. Šiuo sunkiu mūsų tautai metu tokios mintys imponuoja.

O įrodinėjimas, kad lietuvių tauta yra išrinktoji tauta, nevieno mūsų savimeilę dar ir paglamonėja...

Norėčiau tuo patikėti, bet... baimė ima. Istorija ir dabartis rodo, kad išrinktosiomis tautoms blogai išeina. Žydai prieš keturius tūkstančius metų pasiskelbė savo pranašų lūpomis, kad jie yra paties Dievo išrinktoji tauta. Ir už tai juos kalmynai, o vėliau veik visas pasaulis persekiojo, trėmė, erzino ir niekino... Neseniai Hitleris vokiečių tautą paskelbė esant pačią gabiliausią ir pačios geriausios rasės, taigi, išrinktąją. Ir kas už tai vokiečiams atsitiko, visi matėme... Ir dar matėme, kad viena išrinktoji tauta kaip tik labiausiai naikino kitą išrinktąją tautą.

Visi daviniai rodo, kad komunizmas naują išrinktąją tautą dabar laiko rusus. Tas leidžia manyti, žiūrint iš istorinių pamokų taško, kad anksčiau ar vėliau rusams tas pats atsitiks, kaip anom dviem išrinktosiomis tautom.

Kai taip žmogus pasižūri, tai nejučiomis pagalvoji, kad beveik gal būtų geriau, jei mes lietuviai ir toliau pasiliktumėme.

me šiaip sau vidutinė ar eilinė tauta. Mažiau tada kitiems užkliūni. Užkariauti svetimas žemes šiais laikais jau bus mums sunkoka. Konkvistadorų dar greit nesulauksime. Pirmiau atsiimkim, kas mūsų. Būkim padorūs ir veiklūs lietuviai, kad ir neišrinktieji. Pekla su tais išrinktaisiais. Ypač, kol ne kiti mus tokiais išrenka ir pripažįsta, bet patys save norime išsirinkti. Nelyginant, kaip prel. Krupavičius vis pats save renkasi „Lietuvos prezidentu“, o Vlikas seimą vaidina. Ir kas iš to? Gi nieko.

K. Variakojis, U.S.A.

DUOKIT DAUGIAU TOKIŲ STRAIPSNIŲ...

„... Seniai beskaičiau lietuviškoje spaudoje tokių puikų straipsnių, kaip kad SANTARVĖS š.m. 1-me nr-yje Vyt. Alanto „Ar pakartosime savo konkvistadorų žygį?“. Duokit, Gerb. P. Redaktoriau, mums daugiau tokių...

A. M-kis, Vokietija

AUTENTISKAS PATRIOTIZMAS

SANTARVĖ nedaug spausdina eilėraščių. Bet kiek jų ligšiol buvo spausdinta, geriausi buvo iš partizanų kūrybos. Kodėl taip yra? Be abejo, mus veikia tėvynės pasiilgimas. Mus jaudina ten pasilikusios kančios ir žygiai. Bet turbūt svarbiausia, kad ta partizanų rašytoji kūryba yra tikra, išgyventa, autentiška. Ji paprasta, net prasta. Bet „Septyni Raišupio laukuos“ — juk tai nuostabus himnas, „Laikas slinks į amžių tolį, rugio grūdas noks ir birs“, — ir mes tų dainų ir tų žygių neužmiršime.

Nebūdama literatūros žinovas, nesiimu duot pavyzdžius ar mokyti mūsų tremties poetus. Bet visdėlto kartais keista. Kiek dabar mūsų eilėraštijoje stenėjimų! Ar mandravojimų!

Jeigu tai tikra ir autentiška kūryba, tai ji parodo silpną ir tuščiaavidurį žmogų. Nenuostabu, kad tuomet kiti silpnieji ir tuščiaaviduriai tokios poezijos nebeskaito.

Kitaip ir būti negali. Kam pilstyti iš tuščio į kiaurą? Skaitytojų rėtyje poetų vanduo neužsilaiko.

Bebalnis Pegasas, U.S.A.

SVARBU TURĖTI AIŠKŲ IR TVIRTĄ NUSISTATYMĄ

Paryžiuje leidžiamame lenku žurnale „Kultura“, 1955 m. Nr. 1/87-2/88, laiške redakcijai p. S. Westfal polemizuoja su p. J. Mackiewicz'iaus to žurnalo puslapiuose pareikštąja nuomone, kad „eilinė lenkų opinija skendėjo visiškoje ignorancijoje, įtardama Lietuvą fantastinėmis aspiracijomis į Gardiną, Balstogę, Brastą...“

S. Westfal nurodo, kad visi prieškariniai lietuviškieji žemėlapiai nurodydavo tas valstybines Lietuvos sienas, kurios buvo nustatytos Lietuvos — Sovietų Sąjungos sutartimi 1920 m. liepos mėn.

Toliau p. S. Westfal cituoja spausdintą SANTARVĖJE 1954 m. Nr. 4/5 F. Neveravičiaus straipsnio ištrauką, kurioje sakoma, kad „mūsų (lietuvių — J. K.) koncepcija tegali būti viena: Maskvos 1920 m. liepos mėn. taikos sutarties nustatytosios Lietuvos sienos“.

Norėčiau pastebėti šia proga, kaip svarbu mums turėti aiškų ir tvirtą nusistatymą Lietuvos valstybinių sienų klausimu. Tos sienos yra aiškos — rytinės sienos nustatytos 1920 m. liepos mėn. taikos sutartimi su Rusija. Bet mūsųose yra palinkimas kalbėtis su lenkais, sienų klausimą paliekant atvirą, tarytum Lietuva neturėtų tarptautiškai nustatytųjų valstybinių sienų. O drauge mūsųose keliamos aspiracijos, einančios toliau Lietuvos valstybinių sienų. Nenuostabu, kad ne tik mums patiems, bet ir lenkams susimaišo galvos, tik vargu, ar mūsų naudai.

Panašus palinkimas mūsųose yra kalbėtis ir su vokiečiais dėl... Klaipėdos krašto. Būtų žymiai geriau ir mažiau painios, kuria pasinaudoti svetimieji tik ir tyko, jeigu mūsų visuomeniniai ir politiniai sluogsniai šiuos pasikalbėjimus pailiktų Lietuvos Diplomatinei Tarnybai.

J.K. London, D. Brit.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Algirdas Margeris — SAULĖS RŪS-TYBĖ — romanas, 311 psl. Viršelis — M. Šileikis. Chicago, 1955 m.

MŪŠŲ VYTIS — Pasaulio Lietuvių Skautų Sąjungos vadų, vadovių ir akademikų skautų, —čių laikraštis. Nr. 1(63), 1955 m. sausis-vasaris, VIII metai. Redaktorius vyr. sktn. Bronius Kviklys. 631 W. 54th Pl., Chicago 9, Ill. USA. Prenumerata 3 doleriai metams.

XX ANNIVERSAIRE du Traité D'Entente et le Collaboration entre L'Estonie, La Letonie et La Lithuanie signé le 12 Septembre 1934 a Genève. Compte-Rendu de la reunion organisée par les Ministres D'Estonie, de Lettonie et de Lithuanie, a Strasbourg, le 12 Septembre 1954 et présidée par M. Ernest Pezet, Vice-président du Conseil de la République, Président de L'Association „France-Baltique“.

Pabaltijo Santarvės dvidešimtmečio minėjimo Strasbūre 1954 m. rugsėjo mėn. 12 d. aprašomoji brošiūra. Turinyje: Prancūzijos Senato vicepirmininko ir Prancūzų-Baltų Draugijos pirmininko p.

Ernest Pezet, Lietuvos Diplomatijos Šefo Min. Lozoraičio, Lietuvos Ministerio Prancūzijoje dr. S. Bačkio, Latvijos Ministerio O. Grosvald, Estijos Ministerio K. R. Pusta pasakytosios kalbos, sveikinimai ir susirinkimą liečiančios informacijos. 1955 m.

IŠ KUR GALEJO KILTI VARDAS LIETUVA — Etimologinis tyrimas. **Sandaros** leidinys. 1954 m. Kaina 25 centai. **Sandara**, 840 W. 33rd St., Chicago, 8, Ill., USA.

ZIBINTAS — Religinės Kultūros žurnalas. Nr. 2. 1955 m. kovas. Atskiuro n-rio kaina 1/6. Metinė prenumerata — 9/-. Redaktorius — Kun. Jonas Kuzmickis — 21, Ann Place, Bradford, 5, York's, Gt. Britain.

VENESUELOS LIETUVIS — Redaguoją: Antanas Diržys ir Juozas Kukanauska. Leidžia — VLSB-nės Maracay Apylinkės Valdyba. Redakcijos ir administracijos adresas — Calle Soublett Nr. 1, Norte; Apartado 4599, MARACAY, Venezuela S. A.

SANTARVĖS leidimui paremti aukojo:

J. Bendorius — £1.0.0., A. Baronas — £1.0.0., B. Keršys — 10/-. A. Bruzys — 5/-. St. Žilinskas — 5/-. P. Ivanauskas — 3/- — visi D. Britanija. O. Urbonas — £1.5.0 — Švedija, J. Bataitis — 5 DM. — Vokietija. LRS-ės Toronto Skyrius (Kanada) — 20 dol. O. Soyedoff-Svedienė — 10 dol., L. ir B. Bieliukai — 10 dol., Z. Umbražiūnas — 20 dol. — visi JAV-ės.

Visiems aukotojams SANTARVĖ taria nuoširdžią padėką.

Padidintos „LIETUVIŲ DIENOS“**LEMIAMAS MŪŠIS ARTEJA**

Pradedant š.m. sausio mėn. numeriu, „Lietuvių Dienų“ žurnalas padidintas. Įvesti nauji skyriai ir lietuviškoje ir angliškoje dalyje; dedama daugiau iliustracijų ir žodinės medžiagos.

„Lietuvių Dienų“ kiekviename numeryje yra apie 60 nuotraukų iš viso pasaulio lietuvių gyvenimo. Parašai po visomis nuotraukomis duodami abiem kalbom. Tad, „Lietuvių Dienos“ prieinamos ir tiems, kurie nebemoka lietuviškai, ir net kitataučiams.

„Lietuvių Dienų“ vienas numeris siunčiamas susipažinimui nemokamai.

Rašyti: „Lietuvių Dienos“, 9204 So. Broadway, Los Angeles, Calif., USA. Metinė prenumerata 5 dol.; met. pren. Europoje, Australijoje ir Pietų Amerikoje 4 dol., jei pinigai pasiunčiami tiesiog administracijai.

Užsisakykite „Lietuvių Dienas“ sau, užsakykite savo giminėms bei draugams. Tikrai džiaugsitės, gaudami šį iliustruotą žurnalą.

„LAISVOSIOS LIETUVOS“ greitas augimas ir nenulaikomas veržimasis pirmyn rodo, kad ji sugebėjo teisingai įvertinti gyvenamojo laikotarpio reikalavimus ir numatyti įvykių eigos vystymąsi.

„Laisvoji Lietuva“ pirmoji paskelbė visuotinę lietuviškų jėgų mobilizaciją Lietuvos Laisvės žygiui paremti.

„Laisvoji Lietuva“ vertina ir brangina kiekvieną padorą lietuvių, todėl jo pareiga paremti „LL“. Remdamas ir skatindamas ją, paremsi lietuvių tautos laisvės kovą ir sustiprinsi savo dvasią.

„LAISVĄJĄ LIETUVĄ“ leidžia LAS. redaguoja Vyt. Staneika. ADRESAS: LAISVOJI LIETUVA, 3157 So Emerald ave, Chicago 16, Ill, USA

PRENUMERATA metams 4.50 dol. Susipažinti siunčiama nemokamai.

Kas sielojasi dėl nepriklausomos Lietuvos, tas skaityto bendruomeninį, demokratinės minties

savaitraštį

„NEPRIKLAUSOMA LIETUVA“

Prenumerata: Kanadoje 5 dol. metams, Amerikoje ir Pietų Amerikoje 5.50; visur kitur 6 dol. Galima mokėti dalimis.

Adresas: „Nepriklausoma Lietuva“, 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal, P. Q., Canada.

Užsakyti: tiesiai, o Anglijoje per „Europos Lietuvių“ ir Australijoje per „Australijos Lietuvių“.

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS adresas:

SANTARVĖ, 46, Aberdare Gdns., London, N.W.6, Gr. Britain. Tel.: MAIda Vale 9140.

ADMINISTRACIJOS JAV-ėse adresas:

SANTARVĖ, c/o M. Židonis, 78 Nash Str., New Haven, Conn., U.S.A.

ATSTOVAI:

BRAZILIJOJE — M. Laupinaitis, Caixa Postal 118, Sao Paulo

KANADOJE — A. Kuolas, 143, Claremont st., Toronto, Ont.

PRANCŪZIJoje — J. Masiulis, 6, rue Massenet, Paris, 16e.

VOKIETIJoje — K. Drunga, (14b) Tuebingen, Hechingerstr. 10.

VENEZUELOJE — Vl. Kuzavinis, Urbanizacion Delgado Chabaud, Vereda 23 Nr. 5, Coche, Caracas.

SANTARVĖS atskiros Nr-io kaina: JAV-ėse ir Kanadoje — 50 cnt., D. Britanijoje ir Australijoje — 2/-, Prancūzijoje — 100 fr., Vokietijoje — 1 DM, Švedijoje — 1,5 šv. kr., Šveicarijoje — 1,50 šv. fr.

SANTARVĖS metinė prenumerata: JAV-ėse ir Kanadoje — 4 dol. 50 cnt., D. Britanijoje ir Australijoje — 15/-, Prancūzijoje — 900 fr., Vokietijoje — 9 DM., Švedijoje — 12 šv. kr., Šveicarijoje — 12 šv. fr.

Kituose kraštuose atitinkamai kainai J. A. V. pagal vietinės valiutos kursą.

21

60

ALp(LKA)1759

1955, № 3

88.314.47